

Česká zemědělská univerzita v Praze
Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů
Katedra obecné zootechniky a etologie

Poslání moderních zoologických zahrad
Diplomová práce

Autor práce: Bc. Jaroslava Deutschová
Vedoucí práce: doc. Ing. Lukáš Jebavý, CSc.

©2015 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Poslání moderních zoologických zahrad“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 10. dubna 2015

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé diplomové práce doc. Ing. Lukáši Jebavému, CSc., za odborné vedení, trpělivý přístup a potřebné cenné rady. Dále děkuji všem, kteří mi pomáhali vše zvládnout, hlavně celé mé rodině za trpělivost.

Poslání moderních zoologických zahrad

Mission of modern ZOO

Souhrn

Diplomová práce řeší důležité informace o zoologických zahradách. Popisuje je jako živoucí a pulsující celek, ve kterém se vše doplňuje a prolíná. Pokouší se utřídit jejich obecný vývoj, pracuje s nejstarší historií domestikace zvířat, způsoby jejich chovu, růstem prvních menagerií či soukromých zahrad velkých panovníků určité doby. Zabývá se dobou vzniku dané konkrétní zahrady, její stručnou historií, důležitými mezníky, rozlohou, specializací na chované druhy zvířat, jakým způsobem přispívá k jejich ochraně i jakým způsobem spolupracuje v programech určitých mezinárodních organizací. Snaží se představit a ujasnit funkce zoo, jako jsou exsite/insite, environmentální poslání, vzdělávání a výchova a ukázat tak, že zoologické zahrady rozhodně neslouží jen pro zábavu a pobavení. Okrajově se snaží seznámit čtenáře s některými zoologickými evropskými a světovými zahradami a s tím, jak tyto zahrady pracují v daných oblastech, jak zvířata chovají a zda je jejich pojetí chovu správné. Zjišťuje, zda má široká veřejnost alespoň nějaké povědomí o tom, jakou funkci zoologické zahrady mají, a tyto názory porovnává s názory odborníků z řad zaměstnanců zoologických zahrad. Práce by mohla být přínosem nejen pro zastánce a milovníky zoo, ale i pro jejich odpůrce. Je nutné si uvědomit, jaké možnosti zahrady nabízejí nejen nám lidem, ale potažmo celé přírodě.

Klíčová slova: zoologické zahrady, poslání, výchova a vzdělávání

Summary

The goal of my diploma thesis is to bring information about zoological gardens and their primary functions. I'm describing their history, impacts on the environment and animal protection, and studying the public awareness about the purpose of such institutions. I see zoos as living synergic environments having crucial effects on rescue of certain animal species. Parts of the thesis talk about the origins and history of zoos, international overarching institutions and particular selected zoos and their specifics. I am comparing the opinions of the general public with opinions of experts in the field and coming to very interesting

findings. I believe that the publication can bring benefit to all – zoo opponents as well as their supporters.

Key words

zoo, mission, training and education

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Vědecká hypotéza a cíle práce	12
2.1 Materiál a metody	12
3 Literární rešerše	12
3.1 Pojem zoologická zahrada a jeho vymezení	13
3.2 Obecný právní rámec regulace zoologických zahrad	13
4 Vývoj chovu zvířat v lidské péči	16
4.1 Pravěk a počátky novověku, domestikace	16
5 Vývoj parků se zvířaty.....	19
5.1 Egypt a Čína.....	19
5.2 Řecko a Řím.....	20
5.3 Středověk	20
5.3 18. a 19. století, první moderní zoologické zahrady	21
5.4 Vývoj ve 20. století a význam Carla Hagenbecka	22
6 Historie chovu v českých zemích	25
6.1 Stručná novodobá historie po roce 1945.....	26
7 České zoologické zahrady podle data založení	27
7.1 Zoologická zahrada Liberec, 1919	27
7.2 Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 1926	28
7.3 Zoologická zahrada hlavního města Prahy, 1931	29

7.4 Zoologická zahrada Ohrada, 1939	31
7.5 Zoologická zahrada Dvůr Králové, 1946	32
7.6 Zoologická zahrada a zámek Zlín – Lešná, 1948.....	34
7.7 Zoologická zahrada Děčín, 1949	35
7.8 Zoologická zahrada města Brna, 1953	36
7.9 Zoologická zahrada Ostrava, v novém areálu od r. 1960.....	36
7.10 Zoologická zahrada Olomouc, 1956	38
7.11 Zoologická zahrada Ústí nad Labem, 1957	39
7.12 Zoologická zahrada Jihlava, 1957, statut zoo od roku 1982	40
7.13 Zoopark Vyškov, 1965.....	40
7.14 Podkrušnohorský zoopark Chomutov, 1975.....	41
7.15 Zoologická zahrada Hodonín, 1977	42
7.16 Zoologická zahrada Chleby, 1997	42
7.17 Ostatní zoo a zooparky ČR	43
8 Slovenské zoologické zahrady	45
9 Evropské zoologické zahrady – výběr.....	46
9.1 Velká Británie	46
9.2 Francie.....	46
9.3 Španělsko	47
9.4 Belgie	47

9.5 Holandsko	48
9.6 Německo	48
9.7 Dánsko	50
9.8 Švédsko	50
9.9 Rakousko.....	51
9.10 Švýcarsko	51
9.11 Polsko.....	51
9.12 Maďarsko	52
9.13 Ukrajina.....	52
9.14 Rusko	53
9.15 Izrael.....	53
10 Mimoevropské zoologické zahrady	54
10.1 Severní Amerika	54
10.2 Střední a Jižní Amerika.....	55
10.3 Afrika	55
10.4 Asie	55
10.5 Austrálie	56
11 Druhy a typy zoologický zahrad	57
11.1 Dělení podle nabídky zvířat	57
11.2 Dělení podle typu expozic.....	57

11.3 Dělení podle činnosti zaměření.....	57
11.4 Dělení podle formy vlastnictví.....	57
11.5 Další zařízení pečující o zvířata	58
12 Unie českých a slovenských zoologických zahrad.....	60
12.1 Odborné komise Unie českých a slovenských zahrad – UCSZ.....	60
12.1.1 Komise odborné profesní	60
12.1.2 Komise odborné taxonomické	62
13 Zapojení českých zoo do mezinárodních organizací, pracovních skupin a komisí	66
13.1 Světová asociace zoologických zahrad – WAZA	66
13.2 Euroasijská regionální asociace zoologických zahrad a akvárií – EARAZA...67	67
13.3 Evropská asociace zoologických zahrad a akvárií – EAZA	67
13.4 Mezinárodní asociace vzdělávacích pracovníků zoologických zahrad – IZE ..68	68
13.5 Světový svaz ochránců přírody – IUCN	68
13.6 Mezinárodní ochrannářské kampaně	69
13.7 Reintrodukční programy českých zoo (výběr).....	71
14 Současné poslání zoologických zahrad.....	72
14.1 Ochrana přírody	72
14.2 Ekologická výchova	74
14.3 Vědecký výzkum.....	75
14.4 Rekreace návštěvníků	77

15 Zásady udržitelnosti zoologických zahrad a akvárií	78
16 Výsledky	79
17 Diskuze	98
18 Závěr	102
Seznam použité literatury	103
Přílohy	109

1 Úvod

V současnosti je lidská společnost a její rozvoj spojen i s negativními jevy, jako je odlesňování, zbytečné a nadměrné využívání přírodních zdrojů, snižování a degradace přírodních stanovišť a jejich zmenšující se stabilita. Patří sem i šíření nepůvodních invazních druhů, snižování biologické bezpečnosti a šíření nebezpečných chorob. Rozšiřují se městské aglomerace. Ztrácí se přímý kontakt obyvatel naší planety se živými zvířaty, rostlinami, přírodou. Úměrně tomu všemu stoupá i význam zařízení, která se snaží o záchranu či ochranu živých organismů, která pracují s pocity a dovedou navodit atmosféru přímého spojení s přírodou. Jednoznačně přední místo zaujímají zoologické zahrady. Ty české navazují na velmi dobrou tradici, jsou zapojeny do různých organizací a programů, jak na regionální, tak na mezinárodní úrovni. Jejich přínos v ochraně biologické rozmanitosti se však velmi liší a tvoří velice různorodou komunitu. Mezi lidmi však přesto panují naprosto odlišné představy o tom, jak by měla správná zoologická zahrada vypadat a jaký je její přínos pro lidskou společnost. Stále platí, že je to místo, kde se člověk odreaguje, pobaví, občerství a zároveň se dozví i nějaké základní informace o chovaných druzích zvířat a přírodě celkově. Navzdory tomuto rozšířenému názoru mají právě tyto instituce možnost obsáhnout celý rejstřík ochrannářských aktivit, počínaje výzkumem a projekty prováděnými v zoo tzv. exsitu a konče přímou účastí na projektech v terénu – v původním prostředí výskytu, tzv. insitu, Jsou také považovány za nejdůležitější zdroj kontaktu mezi zvířaty a lidmi. Napomáhají v oblasti vzdělávání a rekreace a rozvíjí sociální orientaci, kde jak bylo zjištěno, poskytují lidem velké uspokojení. V neposlední řadě se zapojují do ekologické výchovy veřejnosti. Kromě formálních vzdělávacích aktivit, které jsou určeny především pro školy, organizované skupiny a strukturované veřejné přednášky, se zoo snaží nabídnout vše, co se děje kolem chovu zvířat. Zabývají se sledováním reakcí návštěvníků na jednotlivé chované druhy. Jsou velice konstruktivní, vycházejí z předchozích znalostí, zkušeností a pracují s motivací každého jedince. Dá se říct, že do jaké míry ovlivní tyto přednášky veřejnost, závisí také na atraktivitě nabízených živočišných druhů i celkovému zájmu návštěvníků. Je zcela jasné, že na současné moderní zoologické zahrady jsou kladeny vysoké nároky hned z několika hledisek.

Ve své diplomové práci pracuji s historií a vývojem zoo jak v České republice, tak v zahraničí. Snažím se ujasnit a představit funkce současných moderních zoologických zahrad, jejichž poslání rozhodně nespočívá jen v rekreaci a zábavě obyvatel.

2 Vědecká hypotéza a cíle práce

Hypotéza: hlavním důvodem návštěvnosti zoologických zahrad je potřeba kontaktu s živou přírodou.

Cíl práce: v mé diplomové práci se snažím o porovnání rozdílů ve všeobecných znalostech a povědomí, které se týká poslání současných moderních zoologických zahrad mezi laickou a odbornou veřejností. Zaměřuji se také na důležité informace, jako například specializace zoologických zahrad na určité chované druhy, či jakým způsobem spolupracují na programech mezinárodních organizací. Chci představit a ujasnit funkce zoologických zahrad, tak, aby si lidé uvědomili, že jejich hlavní funkce nespočívá pouze v zábavě a odpočinku, ale že jsou nepostradatelným článkem dnešního světa a jejich poslání je nesmírně důležité.

2.1 Materiál a metody

Při psaní diplomové práce jsem pracovala s různými zdroji informací, dostupnou vědeckou a odbornou literaturou, výročními zprávami jednotlivých zoologických zahrad, výročními zprávami UCSZ, učebnicemi pro Chovatele cizokrajných zvířat, odbornými periodiky, webovými portály. Vše jsem utřídila a na tomto základě jsem vypracovala literární rešerši. Využila jsem i ústní sděl. Knihy o zoologických zahradách zpracovávají zejména historii. Zaměřila jsem se tedy na počátky vztahu mezi zvířetem a člověkem. Zabývám se zejména českými zoologickými zahradami. Názvy zoologických zahrad Evropy, Ameriky, Asie i Austrálie jsem vyhledávala za pomoci internetových vyhledávačů a map. Pozornost jsem zaměřila na velká města, ale i menší významné chovatelské, záchranné či záchovné stanice. Interní informace o vzniku dané zoo, její aktuální rozloze, jejím zaměření a typu zoo jsem vyhledala přímo na internetových stránkách určité zoologické zahrady. Co se týká vlastního výzkumu postojů a vědomostí návštěvníků z laické veřejnosti či zaměstnanců zoologických zahrad jsem použila dotazník. Výsledky dotazníkového šetření jsem statisticky vyhodnotila. Zjišťuji tím, do jaké míry se dané znalosti obou skupin liší.

3 Literární rešerše

3.1 Pojem zoologická zahrada a jeho vymezení

Každý člověk má velice rozdílnou představu o tom, co je vlastně zoologická zahrada, jaké má funkce, či jak má správně vypadat. Pokud chceme, aby se dala za zoologickou zahradu považovat, musí splňovat určité náležitosti. Dá se říct, že za zoologickou zahradu se považují odborná zařízení, která mají dlouhodobý charakter, která chovají různé druhy divokých zvířat či zvířata zdomácnělá a to z důvodů tzv. expozičních, osvětových, či pro záchranu a ochranu druhů. Posláním zoo je zachování genofondu volně žijících živočichů, jejich chov v lidské péči, kdy je brán zřetel na záchranu ohrožených druhů, dále výchova veřejnosti k ochraně přírody a zachování biodiverzity. Mezi tato zařízení řadíme zoologické zahrady, zooparky, zookoutky, vivária, veřejná akvária, terária, plazí, motýlí a ptačí domy, safari, delfinária, insektária či jiná další specializovaná zařízení pro expoziční chov zvířat. Jedná se o zařízení, která slouží nejen k rekreaci svých návštěvníků, ale i k prezentaci přírody, výuce ekologie a v neposlední řadě i výzkumu. Jsou místem, které se snaží o chov ohrožených druhů zvířat. Předmětem záchrany mohou být i druhy, které se ohroženými stávají díky nadměrnému lovu nejen v zemích zasažených potravinovou krizí. Vidíme, že se nejedná pouze o udržovaný botanicky druhově bohatý park s moderními a estetickými stavbami, plný spokojených zvířat v prosperujících chovech, míní Klika a Klimeš (2005).

3.2 Obecný právní rámec regulace zoologických zahrad

Některé země zavedly a vytvořily specifické zásady a základní legislativní rámce pro zoo. Zavedly normy pro ochranu přírody, péče o zvířata, vzdělávání a další aspekty, které jsou nutné pro fungování a provoz těchto zařízení. Země, kde tento legislativní rámec nefunguje, mohou využít při tvorbě vlastních předpisů a zásad legislativu jiných zemí. Problematikou zoologických zahrad v České republice se zabývá zákon č. 162/2003 Sb., tzv. zákon o zoologických zahradách, který pojednává o podmínkách provozování zoologických zahrad a také o změně některých zákonů. V platnost vešel 18. dubna 2003. Účinnosti nabyt k 1. červenci téhož roku. Dále je nutné jmenovat právní úpravy - Směrnici Rady č. 99/22/ES ze dne 29. března 1999. Vybrané legislativní dokumenty. Česko. Zákon č.100/2004 - o obchodování s ohroženými druhy, č.166/1999 - o veterinární péči, č.114/1992 - o veterinární péči, ve znění pozdějších předpisů, č.134/1999 - úmluva o biologické

rozmanitosti, č.338/97 – o nařízení Rady o ochraně druhů volně žijících živočichů. Tato směrnice se zabývá chovem volně žijících živočichů v zoologických zahradách. Je přenesena do českého právního řádu výše jmenovaným zákonem o zoologických zahradách. Kromě stěžejních právních předpisů se uplatňují při regulaci zoo i další zákony. Vybrané legislativní dokumenty. Česko. Zákon č.100/2004 - o obchodování s ohroženými druhy, č.166/1999 - o veterinární péči, č.114/1992 - o veterinární péči, ve znění pozdějších předpisů, č.134/1999 - úmluva o biologické rozmanitosti, č.338/97 – o nařízení Rady o ochraně druhů volně žijících živočichů. In: Sbírka zákonů České republiky. 1992.1997.1999.2004. Dostupné z: Ministerstvo životního prostředí - Legislativa, [online]. cit. [2014-06-10] <<http://www.mzp.cz/cz/legislativa>>.

- zákon o obchodování s ohroženými druhy č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých
- veterinární zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a změnách některých souvisejících předpisů, ve znění pozdějších předpisů
- o veterinární péči, ve znění pozdějších předpisů ČNR č. 114/1992 Sb.
- úmluva o biologické rozmanitosti, která byla publikována ve Sbírce zákonů pod č. 134/1999
- zákon o ochraně zvířat proti týrání ČNR č. 246/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- nařízení Rady o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a regulováním obchodu s nimi, č. 338/97

Důležité jsou i právní předpisy, které řeší hospodaření zoologických zahrad. Zoologické zahrady jsou většinou příspěvkové organizace a jejich zřizovateli jsou kraje či obce. Tuto oblast nám řeší dle Ministerstva životního prostředí – Legislativa, [online].[cit. 2014-06-10] Dostupné z: <<http://www.mzp.cz/cz/legislativa>>, tyto předpisy:

- zákon o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů, - zákon č. 218/2000 Sb.
- zákon o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, č. 250/2000 Sb.

- zákon o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, č.219/2000 Sb.

Také předpisy asociací a organizací, ať na světové úrovni – WAZA, evropské úrovni – EAZA či regionální úrovni – UCSZ, se podílejí na regulaci zoo. Předpisy UCSZ [online]. [cit.2014-06-10] Dostupné z: <<http://www.zoo.cz/dokumenty/>>.

4 Vývoj chovu zvířat v lidské péči

4.1 Pravěk a počátky novověku, domestikace

Vztahy mezi zvířaty a lidmi jsou známé a staré jako lidstvo samo. Utvářely se na základě potřeb jednoho druhu k jinému a na základě biologických zvláštností. V pravěku se vedle lovu objevil chov divokých zvířat pro jejich užitek. Pravěký člověk si držel zvířata jako zásobu potravy. Tím se rozvíjela jejich domestikace. Jako důkazy nám slouží mnoho jeskynních kreseb, které nám tento vztah zachycují, například známé kresby ve Font-de-Gaume ve Francii, píše Volf a Felix (1977). Člověk v pravěku byl především lovec, známý je tedy vztah predátor – kořist. Zvíře bylo bráno za velmi silné, obávané, s převahou nad lidmi, z čehož se vyvinul vztah divoké zvíře jako bůh a člověk jako malý a bezbranný, který se snažil přemoci tato silná a obávaná zvířata, neboť věřil, že jejich dokonalé vlastnosti a síla přejdou i na ně. Zvíře bylo také uctíváno a bráno za božstvo. Jasným příkladem je například asyrský pták, uvádí Klika a Klimeš (2005).

K počátkům domestikace zvířat dochází v době paleolitu, cca před patnácti až dvaceti tisíci lety. Začíná se vyvíjet další vztah, kdy z člověka se stává chovatel - vlastník a z divokého a obávaného zvířete zvíře potřebné a užitečné. Mezi první takto domestikovaná zvířata patřil v mladší době kamenné vlk. V neolitu začal člověk domestikovat skot, ovce a někde dokonce i koně. Domestikace jako taková se vyvíjela po celá tisíciletí, píše Dobroruka (1989). Hlavními důvody domestikace byly ekonomické podmínky, dále i řada důvodů dalších, například náboženských a kultovních. Zejména starověké kultury Sumerů, Egypťanů, národy v Indii či Číně, chovaly zvířata za tímto účelem v uzavřených prostorech starověkých chrámů. Typickým příkladem je kočka v Egyptě. I později byla zdomácněná zvířata zasvěcována různým božstvům s kultovním významem. Známé nubijský kult zdomácnělé ovce, kdy nám jako důkaz slouží velké množství nalezených mumií beranů. Bohyni Artemidě byly zasvěcovány kozy. U Římanů a Keltů najdeme vepře, do kterého se vtělovaly duše zlých lidí, naopak v Egyptě byl vepř zasvěcen bohyni plodnosti a měsíce, Isis. Národy Přední Asie pokládaly a dodnes pokládají vepře za zvíře nečisté a požívání vepřového masa je zakázáno, uvádí Volf a Felix (1977).

V Egyptě známe ve 3. – 2. tisíciletí posvátné býky, tzv. „apise“ s bílou hvězdou na čele. Zpočátku byl takovýto býk představitelem a ztělesněním boha, později i znakem síly

a moci. Býčí zápasy, které jsou dnes pokládány za národní španělský zvyk a prvek, jsou pravděpodobně prastarým sumerským mýtem o zápasu Gilgameše a Enkida s býkem. Velmi populární byli v Egyptě také lvi. Víme, že faraón Ramses II. je stále vozil s sebou. Podle dostupných fresek víme i o chovu žiraf, antilop a hyen. Ve starém Římě byl býk zasvěcen bohu Diovi a býval obětován při suoventauriliích. Jednalo se výroční slavnosti, dny smíření a radovánek, k počtě boha Saturna. Posvátné krávy jsou známé i v dnešní době, jedná se hlavně o zebu v Indii a v mnoha dalších asijských zemích. V Indii víra o vtělování duší vedla k ochraně krav a zákazu jejich zabíjení. Dalším příkladem zdomácnělého zvířete, které slouží člověku a je velmi oblíbené, je kuň. Známa je legenda o bílém koni, do kterého se zamilovala bohyně Ištar, či spřežení ohnivých koní, které táhnou zářivý vůz řeckého boha Helia. V muslimském světě je umístěn na jeho hřbet ráj, kam odcházejí koně, kteří padli v boji za slávu Alláha. V Číně věřili, že koně mohou odnést císaře na nebesa. Význam a tradice koní se rozvíjela i během dalších staletí, Klika a Klimeš (2005).

Dnes již víme, že jediným zvířetem, které zdomácnělo z kultovních důvodů, byla kočka. Byla i kultovním zvířetem bohyně Bastet, která byla znázorňována přímo v kočičí podobě či s kočičí hlavou. Řeší se, zda je nejednalo přímo o lvici, která byla časem nahrazena rysem bažinným, syn. kočkou bažinnou (*Felia chaus*), jehož mumie byly nalezeny na kočičích hřbitovech Staré a Střední egyptské říše a ještě později kočkou plavou arabskou (*Felis silvestris gordonii*). Jako noční zvíře se stala symbolem bohyně Měsíce. Mrtvé kočky byly balzamovány a pohřbívány. Pokud někdo kočku zabil, byl za to velmi tvrdě a přísně potrestán, většinou trestem smrti. Na znamení smutku si nechávaly Egyptčanky, které byly velkými obdivovatelkami a ctitelkami koček, vyholovat obočí, uvádí Volf a Felix (1977).

Mezi nejmohutnější zdomácnělá zvířata můžeme řadit slony. Zejména slona indického (*Elephans maximus*), o kterém víme, že byl chován a krocen již ve starověku. V Řecku vešel ve známost díky Alexandru Velikému. Sloni afričtí (*Loxodonta africana*), byli kroceni v západní Africe, díky tomu, že na toto území pronikali Kartaginci i Římané. Vrcholu válečné slávy dosáhli sloni v období punských válek, kdy padesát slonů pomohlo Hanibalovi k vítězství u Terbia. Víme také, že afričtí sloni se zúčastnili i Hanibalova přechodu přes Alpy. Jejich špatná ovladatelnost a lekavost, se staly později hlavní příčinou toho, že se od těchto praktik upustilo. Sloni pro válečné účely zůstali doménou pouze v Asii. V dnešní době je hlavní využití slonů zejména pro práci, Klika a Klimeš (2005). Z obchodního

a ekonomického hlediska je sice nejmenší, ale o to významnější, zástupce bezobratlých živočichů, bourec morušový (*Bombyx mori*). Jeho chov je doložen již z 3. století př. n. l. Pro jeho schopnost tvorby přírodního hedvábí se chová dodnes. Druhým a neméně významným zástupcem z této živočišné říše je včela medonosná (*Apis mellifera*). Kdy však se s chovem začínalo, to již bohužel dnes nevíme. Co víme je, že včelařství – brtnictví, prováděly slovanské národy a bylo rozvinuté také ve středním Povolží a kolem Aralského jezera. Vedle kožešin, se stal vosk a med hlavním exportním artiklem z oblastí obývaných slovanskými kmeny, Volf a Felix (1977).

5 Vývoj parků se zvířaty

5.1 Egypt a Čína

Vývoj prvních parků se zvířaty můžeme datovat cca do 2. tisíciletí př. n. l. Jednalo se o zařízení určená k chovu, která si nechávali budovat bohatí občané a vládci, zejména v Asii a Africe. Nemáme již přesnou představu o tom, jak první zahrady v Egyptě, Aššuru či Číně vypadaly. Chov zvířat sloužil jako ukázka postavení, moci, nadřazenosti a bohatství. První tzv. Ammonovu zahradu, nechala vybudovat kolem roku 1500 př. n. l. egyptská královna Hatšepsut v Thébách a zasvětila ji bohu slunce. Přivážela se sem zvířata z Indie a severovýchodní Afriky. Domníváme se, že byla umístěna buď přímo v paláci či v zahradě. Ve stejném období byly zřejmě založeny králem Tiglatpileranem I. také zahrady v Aššuru. Chované druhy získával výměnou s egyptskými faraóny a na svou dobu zde choval obdivuhodné množství zvířat. Pravděpodobně první skutečná zahrada vznikla v Číně. Nesla jméno „Zahrada moudrosti“, nacházela se mezi Pekingem a Nankingem, měla rozlohu 40 ha a některá zvířata se mohla pohybovat volně. Jednalo se o zvěřinec s okrasnou zahradou, který nechal postavit císař Wen – Wang. Chovali se zde srnci, jeleni, ptáci, želvy i ryby. Svůj účel plnila až do počátku našeho století. Sloužila hlavně pro zábavu císaře a jeho rodiny. Její pád přišel spolu s pádem mandžuské dynastie, zmiňuje Dobroruka (1989). Právě v této zahradě byl objeven jelen milu (*Elephurus davidianus*), který původně obýval sever a středovýchod Číny a ve volné přírodě byl díky nadměrnému lovu a rýžovým polím vyhuben. Později v roce 1865 byl objeven francouzským misionářem a přírodovědcem Armandem Davidem, který ho však původně označil za neznámý druh soba. Podařilo se mu získat dvě kůže z těchto zvířat, odvést je do Evropy a zde je jako jeleny milu (*Elephurus davidianus*), identifikoval Milne Edwards. Poté co zanikla populace v Číně, bylo posledních 18 kusů převezeno do parku ve Woburnském opatství v Anglii. Zde se je podařilo rozmnožit a začali být chováni i v dalších evropských zoologických zahradách. V roce 1956 byli čtyři jeleni milu převezeni i do pekingské zoo. Odtud byl v roce 1985 reintrodukovaní do přírodního parku v blízkosti Pekingu a o další rok později do rezervace Ta - feng u Šanghaje. Od roku 1998 jsou vypouštěni do volné přírody. V Číně jich v současnosti žije přes 2000 kusů, uvádí Marshall (1994).

5.2 Řecko a Řím

Tehdejší kulturními centry Evropy byly Řecko a Řím. Stavěla se tak zvaná avivária, ve kterých bohatí občané chovali zejména různé druhy zpěvných ptáků. Ptáci se chovali také v různých chrámech a věštírnách. Jednalo se zejména o husy a sovy. Velmi oblíbení byli také havranovití ptáci, jejich majitelé je často učili mluvit. Jednoho mluvícího krkavce měl podle dochovaných zpráv i císař Caesar Octavianus Augustus. Klasické významné zvěřince nevznikaly. Pouze Alexandr Veliký dovezl ze svých dobovatelských výprav, někdy kolem roku 330 př. n. l., mnoho zajímavých a exotických zvířat. O nich i píše Aristoteles, který byl císařem pověřen zoologickým bádáním, píše Dobroruka (1989).

Později, zejména ve starém Římě, začalo vznikat mnoho zvířetnic. Císaři zde chovali zebry, žirafy, pštrosy a různé druhy šelem. Šelmy byly drženy zejména pro gladiátorské hry, tzv. „cirky“. V průběhu těchto velmi krutých her, kdy bojovali divoké šelmy mezi sebou, či bojovala zvířata proti gladiátorům, bylo bohužel zabito velké množství vzácných druhů. Zvířata byla držena pro tyto účely v blízkosti arén. Až o mnoho let později, kdy se mnohé druhy zvířat stávaly pro lidi vzácnější, se začali bohatí Římané snažit i o to, aby se lidé mohli zvířaty těšit. Víme, že císař Octavius Augustus choval něco přes 3500 zvířat. V jeho chovu prý bylo přes 250 lvů, více než 600 dalších druhů šelem a 400 tygrů. Choval také hrochy, medvědy, slony, nosorožce, krokodýly, hady a orly. I v dnešní moderní době by se tento počet zvířat stal základem pro dost velkou zoologickou zahradu. Na druhou stranu víme, že přibližně stejné množství zvířat nechal ubít pro potěšení své rodiny, sebe a římského lidu v amfiteátrech. Tato bizarní představení pokračovala zřejmě až do novověku, píše Kiding (2013).

5.3 Středověk

Poté, co došlo k pádu Římské říše, dochází také k zániku posledních obrovských zvěřinců a chovů zvířat v zajetí. Všeobecně se ví, že zájem o chov zvířat ve středověku značně opadl a objevoval se pouze v malé míře. Člověk ztratil zájem o přírodu a bádání. Pouze sporadicky byla zvířata chována v malých klecích či jámách středověkých klášterů, hradů a opevněných měst. Chov cizokrajných zvířat byl obnoven koncem 12. století. Průkopníky byli Italové. Zvěřince, které vznikaly kolem knížecích dvorů, se značně lišily, zejména svou velikostí. Většinou byla zvířata držena v malých klecích, ve velmi stísněných

podmínkách. Výběhy byly umístěny těsně vedle sebe. Tato móda, která představovala výraz feudální moci, se velmi brzo rozmohla ve střední a západní Evropě, uvádí Kiding (2013).

Zvěřince začaly vznikat zejména v Nizozemí a Anglii. V Londýně choval zvířata Jindřich I. Je dochován záznam o chovu ledního medvěda (*Ursus maritimus*), z roku 1251. Jedná se o první zmínku o jeho chovu v zajetí. V jeho chovatelské kolekci byli dále i kamzíci, slon, lvi, levharti a rysové. Na zámku La Haye v Nizozemí byl zřízen „lví dům“. Později v něm žili i medvědi a velbloud. Bohužel není možné vypsát všechny evropské zvěřince. Za zmínku však stojí jeden, který měl rozhodující vliv na další vývoj podobných zařízení. Jedná se o zvěřinec vybudovaný v roce 1662 za vlády Ludvíka XIV. ve Versailles. Jeho plocha byla 4 ha a měl zajímavě vějířovitě uspořádané výběhy s domy pro ptáky a savce. Vzkvétal díky štědrým královským darům a byl tak rok od roku bohatší o nové druhy zvěře, uvádí Jiroušek (2005). Velmi podobné zařízení zřídil na zámku Angels i vévoda z Anjou. Zvěřinec měl dům pro malé savce, ohrady pro přežvýkavce a pštrosy, velkou voliéru, bazén pro vodní ptáky a lvinec, píší Klika a Klimeš (2005).

V Americe je chov zvířat znám díky španělskému dobyvateli H. Cortézovi, který se svým dobovatelským vojskem roku 1519 dobil a zničil říši Aztéků. Poblíž paláce aztéckého vládce Montezumy ve městě Tenochtitlanu (dnešním Mexiku), našel obrovský zvěřinec. Byli zde chováni plameňáci, krokodýli, hadi, jaguáři, pumy, draví ptáci, kteří byli schopni zkonsumovat až 500 krocanů denně. V centru zvěřince se nacházel sladkovodní rybník, žili zde i jeleni, lamy, tapíři. Velkou vzácností zde byl chovaný posvátný pták kvesal chocholatý (*Pharomachrus mocinno*). O chod zvěřince se staralo přes 300 ošetřovatelů. Toto monumentální dílo Cortéz se svým vojskem zničil roku 1520, píše Volf a Felix (1977).

5.3 18. a 19. století, první moderní zoologické zahrady

Koncem 18. století začíná vznikat další typ zařízení. Jedná se o tzv. aklimatizační zahrady. Zvířata se začala dovážet pro osvěžení domácích chovů a to zejména ovcí. Tyto stále více a více rozšiřující se styky se zamořím se staly přínosem pro rozšíření chovu domácích zvířat a jejich aklimatizaci. Aklimatizační zahrady vznikají především ve Francii a Anglii, kde při zvěřincích vznikají obory pro chov vhodných zvířat. V nich se často vyšlechtila nová plemena skotu a ovcí. Obrovskou roli sehrál v tomto v 19. století park vévody z Bedfordu, ve Woburn Abbey. Jednalo se zejména o záchranu jelena milu (*Elaphurus davidianus*). Ten byl

bohužel ve své původní domovině - Číně, vyhuben. Počátkem 20. století se pak tento park stal zoologickou zahradou moderního typu, píše Dobroruka (1989).

Za oficiální rok, kdy vznikla nejstarší zoologická zahrada současného typu na světě, se považuje rok 1752. Císař František I. přemístil do sousedství vídeňského zámku Schönbrunn zvěřinec, který založil Maxmilián II. u zámku Neugebäude. V této nové císařské zvířetnici byl vystavěn pavilon, který umožňoval císařské rodině a hostům během snídaně pozorovat zvířata v okolních přilehlých výbězích, seřazených kolem pavilonu. Tato budova slouží jako restaurace dodnes, stejně jako vídeňská zoo. Ta sloužila zprvu pouze císařské rodině. Za první pro veřejnost přístupnou expozici se dá tedy považovat až menagerie v Paříži. Zvěřinec byl původně umístěn v zahradách zámku ve Versailles. Měl stejně, jako vídeňský, umístěny výběhy do kruhu. V roce 1791 přišla Velká francouzská revoluce, která přinesla i zcela nový aspekt. Když mohou mít svobodu lidé, mohou ji mít i zvířata. Zvěřinec byl zrušen. Naštěstí ne všechna zvířata byla tzv. prostě vypuštěna do volné přírody. Převážná většina jich byla převezena do Jardin des Plantes v Paříži, která funguje dodnes a stala se tak první zoologickou zahradou volně přístupnou občanům. Byla otevřena roku 1793 pod názvem Ménagerie du Jardin Plantes o rozloze 6 ha. Byla také nazvána „kolébkou zoologie a Mekkou zoologů“, uvádí Klika a Klimeš (2005).

Dalo by se říct, že až dosud výrazy jako „ménagerie“, „zvěřinec“ či „zvířetnice“, znamenaly asi totéž, co sbírka živých exotických zvířat. Název „zoologická zahrada“, který vystihuje zejména vědecké poslání chovu, byl poprvé použit a zaveden v Londýně roku 1828. Královská zoologická společnost zde otevřela zoologickou zahradu v Regent 's parku. Prvními vzácnými druhy byl například chovaný vakovlk, orangutan či ďábel medvědovitý (*Sarcophilus harrisi*). Stálým a pravidelným návštěvníkem této zoologické zahrady byl CH. Darwin. I další významné zoologické zahrady vznikaly v 19. století. Připomeňme si: Amsterdam (1838), Antverpy (1843), Berlín (1844), Moskva (1864), Sydney (1880) a New York (1899), píše Dobroruka (1989).

5.4 Vývoj ve 20. století a význam Carla Hagenbecka

Dvacáté století bylo významné otevřením zoologické zahrady v Berlíně. Jejím autorem a otcem byl Carl Hagenbeck. Byl obchodníkem se zvířaty, pocházel z Hamburku. Jeho otec koupil od obchodníka s rybami 6 tuleňů a začal je ukazovat veřejnosti za vstupné.

Po něm převzal tuto atrakci jeho syn Carl a rozhodl se obchodovat s živými exotickými zvířaty. Postupně se vypracoval na nejuznávanějšího světového obchodníka. Měl kontakty na královské a císařské dvory většiny afrických a asijských zemí. Za účelem lepší manipulace se zvířaty začal provádět drezúru, snažil se nepoužívat tehdejší zaběhlé drastické metody. Začal tím lépe chápat zvířecí schopnosti a povahu. Vše se velmi lišilo od představ tehdejších zoologů. Díky tomu také odhalil limity zvířat – jak daleko či vysoko může dané zvíře vyskočit. Tyto poznatky mu umožnily vybudovat na tu dobu opravdu revoluční zahradu, která byla otevřena v Hamburku v roce 1907 s názvem Tierpark Hagenbeck. Tento název nese dodnes. Ve výběžích, které byly hrazeny pouze příkopy, byly chovány skupiny více druhů zvířat pohromadě. Nechal například pro horská zvířata vytvořit umělé skály. Ty měly ve svých útrobách ukryté sklady krmiv nebo vodojem. Obzvlášť propracované a důmyslné bylo vytvoření tzv. panoramat. Návštěvníci zoo tak mohli najednou v jednom výběhu vidět kopytníky a šelmy. Jednalo se o systém příkopů, který zvířata od sebe bezpečně odděloval, návštěvník však tento příkop neviděl. Všechny tyto expoziční prvky si Hagenbeck nechal patentovat. Stal se také projektantem mnoha dalších zoologických zahrad v různých částech světa, míní Allen et al. (2010).

Jeho význam tak můžeme shrnout do několika zásadních bodů, dle Rollera (2011):

- dovezl do Evropy celou řadu nových druhů zvířat – koně Převalského (*Equus przewalskii*), tučňáka patagonského (*Aptenodytes patagonicus*), hrošíka liberijského (*Hexaprotodon liberiensis*)
- objevil mnoho vlastností zvířat využitelných v chovu a drezúře
- zavedl zcela nové expoziční prvky využívané dodnes

Všechny zoologické zahrady však nebyly tak významně moderními zařízeními. Vždyť i sám Hagenbeck vystavoval v zoo i „divochy“. Pygmeje, Inuity či Indiány. Ač pracoval s tzv. panoramaty, výběhy nebyly nijak velké a mnohdy i „přezvěšené“. V některých zoologických zahradách přetrvávaly pavilony s malými klecemi cca do 80. let. Stále převládal názor na zoo, jako na něco, co poskytuje k nahlédnutí sbírku živých zvířat. Dalším problémem bylo bohužel, že mnoho zoo se také snažilo o velké, úplné kolekce chovaných zvířat, např. poddruhů levhartů a tygrů. I za cenu toho, že se z nich stali v klecích izolovaní jedinci, bez šance na další rozmnožení, míní Buschmann a Raiener (2012).

Až do konce 50. let byly plemenné knihy naprosto neznámou věcí. Druhou takovou knihou na světě se stala plemenná kniha koně Převalského, založená v roce 1959. Začínalo být jasné, že brát zoologické zahrady pouze jako sbírky s co největším množstvím druhů zvířat, je koncepce neudržitelná a zastaralá. Jasným příkladem je londýnská zoo, která se dostala do finanční a návštěvnické krize. Zcela vážně se uvažovalo o jejím zavření. Ukázalo se, že je nutné posílit i jiné funkce zoo, jako je funkce vzdělávací, ochranná a rekreační oproti důležité funkci vědecké, píše Allen et al. (2010).

Je jasné, že principy Carla Hagenbecka o budování výběhů a vystavování zvířat, ovlivnily celou řadu nových i stávajících zoologických zahrad. Výrazným a novým materiálem, kterého se mnohdy použilo až nad únosnou míru, byl beton. Oblíbený byl zejména ve 30. letech. Kromě rozvoje nových principů a přístupů k chovu zvířat přineslo toto století i další významné vědecké objevy. Vznikla etologie, genetika a ekologie. Nastal prudký rozmach železniční, letecké a lodní dopravy. Přiváželo se exotické zboží z různých kolonií a cestovatelé se do těchto zemí lépe dostávali. Mohli tedy dovážet do zoologických zahrad další zajímavé, dosud nechované druhy. Co se negativního přínosu této doby týče, jednalo se o války, které na několik desetiletí politicky rozdělily svět, což samozřejmě velmi ztěžovalo mezinárodní spolupráci v této oblasti, píše Hecht a Cooper (2014). Po druhé světové válce se začaly hojně objevovat i nové typy zoologických zahrad - oceanária, safari parky a zoologické zahrady specializované na určitou skupinu zvířat, zařazených podle systému či geografické oblasti. Díky médiím a prezentaci zoo, stoupla prestiž zahrad v očích veřejnosti. Díky tomuto se dařilo lépe shánět finance na jejich provoz, uvádí Hennessy (2013).

6 Historie chovu v českých zemích

Na našem území byly zakládány první zvěřince cca kolem 1. st. n. l, díky římským legiím. Později se stalo střediskem dění sídlo českých králů a hlavní město Čech, Praha. Zde byla exotická zvířata v oblibě již od pradávna. Na Pražském hradě se chovali lvi, což je historicky doloženo a lev se stal zároveň symbolem moci českých králů. V době vlády Karla IV., se objevuje dokonce funkce levmistra - kustos leonum. Panovník Václav IV. založil roku 1409 velký lvinec ve své královské zahradě. Nyní by se nacházel v místech Obecního domu. Lvinec byl dobře zásobován a to díky tzv. Královskému výnosu. Prikazoval pražským židům zajišťovat denní dodávky masa pro lvy. Celkově byl Václav IV. velký milovník zvířat. Díky němu se v královské oboře (dnešní Stromovce), začala chovat stáda kanců, jelenů a zubrů. Víme, že zubr evropský (*Bison bonasus*), se kolem roku 1400 vyskytoval poměrně hojně v lesích kolem Prahy. Dnes patří bohužel k vzácným zvířatům, míní Jiroušek (2005). Za císaře Maxmilliána II, roku 1560, vznikla v zahradě Jeleního příkopu budova s názvem Lví dvůr, ze které bylo možné pozorovat zvířata. Vznik obory Hvězda a Královské obory se datuje do stejné doby, uvádí Klika a Klimeš (2005).

Nejznámějším milovníkem exotických zvířat byl především císař Rudolf II, který nikdy nelitoval obrovských finančních částek na to, aby shromáždil co největší a nejzajímavější druhy a sbírky. Za jeho doby dosáhla Královská obora své největší slávy, stejně tak i Pražský hrad se svým zvěřincem. Císař Rudolf II. choval gepardy, levharty, tygry a orangutany. Dlouho se předpokládalo, že na svém dvoře choval i vzácného holubovitého ptáka, dronta mauricijského, nazývaného dodo, známého pod českým názvem blboun nejapný (*Didus ineptus*). Našla se zde jeho spodní čelist. Císař ale nejspíše vlastnil pouze vycpaninu nebo lebku. Zasadil se také o otevření hřebčína v Kladrubech v roce 1572. Po jeho smrti v roce 1612 začal chov zvířat upadat. Traduje se, že císař zemřel tři dny poté, co uhynul jeho oblíbený berberský lev, píše Dobroruka (1989).

Nic dobrého nepřinesla do českých zemí ani švédská vojska. Podařilo se jim vyhubit v oboře jeleny. Po čase se chov podařilo obnovit. V dalších stoletích se v Čechách objevují pouze medvědince a oborové chovy. Šlechta si oblíbila sokolnictví a chov exotických ptáků, zejména labutí, papoušků a pávů. V chudších rodinách dosahuje velké obliby ptáčnictví. Potulní komedianti drží často medvědy nebo opice. Počátkem druhé poloviny 19. století

začínají vznikat první akvaristické spolky a spolky chovatelů okrasných ptáků. Na přednáškách Alfreda Brehma bylo možné potkat velké osobnosti veřejného a společenského života, které jeho přednášky je ovlivnily natolik, že se dlouho snažily o založení zoologické zahrady. Přesto marně. První zoologické zahrady začaly vznikat až počátkem 20. století, uvádí Fokt (2008).

6.1 Stručná novodobá historie po roce 1945

Většina zoo vzniká až po druhé světové válce, po roce 1945. V době Československé socialistické republiky řídilo všechny zoo Ministerstvo kultury, které udělovalo na základě zákona č.52/1959 tzv. statut. Ten byl v prvním sledu udělen těmto zoologickým zahradám: ZOO Brno, ZOO Děčín, ZOO Dvůr Králové, ZOO Lešná, ZOO Liberec, ZOO Olomouc, ZOO Ostrava, ZOO Praha, ZOO Plzeň a ZOO Ústí nad Labem. Menší zoo byly evidovány pouze jako zookoutky, píše Dobroruka (1989).

Bohužel musíme říct, že zoologické zahrady byly poplatné své době a měly různou úroveň. Potýkaly se s naprostou izolací a nedostatkem kontaktu se světem. Nebylo možné získat odbornou literaturu či vycestovat. Chyběl moderní stavební materiál, nebyly známe moderní trendy pro stavbu expozic a pavilónů. Špatně fungoval dovoz léků, speciálních krmných směsí, narkotizačních zbraní. Architekti, kteří měli na starosti projekty zoologických zahrad, se vesměs potýkali s neznalostí principů staveb pro zvířata a s jejich nároky na prostředí a chov. V hojné míře se kopírovaly metody ze Sovětského svazu, které byly nedostačující a zaostávaly. Vznikl Poradní sbor pro zoologické zahrady. Členy sboru byli významní ředitelé českých a slovenských zahrad, píše Fokt (2008). Většina zoo byla zřízena za účelem příjemné rekreace obyvatel a jako kulturní a vzdělávací zařízení, jehož cílem bylo zvýšení biologické gramotnosti. Nicméně v této době nebyla nijak populární ochrana přírody. Zoologické zahrady většinou také nedostávaly devizové prostředky. Jediná šance jak získat nové druhy byla výměna směrem na západ. Nad touto výměnou dohlížel Koospol a Obchodní oddělení Zoo Praha. Bez těchto institucí se neuskutečnil žádný vývoz a dovoz. Díky tomu, bylo obtížné sehnat obchodníka, který by měl zájem o naše zvířata a zároveň by opatřil jiné druhy. Získat tak jakéhokoliv nový druh bylo tak neskutečnou událostí. Přes všechny překážky se podařilo v českých zoologických zahradách dosáhnout dobrých chovatelských úspěchů a rekonstruovat expozice a zařízení, uvádí Roller (2011).

7 České zoologické zahrady podle data založení

Zdrojem těchto údajů jsou kromě uvedených citací i ročenky Unie českých a slovenských zoologických zahrad. Seznam ZOO v České republice je uspořádán takto:

- oficiální název a rok založení
- adresa
- webová stránka
- současný zřizovatel
- členství
- zajímavosti

7.1 Zoologická zahrada Liberec, 1919

- Masarykova 31, Liberec 1
- <http://www.zooliberec.cz>
- statutární město Liberec
- UCSZ (1990), EAZA (1994), WAZA (2000)

Liberecká zoo byla otevřena na podzim roku 1919. Byl to spíše zvěřinec, kde byla zvířata vystavována a na podzim byla prodána. Stala se občas i útočištěm pro zvířata z cirkusů. Zoo začala chátrat zejména během a po druhé světové válce. Neprosplávalo ani to, že každý rok měla nového ředitele. V současné době má rozlohu 13 hektarů a je zde vystavováno 170 druhů zvířat. Pyšní se i mnoha chovatelskými úspěchy, jakými bezesporu jsou odchovy mláďat takina čínského (*Budorcas taxicolor bedford*), orlosupů bradatých (*Gypaetus barbatus*), krokodýla čelnatého (*Osteolaemus tetraspis*), oslů somálských (*Equus africanus somalicus*) a orlů kamčatských (*Haliaeetus pelagicus*). Zahrada rozšiřuje svoje aktivity i v oblasti komunikace s návštěvníky, do kterých se zapojilo zoologické oddělení a pořádá setkání chovatelů s návštěvníky na stanovištích po celém areálu zoo. Pracovníci a odborníci zoo se zapojili také do spolupráce v rámci evropské a světové asociace zoologických zahrad (WAZA, EAZA), do sítě středisek ekologické výchovy Pavučina a Národní sítě stanic pro handicapované živočichy (NSZS). Bylo dostavěno centrum pro handicapované živočichy a byl rozestavěn projekt Centra aktivního odpočinku - Lidové sady. Dobře funguje projekt Poksai, který je zaměřen na ochranu sojkovce dvoubarevého (*Garrulax*

bicolor) na Sumatře a projekt Talara, kdy vedoucí Centra Talarak se snaží o spolupráci s dalšími satelitními centry. Deponuje v nich například odchované zoborožce a nyní se jedná o umístění sambarů a prasat na Filipínách. Co se nedaří, je monitoring zdravotního stavu zvířat a lidí v biosférické rezervaci Dzanga –Sangha ve Středoafrické republice a to díky nepokojům, které zde probíhají. Další, poměrně mladý projekt je Nias Hill Myna, na ochranu endemického loskutáka z ostrova Nias, loskutáka velkého (*Gracula religiosa robusta*), při kterém spolupracuje zoo také se Zoo Kölner. Výborný je i projekt Serangga Tepung, který se zabývá humánní entomofágií. Jedná se o využití hmyzu jako dobře dostupného zdroje bílkoviny, s cílem nabídnout tuto alternativu veřejnosti a částečně tak snížit chov hospodářských zvířat a snížit tím primární i sekundární znečištění přírody. V zoologické zahradě v rámci programu výchovy a vzdělávání probíhá každý pátek výuka angličtiny. Chystají se také nové projekty, jako například Kukang, na ochranu outloně váhavého (*Nycticebus coucang*) a také ve spolupráci s ISCP se připravuje Ochrana mořských želv, které se vyskytují v Indonésii. Patří sem kožatka velká (*Dermochelys coriacea*), kareta obrovská (*Chelonia mydas*), kareta pravá (*Eretmochelys imbricata*) a kareta zelenavá (*Lepidochelys olivacea*), jak uvádí ZOO Liberec [online]. [cit.2015-01-10] Dostupné z: <<http://www.zooliberec.cz/media/files/vz-2013.pdf>>.

7.2 Zoologická a botanická zahrada města Plzně, 1926

- Pod vinicemi 9, Plzeň
- <http://www.zooplzen.cz>
- statutární město Plzeň
- UCSZ (1990), EAZA (1997)

Původně ležela plzeňská zoo na pozemku bývalé plovárny v Doudlevcích. Za její existencí stál spolek IRIS a její rozloha byla necelých 2,5 hektarů. Jako první se zde chovali liška, šakal a makakové. Později přibyli do chovu medvědi, malpy, lev, levhart a další. V roce 1962 propukl v zoo antrax, což uspíšilo zánik Zoo Iris a podpořilo vznik současné zoo v lochtotínském parku v roce 1963. V nově vzniklé zoologické zahradě začala fungovat stálá akvarijně - teraristická výstava, která fungovala někdy i jako prodejna. Její název je dnes AKVA – TERA. Zoo se sloučila s botanickou zahradou a to díky invencím Ing. Josefa Vágnera v roce 1981. Vznikl tím ojedinělý objekt. Velký skleník má rozlohu 450m². Najdete

v něm velmi jedinečné sukulenty, plazy z Afriky, Madagaskaru či Kanárských ostrovů. Budova byla otevřena pro veřejnost v roce 1993. V té době začínají úpravy a rekonstrukce expozic. Projevuje se snaha o vytvoření přírodního bioparku za pomoci suchých a vodních příkopů. Areál je rozčleněn na celky, které představují jednotlivé zoogeografické oblasti – zahrady odpovídající biogeografických oblastí světa. Můžeme zde nalézt tyto expozice – palearktickou, nearktickou, neotropickou, australskou, etiopskou, indomalajskou oblast a pavilon tropů. Podařilo se získat na podzim roku 1997 pár nejmohutnějších ještěřů na světě – varanů komodských (*Varanus komodoensis*) z Indonésie. Dále byl vystaven statek, velký tygří výběh a africká restaurace „Kiboko“. Zoo jako taková chová největší počet zvířat, včetně vzácných exemplářů, většinou plazů a bezobratlých. Poslání Zoo Plzeň spočívá zejména ve vědeckém výzkumu, projektech ochrany přírody na místě výskytu - tzv. insitu, výchovné a vzdělávací činnosti (přednášky, besedy, přednášky, kroužky pro děti a mládež, naučná stezka „Vývoj přírody ve čtvrtohorách“, statek Lüftnerka, který znázorňuje život českého statku 19. století. Zoo Plzeň je aktivní ve třiceti programech EEP, podílí se na chovu ohrožených druhů, které jsou zapsané v Mezinárodní Červené knize ohrožených zvířat (RDB) a vede plemenné knihy pro madagaskarské lemury – endemity z Madagaskaru. Zoo i botanická zahrada jsou členem instituce BGCI, členem BAG Kleinsäuger, která sdružuje chovatele drobných savců, TAG Small Mammals - ta koordinuje chovy menších savců, či Prosimian TAG, která řídí chovy poloopice. Navíc počet organizací, se kterými Zoo Plzeň spolupracuje nebo v nich přijala členství, narůstá. Zlepšuje i funkce zoo, jako rekreačního zařízení (dětské dny, soutěže, slavnosti). Uvedeno na ZOO Plzeň [online]. [cit.2015-01-10] Dostupné z: <<http://www.zooplzen.cz/o-nas/poslani-zoo/>>.

7.3 Zoologická zahrada hlavního města Prahy, 1931

- U Trojského zámku 3, Praha 7
- <http://www.zoopraha.cz>
- hlavní město Praha
- IUDZ/WAZA (1956), IZE (1989), UCSZ (1990), EAZA (1992), ERAZA (2004)

Již v roce 1881 vyšla v novinách výzva od hraběte Sweerts – Sporcka ke zřízení zoologické zahrady. Později byl zřízen výbor k jejímu ustavení a byl vydán pamětní spis

Družstva pro zřízení zoologické a aklimatizační zahrady. Pro vybudování zoologické zahrady bylo navrženo deset míst, zvítězila zahrada Kinských na Smíchově. Na dlouhou dobu tímto vše skončilo. Až v roce 1904 středoškolský profesor Jiří Janda začíná připravovat plány pro zoo na ostrově Štvanice. V roce 1922 věnuje velkostatkář Alois Svoboda městu pozemky v Troji. Rok nato je Jiří Janda pověřen, aby zahájil přípravné práce pro vybudování zoo. Z této doby je známá obyvatelka zoo – lvice Šárka, kterou věnoval zoologické zahradě majitel cirkusu Rebernigg. Neměla ještě vybudovanou ubikaci a tak žila, jako mnozí další obyvatelé, v trojské vile prof. Jandy. Přelomový je rok 1931, kdy bylo zpřístupněno pro veřejnost staveniště zoologické zahrady. Funguje administrativní budova u hlavního vchodu. Byla vybudována voliéra dravců a přišlo první zvíře, které žilo na území zoo – vlčice Lotta. V roce 1932 se objevují první koně Převalského – Minka a Ali. Pod skálou se staví pavilon šelem. Zaměstnanci zoo pořádají cirkusová představení a poprvé na světě se podaří odchovat mládě kondora andského. Ve čtyřicátých letech se staví hospodářské budovy. Zoologickou zahradu, zejména pavilon šelem zasáhne povodeň. Podaří se uměle odchovat mládě ledního medvěda – samičku Ilun. Z rozbombardovaného Berlína přichází hrošice Zuzana. V padesátých letech je dostavěn pavilon opic a malých živočichů. Na Expu 56 je veřejnosti představen pavilon vodních ptáků od Bechyněho, píše Dobroruka a kol. (1989). Šedesátá léta se nesou ve znamení plemenné knihy koní Převalského. Do zoo přichází první gorilí samec - Titan. V sedmdesátých letech se koná v Praze konference Mezinárodní unie ředitelů zoologických zahrad. Otevřen je nový pavilon velkých savců. Rodí se gepardí mláďata, obyvateli zoo se stávají i první hrabáči – Bojsa a Nebojsa a je zprovozněna lanová dráha. V osmdesátých letech získává zoo statek v Dolním Dobřejově, je otevřen pavilon žiraf a tučňáků, je dokončen pavilon šelem, výběh slonů a lachtanů, karanténa na Bosně, připouštěcí výběhy pro slony, expozice jihoamerických šelem a rekonstrukce výběhu ledních medvědů. V roce 2001 se podaří první umělý odchov koně Převalského na světě. V zoologické zahradě zasedá organizace EAZA. Nové století přináší řadu změn. Je otevřena Indonéska džungle, Vodní svět, řada expozic prochází rekonstrukcí. Zoologická zahrada je při srpnové povodni v roce 2002 zničena a prochází další rekonstrukcí, píše Klika a Klimeš (2005). V současné době pracuje zoo v těchto programech:

- **výchova a vzdělávání** – v posledních třech letech se počet návštěvníků zdvojnásobil. Díky tomu může zoo ovlivnit svými vzdělávacími a výchovnými

programy zájmové skupiny a širokou veřejnost a působit na návštěvníky v oblasti vytváření postojů, názorů, chování a hodnot

- **chov zvířat** – zoo vytváří co nejoptimálnější podmínky pro chov, které pomáhají rozvíjet u chovaných druhů co nejpřirozenější chování.
- **ochrana exsitu** – na tomto programu se zoo podílí dlouhodobě, vytváří pojistné chovné skupiny zvířat, které jsou v přírodě nejvíce ohrožené a u kterých lze očekávat návrat do přírody.
- **ochrana insitu** - cílem je ochrana živočichů přímo v místě jejich výskytu, zapojení do reintrodukcí ohrožených druhů do rezervací i volné přírody či o metodickou a materiální pomoc v těchto oblastech. Tyto programy se týkají hlavně koně Převalského (*Equus ferus przewalskii*), gorily nížinné (Gorilla gorilla), adaxe (*Addax*), orlosupa bradatého (*Gypaetus barbatus*), supa hnědého (*Aegypius monachus*), sysla obecného (*Spermophilus citellus*), puštika bělavého (*Strix uralensis*), sýčka obecného (*Athene noctua*), sovy pálené (*Tyto alba*), kvakoše nočního (*Nycticorax nycticorax*), užovky podplamaté (*Natrix tessellata*), ibise skalního (*Geronticus eremita*), zubra (*Bison bonasus*) a čápa černého (*Ciconia nigra*). Zoo také úspěšně pracuje v těchto programech: záchrana komb ušatých (*Galago senegalensis*), kde vzrostl počet jedinců v populaci na více než 120 a chov velemyší obláčkových (*Phloeomys pallidus*). První import do Evropy a Zoo Praha proběhl v roce 2007. Podařilo se získat další chovatele a bylo dovezeno víc jak 20 zakládajících jedinců a díky tomu chov ztrojnásobit. Došlo k slavnostnímu otevření Údolí slonů, pavilonu hrochů a velemloků. V Kamerunu zahájil své jízdy Toulavý autobus. ZOO Praha[online]. [cit.2015-01-10] Dostupné z: <<http://www.zoopraha.cz/vse-o-zoo/nase-poslani>>

7.4 Zoologická zahrada Ohrada, 1939

- Hluboká nad Vltavou
- <http://www.zoo-ohrada.cz>
- Jihočeský kraj
- UCSZ (1991), IZE (1997), EAZA (1997), WAZA, EARAZA (2001)

Zoologická zahrada Ohrada byla založena na základě soukromé iniciativy dr. A. Schwarzenbergra v blízkosti loveckého záměčku. Po druhé světové válce jak zoo, tak záměček, spadla pod národní správu. Během 25 let se tu vystřídalo několik správců. Ti však nebyli schopni zajistit odborné vedení zoo. Zahrada byl spíše na úrovni zookoutku a byla izolovaná od ostatních zoologických zahrad. Počátkem sedmdesátých let byla v dezolátním stavu a na pokraji zániku. Proti jejímu zrušení se postavila veřejnost a také profesor Veselovský. V osmdesátých letech jsou otevřeny nové výběhy pro vodní ptáky a kopytníky v těsné blízkosti Muckého rybníka. Začátkem devadesátých let se stal zřizovatel zoo Okresní úřad v Českých Budějovicích Zoologická zahrada tak zůstala státním zařízením. V této době byla zmodernizována převážná část expozic a zoo získala do vlastnictví další 3 hektary. V současné době je rozloha areálu přes 6 hektarů. Přístupná veřejnosti je pouze část – necelé 2 hektary expozic a o něco méně, 1,2 hektarů zabírají technické, hospodářské budovy a zázemí. Z velké části byl dokončen nový areál zoologické zahrady, který ukazuje návštěvníkům mnoho nových druhů zvířat, která jsou v českých zoo chována minimálně či dokonce v zoo poprvé. Jsou to na příklad kamzík alpský (*Rupicapra r. rupicapra*), orl skalní (*Aquila chrysaetos*), svišť horský (*Marmota marmota*), největší evropská kunovitá šelma rosomák evropský (*Gulo g. gulo*). Zcela mimo prostory zoo, v katastru obce Temelín, provozuje zoologická zahrada Stanici pro handicapované živočichy a záchrané centrum CITES. V okolí Lomnice nad Lužnicí bylo vypuštěno do volné přírody několik mlád'at ze schváleného záchraného programu „Posilování místní populace sovy pálené“. V oblasti vzdělávání bylo realizováno velké množství programů (zvířata, biodiverzita, přednášky, výstavy a další. Zoo také spolupracuje s Jihočeskou univerzitou a umožňuje provádět v areálu zoo semináře, cvičení a atd., jak uvádí ZOO Ohrada [online]. [cit.2015-01-10] Dostupné z: <http://www.zoohluboka.cz/User_Files/Vyrocnizprava2013.pdf>.

7.5 Zoologická zahrada Dvůr Králové, 1946

- Štefánikova 1029, Dvůr Králové
- <http://www.zoodk.cz>
- Královohradecký kraj
- UCSZ (1990), EARAZA (2010), IZE (1998)

Tato zoologická zahrada vznikla na ploše soukromého parku, kde stála kopie renesančního zámku, který si nechal postavit továrník Neumann v roce 1905. Po znárodnění vzniklo ve vile Vlastivědné muzeum. Součástí byly i klece s evropskými zvířaty. Což se stalo základem pro budoucí zoo. Oficiální otevření zahrady bylo v roce 1946 a v této době měla pouze 6,5 hektaru. Na tropický pavilon s ptáky, lvem a opicemi byl adaptován původní palmový skleník. Především v prvních desetiletích byly jednotlivé klece a výběhy stavěny svépomocí. Významným mezníkem bylo období v letech 1956–1965. Začaly vznikat první moderní velké pavilony, terárium, pavilony šelem, výběh ledních medvědů a pavilon pro slona. Zvětšila se plocha na 28 ha a kolekce chovaných zvířat byla rozšířena o řadu vzácných a exotických druhů. V sedmdesátých letech zoo zorganizovala osm expedic do různých zemí Afriky. Bylo dovezeno kolem 2 tisíc zvířat, jako například kopytníci, opice, šelmy a plazi. Byl položen základ pro unikátní chovy, které ze zahrady činí jedinečnou genobanku afrických kopytníků na evropském kontinentě. V osmdesátých letech došlo k modernizaci zoo a byla realizována výstavba nových expozic, výběhů, které imitovaly přirozené prostředí. V celé zoo bylo zrušeno zábradlí, začalo se zakrýváním budov a plotů vegetací a palisádami. Zahájila s také výstavba objektů, které byly potřebné pro pozdější otevření Afrického safari. To bylo prvně představeno veřejnosti v květnu 1989. ZOO Dvůr Králové [online]. [cit.2015-01-11] Dostupné z: <<http://www.zoodvurkralove.cz/cs/o-zoo/historie-a-soucasnost/>>. Světového věhlasu dosáhla královédvorská zoo díky unikátnímu úspěchu v chovu nosorožců, zeber, žiraf, antilop a buvolů. Vznikla rybářská vesnice, která vytváří spojnici mezi letní částí zoo a zoo klasickou. Velká pozornost je ve dvorské zoo věnována výchově a vzdělávání. Uskutečnilo se téměř 480 výukových programů pro školy, školky a veřejnost. Část těchto programů byla věnována i ekologii. Probíhaly semináře, brigády, Den Země atd. Známe je i občanské sdružení NATURA VIVA, provádějící veřejně prospěšnou činnost se zaměřením na ochranu přírody. Zoo pracuje v programu insitu a dalších ochranných projektech. Podařilo se vybudovat záchranou stanici pro nosorožce dvourohé (*Diceros bicornis*) v Mkomazi, čímž zoo přispívá k jejich záchraně v Tanzanii. Dále zoo pracuje také na záchraně nosorožců tuponosých (*Ceratotherium simum cottoni*). Zoologická zahrada jako jediná na světě tato zvířata rozmnožila. V podmínkách zahrady však reprodukce probíhala velmi pomalu. Bylo rozhodnuto o vrácení zvířat do přirozených podmínek. Čtyři nosorožci byli převezeni do rezervace Ol Pejeta v Keni. V současné době žije na světě pouze sedm zvířat a všechna v lidské péči. Šest zvířat, kromě starého samce v San Diegu, patří Zoo Dvůr Králové. Známe je i projekt nazvaný Spálení nosorožčích rohů, jehož cílem je upozornit na

problémy s pytláky a snižovat poptávku po rohovině, zejména ve východní Africe. Nejedná se pouze o záchranu nosorožců. Od roku 1990 bylo vypuštěno více než sto zvířat. Vybírány jsou klidné a bezpečné lokality s odpovídajícími životními podmínkami. Například do rezervací v Jižní Africe bylo umístěno 81 buvolů kaferských (*Syncerus caffer*) a 29 antilop koňských (*Hippotragus equinus*). Zoo se podílí také na reintrodukcii přímorožců šavlorohých (*Oryx dammah Cretzschmar*). Ve spolupráci s neziskovou společností Back to Africa se podařilo vypustit do rezervací i pár antilop vraných (*Hippotragus niger*) a v roce 2007 do rezervace ve Svazijsku antilopy koňské (*Hippotragus equinus*). Zvířata nejsou navracena pouze do Afriky, ale i do české přírody. Jedná se o tetřeva hlušce (*Tetrao urogallus*) a jeho návrat do Krkonoš a reintrodukcii rysa (*Lynx lynx*) na Šumavu. Koncem devadesátých let bylo do volné přírody vypuštěno 26 mláďat sovy pálené (*Tyto alba*). Probíhá i sledování migrace husy velké (*Anser anser*), či chov a prvoochov pižmovky ostruhaté (*Plectropterus gambensis*). ZOO Dvůr Králové [online]. [cit.2015-01-11] Dostupné z: <<http://www.zoodvurkralove.cz/cs/o-zoo/poslani-zoo/>>.

7.6 Zoologická zahrada a zámek Zlín – Lešná, 1948

- Lukovská 112, Zlín
- <http://www.zoolesna.cz>
- statutární město Zlín
- UCSZ (1990), EAZA (1995), WAZA (1997), IZE (1998)

Hrabě Seilern založil koncem 19. století zámek. Při něm choval bažanty, belgické koně a systematicky pracoval na budování přírodopisného muzea. Podařilo se mu postupně shromáždit sbírku 42 000 ptačích vajec, 10 000 kolibříků a 25 000 palearktických ptáků. Těsně před vypuknutím 2. světové války vznikla i obora. Později došlo k zestátnění areálu a zoo byla oficiálně otevřena v roce 1948. V šedesátých letech se proslavila zejména chovem bažantů a emu. Významnou stavbou byl v té době pavilon exotických zvířat a pavilon primátů. Během dalších desetiletí dochází k postupnému a významnému rozšiřování druhů chovaných zvířat. Celkově je však zoo z estetického hlediska na velmi nízké úrovni. Až v devadesátých letech se mění estetické provedení a pojetí výběhů. Vznikají ekologické stavby k ochraně prostředí, modernizují se inženýrské sítě. Dochází k celkové obnově zámeckého parku. V současné době je areál rozčleněn na jednotlivé kontinenty a pokračuje

výstavba nových expozic. Roller (2011). Zoo je velmi úspěšná v programu odchovu ovce somálské (*Ovis orientalis aries*), <http://www.zoozlin.eu/odchov-ovce-somalske-byl-uspesny/>, či návratu supů bělohavých (*Gyps fulvus*), do volné přírody, podpory ochránářského centra Angkor Centre for Conservation of Biodiversity (ACCB) v Kambodži, ochrany populace afrických lvů (*Panthera leo*) a insitu ochrany zoborožců kaferských (*Bucorvus leadbeateri*) v rámci projektu Mabula. ZOO Lešná [online]. [cit.2015-01-11] Dostupné z: <<http://www.zoozlin.eu/projekty-zoo./>>.

7.7 Zoologická zahrada Děčín, 1949

- Žižkova 15, Děčín IV.
- <http://www.zoodecin.cz>
- město Děčín
- UCSZ (1990), EAZA (1997), IZE (1997), WAZA (2004)

Při otevření byla rozloha děčínské zoo pouhé 2 hektary. Přesto se tu vystřídalo poměrně mnoho vzácných zvířat, např. medvěd malajský (*Helarctos malayanus*), který byl v padesátých letech jediný v ČSSR. Zoologická zahrada proslula také chovem kamzíků, kdy první kamzík se narodil právě v děčínské zoo. Podařilo se odchovat deset mláďat. Narodila se zde i první kapybara, přímorožec jihoafrický či babirusa. V současné době se zoo rozkládá na více než 6 hektarech a chová se zde okolo 130 druhů zvířat. Známá je expozice s názvem Rajské ostrovy, která je součástí zoo, ale nachází se v centru Děčína, uvádí Klika a Klimeš (2005). V rámci programu EEP ze zoo angažuje v záchraně kočky rybářské (*Prionailurus viverrinus*). Byl ustanoven nový chovný pár. Do zoologické zahrady se podařilo dovést několik důležitých druhů zvířat. Například samce makaka chocholatého (*Macaca nigra*) a díky tomu byla v České republice vytvořena chovná skupina. Dále samce tapíra jihoamerického (*Tapirus terrestris*), orlícii bornejskou (*Orlitia borneensis*), kapybary vodní (*Hydrochoerus hydrochaeris*). Jako jediná zoo v ČR chová pár ocelotů stromových (*Leopardus tigrinus*). Co se týká výchovné oblasti, uspořádala děčínská zoo celkem 44 akcí pro širokou veřejnost. ZOO Děčín [online]. [cit.2015-01-11] Dostupné z: <http://www.zoodecin.cz/doc/vz13_web.pdf>.

7.8 Zoologická zahrada města Brna, 1953

- U zoologické zahrady 46, Brno
- <http://www.zoobrno.cz>
- statutární město Brno
- UCSZ (1990), EAZA (1994), WAZA (2000), EARAZA (2001)

První spolek pro zřízení zoologické zahrady začal fungovat v roce 1935. Vše přerušila 2. světová válka. Po jejím skončení byl vybrán vhodný pozemek – Mniší hora v Bystrci. V šedesátých letech vznikly dva pavilony pro opice, bazén pro lední medvědy, dále výběhy a stáje pro kopytníky v horní části zoo. Sedmdesátá a osmdesátá léta jsou ve znamení výstavby pavilonů pro plazy, exotické ptáky a výběhy pro africkou zvěř - Safari. V průběhu devadesátých let probíhají pouze opravy a rekonstrukce budov, ubikací a stájí. Koncem devadesátých let vzniká pavilon Tropicke království. Jedná se o soubor expozic, které soustřeďují hlavně vzácné druhy plazů. Nové tisíciletí přineslo i novou výstavbu. Vznikly Tygří skály, moderní expozice pro levharty cejlonské a sumaterské tygry. Rozkládají se na 1000 m², jsou vybaveny potoky, jezírky, vodopády a umělými skálami. Dále vzniká první část expozic pro severskou faunu – bobří doupe - Beringia, o rozloze 750m², postavená pro kanadské bobry. Na břehu stojí replika srubu kanadských indiánů z kmene Haida. Přibyl výběh pro koně Převalského i s mongolskou jurtou. Celkovou rekonstrukcí prochází i dětská zoo a expozice ledních medvědů je upravena pro chov polárních lišek, piší Klikla a Klimeš (2005). V oblasti vzdělávacích programů se zoo zapojuje do práce se Střediskem rané péče, či s Domovem a kluby pro seniory. Funguje zde i Stanice mladých přírodovědců a nízkoprahový klub. Zoologická zahrada, díky šetření komise EAZA, zaujímá uznávané mezinárodní postavení a to zejména pro její odbornou způsobilost. Zoo opustila mláďata ledních medvědů (*Ursus maritimus*), které odchovala samice Cora. Daří se také odchov medvědů kamčatských (*Ursus arctos beringianus*). Zoo je zapojena do ochrany sýčka obecného (*Athene noctua*) na Jižní Moravě. Jedná se o víceletý projekt, podporovaný z dotace programu Ministerstva životního prostředí. Partnerskou organizací je Český svaz ochránců přírody. ZOO Brno [online]. [cit.2015-01-12] Dostupné z: <<http://www.zoobrno.cz/o-zoo-brno/vyrocní-zpravy/>>.

7.9 Zoologická zahrada Ostrava, v novém areálu od r. 1960

- Michálkovická 197, Ostrava

- <http://www.zoo-ostrava.cz>
- statutární město Ostrava
- UCSZ (1990), EAZA (1996), IZE (1998), WAZA (podána přihláška – 2005)

Vznik ostravské zoo je spojen s vybudováním Hornického sadu v Kunčičkách o rozloze 6 ha. Na pozemku byla chována i některá zvířata. Počátkem padesátých let se začalo uvažovat o přemístění a hledala se nová lokalita. V roce 1956 začala nová výstavba ve Stromovce. ZOO byla otevřena 1.5.1960. Prvním objektem otevřeným pro návštěvníky byl medvědinec. Dvě zimy přečkala všechna teplomilná zvířata ve skladu, který byl jako jediný vytápěný. Hlavním obdobím výstavby byl konec šedesátých a celá sedmdesátá léta. Z této doby pochází unikátní volný výběh pro šimpanze, dětská zoo, pavilon hrochů, ostrovní expozice gibbonů, expozice tygrů ussurijských (*Panthera tigris altaica*) a tři nové rybníky. V devadesátých letech začala ostravská zoo poněkud stagnovat a zaostávat po technické stránce za ostatními. Změnu umožnily příspěvky od zřizovatele, píše Dobroruka (1989). Největší investicí byla výstavba pavilonu slonů. Ten byl slavnostně otevřen na podzim roku 2004. S novým vedením vykryštovaly i priority zoologické zahrady: zoo srozumitelná návštěvníkům, zoo přátelská k životnímu prostředí a zoo vlídná k handicapovaným spoluobčanům. Ostravská zoo se zapojila do několika repatriačních projektů na podporu populace divoce žijících zvířat bezplatným poskytnutím odchovaných mláďat pro vypuštění do volné přírody, přibyly dříve nechované druhy, zapojila se do projektu návratu supy bělohlavého do Bulharska, dalších projektů insitu, které jsou zaměřeny na faunu a flóru na severozápadě Madagaskaru v oblasti Sahamalaza, do projektu záchrany kriticky ohrožené antilopy Derbyho (*Taurotragus derbianus*) v africkém Senegalu. Zřejmě nejdůležitějším projektem je návrat orla skalního (*Aquila chrysaetos*) do České republiky. V tomto programu je zoo hlavním partnerem realizátora projektu, Záchrané stanice a centra ekologické výchovy v Bartošovicích na Moravě. Zoologická zahrada vydává dvě plemenné knihy. Evropskou plemennou knihu hrocha obojživelného (*Hippopotamus amphibius*) a Evropskou plemennou knihu wapiti sibiřského (*Cervus canadensis sibiricus*). Koordinuje také záchraný chov EEP pro siky vietnamské (*Cervus nippon*). ZOO Ostrava [online]. [cit.2015-01-12] Dostupné z:<http://www.zooostrava.cz/soubory_texty/51_11.pdf/>.

7.10 Zoologická zahrada Olomouc, 1956

- Darwinova 29, Olomouc
- <http://www.olomouc.com/cz>
- statutární město Olomouc
- UCSZ (1990), IZE (1996), EAZA (1997), WAZA (2004)

Myšlenka založit v Olomouci zoologickou zahradu vznikla v padesátých letech. Vybrány byly pozemky bývalého hradištského kláštera na Svatém Kopečku. Byla otevřena v roce 1956, měla 17 zaměstnanců, vesměs bez odborného vzdělání. Byla vybudována spíš jako zoo oborového typu, kdy byly v poměrně prostorných výbězích chovány zejména zástupci naší fauny, např.: srnec, vlk, lišky, 10 mývalů, jelen karpatský, různé druhy ptáků či dikobraz. Koncem padesátých let hrozilo, že bude zoo zavřena. Vše se změnilo v šedesátých letech, kdy stoupla návštěvnost až na sto tisíc osob ročně. V sedmdesátých letech se začalo budovat a expozice byly rozšířeny a upraveny do současné podoby. Některé pavilony byly a jsou stále unikátní a nemají v České republice konkurenci. Jedná se například o vyhlídkovou věž, pavilon šelem, zimoviště pro africkou zvěř a obří voliéru dravců. V devadesátých letech, po otevření hranic došlo ke zkvalitnění a obměně skladby zvířat, uvádí Klika a Klimeš (2005). Nyní najdeme v zoo i takové rarity jako jsou kaloň (*Megachiroptera*), fosa (*Cryptoprocta ferox*), bongo, korovec jedovatý (*Heloderma suspectum*), gepard štlhlý (*Acinonyx jubatus*) či lvíček zlatý (*Leontopithecus Rosalia*). V devadesátých letech vzniklo obrovské akvárium se žraloky. Koncem tisíciletí se v zoo začalo s chovem pižmoňů a netopýřů. Výstavba pokračuje i poroce2000,došlo k otevření průchozího výběhu makaků červenolících, velkého rysího výběhu, výběhu medvědů malajských a k rekonstrukci hyenince. V roce 2006 byla vydána kniha o zoo, s názvem Zoo Olomouc včera a dnes, jejímž autorem je dlouholetý zaměstnanec Milan Kořínek. Kniha je tematicky rozdělena do tří částí. První část zachycuje historii zoo po současnost, druhá je pojata jako procházka po zoologické zahradě a třetí popisuje nejvýznamnější chované druhy. Vše je doplněné celou řadou černobílých a barevných fotografií. Zoologická zahrada spolupracuje s polskou Zoo Opole. Spolupráce je v oblasti chovu žiraf v Zoo Opole a na druhé straně chovu lemurů v Zoo Olomouc. Opolská zoo má v chovu lemurů kata velké úspěchy a Zoo Olomouc se proslavila v chovu žiraf světovou raritou, porodem a odchovem žirafích dvojčat. Zoo také pořádá velké množství programů pro

veřejnost, školy a školky. ZOO Olomouc [online]. [cit.2015-01-12] Dostupné z: <<http://www.zoo-olomouc.cz/app/program-v-zoo/>>.

7.11 Zoologická zahrada Ústí nad Labem, 1957

- Drážďanská 23, Ústí nad Labem
- <http://www.zoousti.cz>
- statutární město Ústí nad Labem
- UCSZ (1990), EAZA (1994), IZE (1998), WAZA (2004)

Pan Henrich Lumpe v roce 1908 odkoupil od obce Ústí nad Labem pozemky na svahu Mariánské skály, o kterých věděl, že jsou domovem drobného ptactva a založil soukromou ptačí rezervaci s názvem Lumpepark o rozloze 6 hektarů. Při výstavbě se pracovalo zejména s kamenem a tufou. Bylo vytvořeno velké množství hnízd, úkrytů i prohlubní s vodou. Vystavěna byla i pohádková jeskyně a trpasličí hrádek, který se zachoval jako jediný až do současnosti. Park byl pro veřejnost otevřen v roce 1914. S výstavbou se pokračovalo po 1. sv. válce. V jedné části parku byla vytvořena pohádková scénérie – Perníková chaloupka, Krakonoš, Červená Karkulka a další výjevy. Po válce se stal park majetkem Československé republiky. Opravdovým rokem vzniku zoo je rok 1957. Největšího boomu dosáhla zahrada v sedmdesátých letech, kdy se rozšířila na plochu 30 hektarů, píše Dobroruka (1989). Dle internetového zdroje <http://www.zoousti.cz/ochranarske-projekty/>, je zoo aktivní v těchto programech - projekt Pesisir Balikpapan. Jedná se o ochranný projekt, který byl oficiálně zahájen v roce 2007 ve spolupráci s indonéskými pracovníky na pobřeží provincie Východní Kalimantan na ostrově Borneo. Jedná se především o výzkum a ochraně opic kahau nosatých (*Nasalis larvatus*). Dále projekty in situ - bernešku havajskou (*Branta sandvicensis*), poštolku mauricijskou (*Falco punctatus*) a řadu dalších. Kampaně EAZA – celoevropská kampaň „Od pólu k pólu“, kampaň na ochranu velkých primátů, na ochranu jihovýchodní Asie, na ochranu obojživelníků, na záchranu jihoamerických tropických pralesů a zvířat, která jsou na jejich existenci bytostně závislá, zejména drápkatým opičkám a další. Ve výzkumné oblasti se zoo podílela například na analýze menstruačních cyklů samic mandrilů rýholících (*Mandrillus sphinx*), na výzkumu vlivu velikosti skupiny na reciprocitu čištění u lemura vari (*Varecia spp.*) a na výzkumu herního chování kočkodanů v závislosti na jejich životním prostředí.

ZOO Ústí nad Labem [online]. [cit.2015-01-12] Dostupné z: <<http://www.zoousti.cz/ochranarske-projekty/projekty-v-zoo/>>.

7.12 Zoologická zahrada Jihlava, 1957, statut zoo od roku 1982

- Březinovy sady 10, Jihlava
- <http://www.zoojihlava.cz>
- statutární město Jihlava
- UCSZ (1990), EAZA (1994), IZE (1997), WAZA (1998)

Zookoutek v Březinových sadech začal vznikat v roce 1957 z iniciativy místních nadšenců. Díky hostujícímu cirkusu a jeho nabídce na odprodej, se jim podařilo získat pár lvů i s maringotkou. Dalším obyvatel zookoutku se stal medvěd, jež ukončil svou „filmovou kariéru“ na Barrandově. Později za ním přicestovala i jeho družka. Byly postaveny voliéry pro dravce, medvědinec, ohrady pro kopytníky a rybník pro vodní ptáky. V ohradách pro kopytníky se pohybovali nejen poníci, ale i velbloudi a jaci. V šedesátých letech byly vybudovány jednoduché klece, pavilon opic a šelem. Rok bez vedení se na zoo podepsal a její stav se postupně zhoršoval. Koncem roku 1967 přišel zoolog Vladislav Jiroušek, přesto však rada města rozhodla o likvidaci. Rozhodnutí se na poslední chvíli podařilo změnit. Počátkem osmdesátých let byl zookoutku udělen status zoologické zahrady a po patnáctiletém snažení byl Ing. Jiroušek jmenován jejím ředitelem. Tím se začala psát zcela jiná a nová kapitola zoo. Začalo se s rozsáhlou rekonstrukcí. Došlo k velkým změnám, uplatňovaly se nové materiály, jako je dřevo a kámen, mříže byly postupně nahrazovány sklem. Zoo Jihlava se stala zoo bez mříží. V posledních letech se specializuje na chov opic, plazů a malých kočkovitých šelem a stále se rozrůstá. Zoo Jihlava pracuje v těchto programech: centrum environmentální výchovy PodpoVrch, na odchovu tygra sumaterského (*Panthera tigris sumatrae*) a scinka šalamounského (*Corucia zebrata*), Zoo Pěti kontinentů, či spolupráce na vědeckovýzkumné činnosti. ZOO Jihlava [online]. [cit.2015-01-12] Dostupné z: <<http://www.zoojihlava.cz/cz/vse-o-zoo/vyrocní-zpravy/>>.

7.13 Zoopark Vyškov, 1965

- Cukrovarská 9, Vyškov
- <http://www.zoo-vyskov.cz>

- město Vyškov
- UCSZ (1995), EARAZA (2002)

Původně se jednalo o Koutek živé přírody. Tato malá zoo se orientovala na plemena domácích zvířat. Během své existence se zoopark potýkal s roky živoření, ale i rozkvětu. Velkou krizí prošel počátkem devadesátých let. Rozhodovalo se, zda se zdevastovaný park zcela nezruší. Naštěstí přišel ředitel Josef Kachlík, který začal realizovat a budovat moderní zoo, jejíž specializací je chov primitivních plemen domácích zvířat z celého světa. Velkou atrakcí se stal Dvoreček naší babičky, píše Dobroruka (1989). Počátkem roku 2000 byly zrenovovány obytné stáje a výběhy pro velká zvířata. Doslova hitem se stalo otevření DinoParku v roce 2006, který je v České republice největší. Zoo se angažuje například v těchto programech: osel poitou (*Baudet du Poitou*) - narození a odchov prvního hříběte, záchytné kotce pro psy, různé akce pro veřejnost, školy a školky tzv. vzdělávání na hanáckém statku), provozuje vyškovskou hvězdárnu. ZOO Vyškov [online]. [cit.2015-01-12] Dostupné z: <http://www.zoo-vyskov.cz/externi_soubory/2014/vyrocní_zprava_2014_email.pdf>

7.14 Podkrušnohorský zoopark Chomutov, 1975

- Přemyslova 259, Chomutov
- <http://zoopark.cz>
- město Chomutov
- UCSZ (1992), EAZA (1996), WAZA (1999), EARAZA (2000)

Již od třicátých let fungoval v městském parku pavilon s terárii a akvárii. Počátkem sedmdesátých let byl zoopark otevřen, volně přístupný a bez oplocení. Zastoupena byla naše fauna a evropské kopytníci. Zoo se začala rozvíjet a specializovat na faunu palearktu Evropy a Asie, mimo severu Afriky a tropů. Vše bylo oploceno a začalo fungovat jako moderní zoo. Počátkem roku 2000 se zoo rozšířila ještě o pozemek Eurosafari a byla postavena nová vstupní brána s noktuáriem, Klika a Klimeš (2005). Zoopark je zapojen do Národní sítě stanic pro handicapované živočichy, kteří jsou po ošetření a doléčení vypouštěni do volné přírody. Pokud je zranění vážné a neumožňuje zvířeti návrat do přírody, je ponecháno ve stanici. Dobře funguje i Ekocentrum, které nabízí školám příležitost pro zpestření školní výuky, a to díky bohaté nabídce výukových programů. Cílem je rozvoj komunikativních dovedností a rozvoj ekologického myšlení. Součástí zooparku je jezdecký areál, který slouží pro chov

a výcvik koní. ZOO Chomutov [online]. [cit.2015-01-12] Dostupné z: <<http://www.zoopark.cz/cs/novinky>>.

7.15 Zoologická zahrada Hodonín, 1977

- U červených domků 3529, Hodonín
- <http://www.zoo-hodonin.cz>
- město Hodonín
- UCSZ (1995)

V roce 1973 byla městskou radou schválena výstavba zookoutku. Otevření proběhlo v roce 1977. V roce 1982 získal zookoutek status zooparku a o deset let později název Zoologická zahrada Hodonín a zoo se současně stala členem Unie českých a slovenských zahrad. Vznikla stálá akvarijní výstava a došlo k přestavbě zimoviště vodních ptáků. Koncem devadesátých let byl vystavěn pavilon primátů, kam byl dočasně deponován i pár orangutanů z pražské zoo, který se po narození mláděte stal zdrojem konfliktu mezi hodonínskou a pražskou zoo. UCSZ dočasně pozastavila hodonínské zoo činnost. V současné době již ostatní zoo s hodonínskou opět spolupracují. V roce 2000 vznikla přístavba pro terária a mořské akvárium. Největší chloubou je vzdělávací centrum s ubikacemi a výběhy velkých kočkovitých šelem. To se podařilo vybudovat na základě poskytnuté dotace ze Státního fondu životního prostředí ČR a také za přispění Města Hodonína. V areálu postupně vzniklo také několik dětských hřišť a oblíbený tzv. kontaktní dvorek s domácími zvířaty. Sedět a odpočívat se dá i na rovné střeše pavilonu velkých koček a vzdělávacího centra. Hodonínská zahrada se může pochlubit nejen řadou vzácných odchovů, ale i chovem sedmdesáti ohrožených druhů světové fauny. Funguje zde i záchranná stanice pro handicapovaná zvířata. ZOO Hodonín [online].[cit.2015-01-12] Dostupné z: <<http://www.zoo-hodonin.cz/aktualne/>>

7.16 Zoologická zahrada Chleby, 1997

- Chleby 1, Středočeský kraj
- <http://www.zoochleby.cz>
- Obecně prospěšná společnost Zoo Chleby, o.p.s.
- EARAZA (2004)

Základním místem pro vznik zoo byla vybrána fara, která byla dlouhá léta neobývaná. V roce 1997 vznikla obecně prospěšná společnost Zoo Chleby. Návštěvníci mohli vidět dravce, bažanty, zoborožce a atd. Zvířata byla doplňována exotickými rostlinami. V letech 2006 a 2007 vznikla kontaktní dětská zoo, jsou otevřeny obchody s občerstvením a suvenýry, podle předlohy kambodžského chrámu Angkor Wat vznikl i unikátní pavilon opic. Začalo fungovat obří akvárium, ve kterém je fauna Labe, piší Klika a Klimeš (2005). Zoo také nakoupila pozemky pro výstavbu výběhů kopytníků. Zoo je členem EARAZA (Euroasijské regionální asociace zoologických zahrad a akvárií). Získala licenci MŽP ČR a stala se tak první oficiální porevoluční nestátní zoologickou zahradou. Během své existence dosáhla významných chovatelských úspěchů. Opakovaně se podařil odchov zoborožce nosorožčího (*Buceros bicornis*), český prvoodchov satyra Temminckova (*Tragopan temminckii*), odchov koroptve pouštní (*Ammoperdix griseogularis*) nebo tetřívka kavkazského (*Tetrao mlokosiewiczii*). Zoo se neustále mění a vyvíjí. ZOO Chleby [online]. [cit.2015-01-12] Dostupné z: <<http://www.zoochleby.cz/ostatni-temata-5283/>>.

7.17 Ostatní zoo a zooparky ČR

Farma Ara Bošovice – statut zoologické zahrady od roku 2009, jedná se o chovné zařízení pro papoušky. Původně se jednalo o komerční papouščí farmu, dnes funguje nová papouščí zoo, otevřená v srpnu roku 2011. Zatím je dokončena pouze čtvrtina. Zbytek by měl být dokončen v následujících letech v několika etapách. K vidění je mnoho druhů papoušků v moderních nerezových klecích, především však jsou to kakaduové, ary, amozonci, amazoňané a aratingy. Plánuje se i výstavba dětské zoo s domácími zvířaty. Farma Ara Bošovice, [online]. [cit.2015-02-11] Dostupné z: <<http://www.papouscizoo.cz/>>.

Mořský svět v Praze – Holešovicích – tato unikátní expozice mořských živočichů vznikla v roce 2002, od roku 2007 má statut zoologické zahrady. Expozice mořského světa se průběžně rozšiřují. Najdete zde jeskyni imitující život korálového útesu, která je 25 metrů dlouhá s deseti atypicky zabudovanými akvárii v umělé skalní stěně. V roce 2005 byla otevřena největší prosklená obří nádrž v České republice. Její objem je 100 000 l vody a na její úpravu bylo použito 3 tuny mořské soli. Zajímavá je i filtrace, která pročistí za hodinu 60 000 l vody. V nádrži můžete vidět tři druhy žraloků. Výborné je i speciální osvětlení, které dokonale nahrazuje přírodní sluneční paprsky a v noci svít měsíce. Koncem roku 2006 vznikly dvě další nádrže, o objemu 50 000 l a 15 000 l. V jedné je umístěn model historické

lodi Bounty a ve druhé model majáku, vytvořený podle skutečné stavby. V říjnu 2008 byl dokončen ve spolupráci s výtvarníkem a psychologem Zdeňkem Hajným projekt tzv. duševní relaxace pod názvem Vesmírná laguna a byla otevřena unikátní průhledová nádrž se sladkou vodou o objemu 27 000 l. Zde můžete vidět různé druhy ryb z Jižní Ameriky, například arowany, plodožravé piraně, vrubozobce i tři druhy želv. Mořský svět Praha, [online]. [cit.2015-02-11] Dostupné z: <<http://www.morsky-svet.cz>>.

Zoo Protivín – statut zoologické zahrady od roku 2008. Činnost zoologické zahrady je zaměřena na studijní, vzdělávací a vědeckou. Souběžně se zoo funguje i soukromé Zoologické muzeum, kde jsou tyto činnosti naplňovány a které vzniklo v roce 2009. Z počátku byla jeho činnost zaměřena na osteologické preparáty, zejména pak lebky a celé kostry krokodýlů. Postupem času se zájem rozrostl na všechny obratlovce i bezobratlé. V současné době je ve sbírkách více než 1200 exponátů. ZOO Protivín, [online]. [cit.2015-02-11] Dostupné z: <<http://www.krokodylizoo.cz>>.

Zoopark Zájezd – tato rodinná zoo nedaleko Prahy byla otevřena v roce 2010 a specializuje se především na menší šelmy a primáty. Zoopark Zájezd [online]. [cit.2015-02-11] Dostupné z: <<http://zoopark-zajezd.cz>>.

Zoologická zahrada Tábor, Větrovy – statut získala v roce 2011, jedná se o největší zoologickou zahradou v Jižních Čechách. Chová více než osmdesát druhů zvířat z převážně amerického kontinentu. V současné době se bohužel potýká s finančními problémy a jedná se o jejím uzavření. Od 7.2.2015 je zoo uzavřena. ZOO Tábor – Větrovy [online]. [cit.2015-02-11] Dostupné z: <<http://www.zootabor-vetrovy.cz/>>.

Zoopark Na Hrádečku – jedná se soukromý, nově vznikající zoopark o rozloze 10 ha, mezi obcemi Dolní a Horní Pěna u Jindřichova Hradce. V roce 2007 se zde nacházelo velké množství hlavně terarijních zvířat a v roce 2010 se zrodila myšlenka na otevření zooparku. V současnosti zde chovají lemury, 8 druhů drápkatých opic, lamy, velbloudy, osly, klokany, 3 druhy pštrosů, mývaly, nosály, varany, dikobrazy, krokodýly a další. Romana Albrecht – Lišková (2015 - ústní sděl) a Zoopark na Hrádečku [online]. [cit.2015-02-11] Dostupné z: <<http://www.zoonahradecku.cz/nase-farma>>.

8 Slovenské zoologické zahrady

Zoologická zahrada Bojnice – vznikla jako první zoologická zahrada na Slovensku v roce 1955. V prvních letech pomáhala zoo řada vědeckých institucí, podniků a škol. Zoo dostávala darem materiální vybavení, krmiva a některá zvířata. V současné době spolupracuje se Státní ochranou přírody a účastní se celé řady projektů. Velmi úspěšná byla například pomoc při záchraně kriticky ohroženého poddruhu kamzíka a funguje také jako rehabilitační stanice pro handicapovaná zvířata. ZOO Bojnice [online]. [cit.2015-02-12] Dostupné z: <<http://www.zoobojnice.sk/>>.

Zoologická zahrada Bratislava – s výstavbou zoo se začalo v roce 1959, otevřena byla v květnu 1960. Za velmi výjimečný mezinárodní úspěch můžeme považovat projekt na záchranu přimorožce šavlorohého (*Oryx dammah*). Zoo v tomto případě spolupracovala s Marwell Zoological Parkem z Velké Británie. Bohužel v letech 1981 až 1985 přišla zoo o téměř dvě třetiny expoziční části, kvůli výstavbě kanalizačního sběrače a dálniční přípojky. Zvířata byla přesunuta do nových prostor. Ani rok 1995 nebyl pro zoo ideální. Bylo vydáno rozhodnutí o stavbě dálnice. Přesto všechno se počet chovaných druhů rozrostl na 983 jedinců ze 157 druhů. ZOO Bratislava [online]. [cit.2015-02-12] Dostupné z: <<http://www.zoobratislava.sk/>>.

Zoologická zahrada Košice – s výstavbou se začalo v roce 1979, otevřena byla v roce 1986. Jedná se o mimořádně velký, ne však zcela využitý areál. Je zaměřena zejména na euroasijskou faunu a je zde snaha o chov v přírodních podmínkách. ZOO Košice [online]. [cit.2015-02-12] Dostupné z: <<http://www.zookosice.sk/>>.

Zoologická zahrada Spišská Nová Ves – byla založena v roce 1989 na ploše 8 ha. Jedná se o nejmladší zoologickou zahradu na Slovensku. Podařilo se jí získat povolení k chovu chráněných živočichů. V současnosti chová 70 druhů zvířat, cca 250 jedinců. ZOO Spišská Nová Ves [online]. [cit.2015-02-12] Dostupné z: <<http://http://www.zoosnv.sk>>

9 Evropské zoologické zahrady – výběr

9.1 Velká Británie

Durrell Wildlife Conservation Trust – nachází se na ostrově Jersey. Její specializace je chov spíše menších neohroženějších druhů živočichů. Má kromě expoziční části i část pro návštěvníky nepřístupnou, školící centrum pro pracovníky zoo a ochránce přírody z dalších zemí, odkud ohrožené druhy pochází. Durrell Wildlife Park [online]. [cit.2015-02-13] Dostupné z: <<http://www.durrell.org>>.

Edinburgh Zoo – leží na okraji hlavního města Skotska. Chová se zde mnoho druhů vzácných zvířat a proslula zejména chovem tučňáků. Edinburgh ZOO [online]. [cit.2015-02-13] Dostupné z: <<http://www.edinburghzoo.org.uk/>>.

The zoological society of London – London zoo – je součástí Regent's parku. Jedná se o klasickou zoo, bez specifického zaměření. The zoological society of London [online]. [cit.2015-02-13] Dostupné z: <<http://www.zsl.org/>>.

Wildfowl and Wetland trust national center – tato zoo se specializuje na vodní ptáky celého světa, kteří jsou chováni v co nejpřirozenějším prostředí. Wildfowl and Wetland trust national center [online]. [cit.2015-02-13] Dostupné z: <<http://www.wwt.org.uk/>>.

Chester Zoo – vznikla nedaleko průmyslového města Chesteru, v obci Upton. Známy je chov obou poddruhů orangutana či hatérie. Chester ZOO [online]. [cit.2015-02-13] Dostupné z: <<http://www.chesterzoo.org/>>.

Whipsnade wild animals park – jedná se o pobočku londýnské zoo. Její rozloha je 260 ha a díky tomu jsou výběhy velké. Do části zoo je povolen vjezd autem. Whipsnade wild animals park [online]. [cit.2015-02-13] Dostupné z: <<http://www.zsl.org/zsl-whipsnade-zoo>>.

9.2 Francie

Jardin d'acclimatation – svůj význam měla především počátkem 20. století, coby aklimatizační zahrada. Dnes se jedná spíše o větší zookoutek. Jardin d'acclimatation [online].

[cit.2015-02-13] Dostupné z:< [online].[cit.2015-01-12] Dostupné z: <<http://www.mnhn.fr/fr/visitez/lieux/menagerie-zoo-historique-paris>>.

Ménagerie du Jardin des plantes – v současné době je to jediná funkční zoo v Paříži. Ménagerie du Jardin des plantes [online]. [cit.2015-02-13] Dostupné z: <<http://www.mnhn.fr/fr/visitez/lieux/menagerie-zoo-historique-paris>>.

Zoo Amneville – leží přímo v zábavním centru a působí příjemně. Má velký výběh pro slony a také pro nosorožce a velký bazén pro lachtany. ZOO Amneville [online]. [cit.2015-02-13] Dostupné z: <<http://www.zoo-amneville.com/>>.

Zoo Cerza – velice přírodní zoo, nemá téměř žádné stavby. ZOO Cerza [online]. [cit.2015-02-13] Dostupné z: <<http://www.cerza.com/>>.

De la Fleche – příjemná zoo, která má ohromný výběh pro lední medvědy (*Ursus maritimus*) či pro bílé tygry. Výroční zpráva Zoo Dvůr Králové (2006, str. 193 - 194).

9.3 Španělsko

Parc zoologic de Barcelona – proslavila se chovem varanů komodských (*Varanus komodoensis*), delfináriem a také albinotickou gorilou Snowflake, která uhynula v roce 2003. ZOO Barcelona [online]. [cit.2015-02-13] Dostupné z: <<http://www.zoobarcelona.cat/>>.

Zoo – aquarium de Madrid – chová pandu velkou a má dobře vedená akvária a delfinárium. ZOO Madrid [online]. [cit.2015-02-13] Dostupné z: <<http://zoomadrid.com>>.

9.4 Belgie

Antwerp zoo – nejstarší zoo. Proslulá je chovem lidoopů, mořských vyder a tučňáků, jako jsou tučňáci oslí, Humboldtův žlutorohý či patagonský. Antwerp ZOO [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.zooantwerpen.be/>>.

Dierenpak Planckendael – je umístěna v přirozeném prostředí, chová koaly, indické lvy, nosorožce, ježury a řadu evropských druhů zvířat. Dierenpark Planckendael [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.diergaardeblijdorp.nl/>>

9.5 Holandsko

Artis – nachází se v Amsterdamu a jedná se o starobylou zoologickou zahradu. Spojuje v jeden celek botanicou zahradu, planetárium a akvárium. Má velkou motýlí halu, voliéru dravců či moderní a velký výběh africké savany. Artis ZOO [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.artis.nl/en/artis-royal-zoo/>>.

Apenheul Primatepark – leží v blízkosti Apeldoornu a chová hlavně primáty, například unikátní chov chápana vlnatého (*Lagothrix lagotricha*). Expozice jsou propracovány do nejmenších detailů. Apenheul Primatepark [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.apenheul.nl/>>.

Burger's zoo Arnhem – je proslulá svými obřími pavilony, pracuje i na zlepšení výběhů. Je zde například pralesní pavilon, či pavilon Sonorské pouště a komplex mořských akvárií. Nalezneme zde i akvárium s obří nádrží pro žraloky. Bureger's ZOO [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.burgerszoo.nl/>>.

Dierenpark Emmen – před několika lety se rozrostl téměř na dvojnásobek. Získal architektonické ocenění za výběh medvědů kodiaků. Množí indické slony. Zajímavá je expozice s názvem Americas, expozice ptáků na pobřeží i s umělým přílivem či motýlí hala. Dierenpark Emmen [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.dierenparkemmen.nl/>>.

Zoo Rotterdam – návštěvníky zaujmou velká mořská akvária, která jsou doplněna o expozici ptáků z přímořských skalisek. Dlouhodobě odchovává okapi. ZOO Rotterdam [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.diergaardeblijdorp.nl/>>.

9.6 Německo

Zoo Berlin – starobylá zoo, která byla téměř zničena za 2. světové války. Přesto se pavilony podařilo moderně opravit. Chová se zde velké množství vzácných druhů zvířat, včetně pandy velké. V akváriích jsou k vidění i arapaimy či karety. ZOO Berlin [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.zoo-berlin.de>>.

Tierpark Berlin Friedrichsfelde – vznikl po válce ve východní části města. Chovají zde oba druhy slonů, damany a kapustňáky. Zajímavý je výběh medvědů, který sahá až před bránu zoo a pelikáni, kteří se zde mohou pohybovat volně. Tierpark Berlin [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.tierpark-berlin.de/>>.

Zoologischer garden Köln – má výbornou tradici v chovu primátů. Velkou část zoo zabírá pavilon lidoopů a slonů. Poprvé zde byl vyzkoušen výběh pro velbloudy hrazený pouze mělkým a úzkým příkopem. ZOO Köln [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.koelnerzoo.de>>.

Zoo Dresden – leží v dosahu našich hranic. V současné době je opraven pavilon slonů a mandrilů, či výběh zvířat z tundry. ZOO Dresden [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.zoo-dresden.de>>.

Zoo Duisburg – dříve zde byli chováni plískavice společně s běluhami. Součástí zahrady je i delfinárium. Chová se zde vydra obrovská. Zajímavý je také enrichment psa hyenovitého (*Lycaon pictus*). ZOO Duisburg [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.zoo-duisburg.de/>>.

Zoo Frankfurt – nachází se v centru města. Expoziční pavilon s názvem Grzimek – Haus je zaměřen na chov meších savců. Horní patro je bráno jako denní, spodní jako noční. ZOO Frankfurt [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.zoo-frankfurt.de/>>.

Tierpark Hagenbeck - zoologická zahrada leží v Hamburgu, jejím zakladatelem byl Carl Hagenbeck. Lze zde vidět i původní panoramata. Odchovává slony indické. Drobní savci, jako například marmosety, se pohybují na volno. Tierpark Hagenbeck [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.hagenbeck.de/>>.

Serengetipark Hodehagen – jedná se o safari park, zaměřený na východoafrickou faunu. Serengetipark Hodehagen [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.serengeti-park.de>>.

Zoo Leipzig – vlastní unikátní komplex Pongoland, který je zaměřen na chov všech lidoopů. Leipzig ZOO [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.zoo-leipzig.de/>>.

Tiergarten der Stadt Nürnberg – součástí zoo je delfinárium. Zoo odchovává kapustňáky. Pyšní se velkými výběhy ledních medvědů, tučňáků a lachatňů. Tiergarten der Stadt Nürnberg [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.tiergarten.nuernberg.de/>>.

Vogelpark Walsrode – je specializovaný na chov ptáků. Jsou zde zastoupeny všechny ptačí řády i řada vzácně chovaných druhů. Voglepark Walsrode [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.weltvogelpark.de/>>.

9.7 Dánsko

Aalborg zoo – snaží se obohacovat prostředí zvířat. Aalborg ZOO [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.aalborgzoo.dk/>>.

Copenhagen zoo – největší dánská zoologická zahrada s moderními expozicemi. Copenhagen ZOO [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.zoo.dk/>>.

Givskud zoo – některé její výběhy lze projít pěšky, jiné v safaribusech. Givskud ZOO [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.givskudzoo.dk/>>.

Kattagatcentre – je špičkový komplex mořských akvárií. Je zde i obrovská vodní nádrž pro žraloky s průhledem do venkovní mořské zátoky s místními druhy ryb, kterou návštěvníci projíždí proskleným tunelem s pohyblivým pásem. Kattagatcentre [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.kattagatcentret.dk/>>.

Aquacenter – najdeme ho ve Silkenborgu, je zaměřeno na dánskou vodní faunu. Aquacenter [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.visitdenmark.com/denmark/>>.

9.8 Švédsko

Skansen – nachází se ve Stockholmu, specializuje se na skandinávskou faunu. Skansen [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.skansen.se/>>.

Kolmården – jedná se o kvalitní zoologickou zahradu s delfináriem a akvárii. Kolmården [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.visitsweden.com/sweden/>>.

9.9 Rakousko

Reptilienzoo Klagenfurt – specializuje se na plazy. Reptilienzoo Klagenfurt [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.reptilienzoo.at/>>.

Alpenzoo Innsbruck – chová především faunu Alp. Organizuje i několik reintrodukčních programů – například orlosup bradatý či sup hnědý. Alpenzoo Innsbruck [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.alpenzoo.at/de/>>.

Tiergarten Schönbrunn – známá jako nejstarší zoologická zahrada na světě. Je zachováno několik původních pavilonů. Chová koaly, pandy velké a mnoho dalších vzácných druhů. Tiergarten Schönbrunn [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.zoovienna.at/>>.

9.10 Švýcarsko

Zoo Zürich – zoologická zahrada je členěna do zoogeografických celků, samostatnou část tvoří dětská zoo a pralesní pavilon. ZOO Zürich [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.zoo.ch/>>.

Zoo Basilej – pyšní se výběhem nosorožců indických. ZOO Basilej [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.zoobasel.ch/>>.

Oberwill – jedná se o neveřejnou zoo, kterou zřídila nadace Wenera Stama, chovají se zde ohrožené druhy kopytníků a podílí se na reintrodukcii koně Převalského do Mongolska. Roller (2011).

9.11 Polsko

Ogrod zoologiczny Poznań – zoo je rozdělena na dvě části. Na starou, která dnes funguje spíše jako park pro domácí zvířata a pro chov nenáročných exotických zvířat. Nová část zoo se nachází v příměstském lese a zde naleznete moderní pavilony a výběhy pro chov méně běžných druhů savců. ZOO Poznań [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.zoo.poznan.pl/>>

Ogrod zoologiczny Krakow – známá evropská zoo, leží cca na 15 ha a je rozdělen na dvě části – na zoo a městský park. Probíhá modernizace výběhů. Pracuje v řadě mezinárodních organizací. Ogrod zoologiczny Krakow [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.zoo-krakow.pl/>>

9.12 Maďarsko

Zoo Budapešť – je stará zoologická zahrada, která své expozice inovuje průběžně. Je zde i jedno z mála dochovaných Hagenbeckových panoramat. Zoo je spojena s Botanickou zahradou. Chová 700 druhů zvířat. Přes 2000 druhů evropských i tropických rostlin. Má šestnáct pavilonů a motýlí expozici. V některých pavilonech se můžete pohybovat mezi zvířaty, například u motýlů a papoušků. ZOO Budapest [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.zoobudapest.com/>>.

9.13 Ukrajina

Zoo Oděsa - jedná se o zastaralou zoo, přesto jsou chovaná zvířata v dobré kondici, množila slony indické, součástí je akvárium – terárium. ZOO Oděsa [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z:<<http://zoo.od.ua/>>.

Delfinárium Oděsa – stojí přímo na břehu moře, dnes je soukromé. Chová se zde lachtan medvědí (*Callorhinus ursinus*), lachtan hřivnatý (*Otaria byronia*) a černomořští delfini skákaví (*Tursiops truncatus*). Probíhá zde velmi zdařilá drezura běluh (*Delphinopterus leucas*). Delfinárium Oděsa [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z:<<http://www.ukrajina-foto.estranky.cz/clanky/odesa.html>>.

Zoo Nikolajev – krásný park, zajímavé plochy a zajímavá kolekce šelem. ZOO Nikolajev [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <http://www.romanhynek.cz/zoo/propagace/EU/UA/zoo_prop_ua_nikolajev.htm>.

Zoopark biosférické rezervace Askania Nova – plocha 10 000 km², světoznámá záchranná stanice, rozdělena na dvě poloviny a to na zoopark pro pěší a stepní výběhy průjezdné autobusy, je součástí výzkumného a záchranného centra, jehož zásluhou se velkou měrou podařilo přežít i koni Převalskému, jsou zde i velká chovná stáda kulanů a sajg, stádo bizonů, zebry Grévyho (asi pět kusů), zebry stepní, pakoňů modrých a antilop losích, žije zde

i mnoho ptačích druhů. Čerpáno z Výroční zprávy Zoo Dvůr Králové (2011, str.78) a ZOOPARK Askania Nova [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z:<http://www.wzd.cz/zoo/EU/UA/ua_askania_nova.htm>.

9.14 Rusko

V Rusku WAZA eviduje 23 zoologických zahrad.

Zoo Moskva - chová řadu vzácných druhů dravců a koček. ZOO Moskva [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z <http://www.romanhynek.cz/zoo/propagace/EU/RU/zoo_prop_ru_moskva-zoo.htm>.

Zoo Iževsk – jedná se o zcela novou zoo, otevřenou v roce 2008, ležící na 10 ha zelené louky za městem. Chová 257 zvířat v pěkně uspořádaných expozicích. Považuje se za jednu z nejlepších ruských zoo. Citováno z Výroční zprávy Zoo Dvůr Králové (2010, str. 248).

9.15 Izrael

Zoo Jeruzalém – zoo je umístěna na okraji města, na svažitém území o rozloze 25 ha. Zoo se díky politické situaci několikrát stěhovala, na současném místě je od roku 1992. Využila řadu zkušeností ze světa, spolupracovala se špičkovými architekty. Je perfektně udržovaná a moderní. ZOO Jeruzalém [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z:<<http://www.turistika.cz/mista/jeruzalem-biblicka-zoo>>.

Zoologické centrum Tel Aviv – je to klasická zoo, ležící na okraji Tel Avivu. Rozloha je 100 ha a chová se zde přes 1600 zvířat. Nejvýznamnější částí je safari, které je největší na Středním východě. Zvířata jsou celoročně venku. Citováno z Výroční zprávy Dvůr Králové (2008, str. 210).

10 Mimoevropské zoologické zahrady

Vycházím z internetových stránek zoologických zahrad a také z publikace International Zoo Yearbook (2008) a z Výroční zprávy Zoo Dvůr Králové (2010, str. 195).

10.1 Severní Amerika

Můžeme jednoznačně říct, že USA jsou co do vybavení a počtu zoologických zahrad velmocí. Velmi dlouhou historii mají dvě newyorské zoo, jak v Central Parku, tak v Bronxu. I v dalších amerických městech mají zoologické zahrady svou historii. Existuje i řada delfinárií a oceanárií. Zahrady jsou vybaveny těmi nejmodernějšími technologiemi a jsou pro návštěvníky značně atraktivní, uvádí se v International Zoo Yearbook (2008, str. 20 - 32).

Central Park – leží uprostřed NY, přímo v Central Parku a nemá velkou rozlohu. ZOO Central Park [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://centralparkzoo.com/>>.

Bronx NY – slavná zoo, jako první začala s budováním expozic imitujících přírodu tak dokonale, že je vše pouhým okem těžko poznatelné od živé přírody. Bronx NY [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z:<<http://www.ny.com/kids/bronxzoo.html>>.

Zoologická zahrada San Diego - pyšní se vedle klasické zoo i safari, které zabírá obrovskou rozlohu a Wild animal parkem, kam byli v rámci spolupráce se Zoo Dvůr Králové převezeni tři zástupci nosorožců bílých. ZOO San Diego [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z:<<http://zoo.sandiegozoo.org/content/home-page>>.

Sea World Orlando

NY Aquarium

Tampa Busch Garden

Disney's Animal Kingdom

10.2 Střední a Jižní Amerika

Přesto, že rozloha těchto zemí je obrovská, najdeme zde jen několik zoologických zahrad, které odpovídají požadavkům 21. století. Jedná se o zoo v Buenos Aires, Sao Paulu, Limě či Santiagu de Chile. Kubánská zoo v Havaně utrpěla zejména během hospodářské blokády. International Zoo Yearbook (2008, str.33 - 40)

10.3 Afrika

Nejvíce zoologických zahrad na tomto světadílu naleznete v Jihoafrické republice. Jedna z nich je National zoological garden of South Africa se sídlem v Pretorii. V Kapském městě se nachází oceanárium, které se zabývá faunou Indického a Atlantského oceánu. Mimo zoologické zahrady působí v JAR i několik záchranných a výzkumných center, zejména pro slony a gepardy. Jiné zoo slouží k seznamování obyvatel a turistů s místními zvířaty a zároveň jim tím sděluje nutnost a význam jejich ochrany. Citováno z Výroční zprávy Zoo Dvůr Králové (2007, str. 293).

Zoo Pretoria – umístěna v blízkosti centra města. Zoo je moderní chovatelské zařízení, které chová jedinečné druhy. ZOO Pretoria [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.sa-venues.com/attractionsga/national-zoological-gardens.htm>>.

10.4 Asie

Existují naprosto evidentní a propastné rozdíly v úrovni zoologických zahrad v jednotlivých asijských zemích. Vše se odvíjí od turistiky, náboženství a bohatství. V muslimských zemích je zoologických zahrad povětšinou málo a celkově na velmi špatné úrovni. Populární jsou však zoo v Japonsku. Známý je park Kuširo, který se věnuje chovu makaků červenolících (*Macaca fuscata*). Svým způsobem svérázný přístup vidíme v Číně, která málo spolupracuje s ostatními zeměmi a poskytuje světu velmi málo informací. Vycházím z internetových stránek zoologických zahrad a také z publikace International Zoo Yearbook (2008, str. 41 - 45).

10.5 Austrálie

Celkově se australské zoologické zahrady v posledních letech zmodernizovaly. Dosahují i významných vědeckých a chovatelských úspěchů. Nejvýznamnější je Zoo Taronga v Sydney, na úrovni jsou také zoo v Adeleide, Melbourn a Perthu. Většinou jsou australské zoo unikátní tím, že chovají řadu místních druhů, které nenajdete v žádné jiné zoologické zahradě na světě.

Zoo Taronga – oficiálně byla otevřena v roce 1916. Je rozdělena na osm zoogeografických zón, chová přes 300 druhů zvířat. ZOO Taronga Pretoria [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z:<https://en.wikipedia.org/wiki/Taronga_Zoo

11 Druhy a typy zoologický zahrad

Dvacáté století přineslo rozdělení a rozrůznění zoologických zahrad. Zejména ty české prodělaly v posledním desetiletí velké změny. Zpočátku se zoo zaměřovaly pouze na rekonstrukce a výstavbu, která spočívala v budování nových pavilonů, odpovídající současným novým trendům prezentace, chovu a snažících se představovat krásu a život zvířat. Jak uvádí Roller (2011), můžeme tedy zoologické zahrady rozdělit dle různých kritérií.

11.1 Dělení podle nabídky zvířat

- **všeobecné bez specializace** – jedná se o většinu zoo ve velkých městech, jako je Praha, Lipsko či Vídeň
- **specializované podle typu chovaných zvířat** – například krokodýlí zoo v Protivíně, ptačí zoo ve Walsrode, Slimbridgi, různá sladkovodní či mořská akvária, opičí zoo v Apenheul, delfinária, motýlí domy
- **specializované podle oblasti** – zoopark Chomutov, park v Kincaig

11.2 Dělení podle typu expozic

- **bez specializace** – opět zoo ve velkých městech, Praha atd.
- **safari** – Hodenhagen, Givskud
- **akvária, insektária, terária** – krokodýlí zoo Protivín, Mořský svět Praha

11.3 Dělení podle činnosti zaměření

- **žádný typ činnosti nepřevažuje** – většina zoologických zahrad
- **převažuje zábava a rekreace** – soukromé safariparky
- **převažuje výzkum a ochrana fauny** – záchranná centra, kam je omezený přístup

11.4 Dělení podle formy vlastnictví

- **městské, krajské a státní** – typ městských zoo převažuje
- **vědecké společnosti**
- **speciálně ustanovené s.r.o.**

- **akciové společnosti** - Zoo Dvůr Králové
- **nevládní neziskové organizace** – Zoo Chleby, kterou spravuje o.p.s.

11.5 Další zařízení pečující o zvířata

Chovem zvířat se zabývají i instituce, jejichž cílem není stát se zoologickou zahradou, nejen díky prostorovým možnostem, ale i pro celkově jiné zaměření či kvůli finančním omezením. Vybrané legislativní dokumenty. Česko. Ministerstvo životního prostředí – Právní předpisy, [online]. [cit.2015-02-02] Dostupné z:<http://www.mzp.cz/cz/pravni_predpisy_zoo>.

- **zookoutky** – zřizovatelem jsou města, domy dětí a mládeže, občanská sdružení nebo podniky. Většinou plní ekologicky – výchovnou a rekreační funkci. Vstup do nich bývá zdarma, chovají především domácí nebo naše lesní zvířata. Dalo by se říct, že lze k těmto zookoutkům přiřadit i expozice dravých ptáků a medvědů na některých našich hradech. Mnohdy se některé zookoutky složením a rozsahem nabídky mohou přiblížit malým zoologickým zahradám. Často se stává, že se na svých webových stránkách takto neoprávněně nazývají a prezentují.
- **útulky pro opuštěná zvířata** – jejich zájmem je především péče o opuštěné kočky a psy. Někdy i nalezené papoušky, hady a další exoty. Jejich služba je zaměřena na odchyt těchto zvířat. Vydávají a distribuují také propagační materiály, kde radí, jak správně pečovat o domácí zvířata,
- **záchranné stanice pro volně žijící živočichy** - v České republice vytváří celkem poměrně ucelenou regionální síť. Každá stanice ošetřuje svou tzv. spádovou oblast, ze které přijímá odchycená zvířata, má odchytovou službu, která se musí se umět odborně postarat o zvířata handicapovaná. Jasnou prioritou je návrat zvířat do volné přírody, v případě handicapovaných je cílem umístění do vhodného chovatelského zařízení. Stanice provádí osvětovou činnost a mají někdy expozice přístupné návštěvníkům. Spolupracují se Státní veterinární správou, Českou inspekcí životního prostředí, Agenturou ochrany přírody a krajiny a mnoha dalšími organizacemi. Mnohé z nich se specializují například na dravé ptáky - Sovinec nebo Mimoň na veverky. V současné době

vešel v platnost nový zákon, který pravidla pro provozování těchto stanic zpřísnuje. V České republice koordinuje činnost třidvaceti těchto center program Národní sítě záchranných stanic. Podobně jako útulky, mají i stanice přiděleno území, na kterém zajišťují svou činnost. Jedná se o komplexní péči a pomoc raněným zvířatům. Patří sem odchyt, odvoz, poskytnutí první pomoci a následné veterinární péče, rehabilitaci. Poté následuje příprava zvířat na vypuštění do volné přírody a samotné vypuštění. Stanice jsou dvojího typu a to členské, které svou činnost vykonávají pouze na daném území, vzájemně se nepřekrývají, pokrývají celou Českou republiku a přidružené stanice, které nemají vlastní svěřené území. Jejich práce většinou spočívá v zajištění péče pro určitou skupinu živočichů nebo oblast. Ve světě nenajdete jiný projekt, který by svou činností kopíroval záchranné stanice na našem území, uvádí Klika Klimeš (2005).

12 Unie českých a slovenských zoologických zahrad

Předchůdcem současné Unie českých a slovenských zahrad, která vznikla po rozdělení republiky, byla Unie československých zoologických zahrad založená v Bratislavě 4. října 1990. Jedná se o občanské sdružení, které je morálním a odborným grantem pro všechny členské zoo. Cílem je podpora vzájemné spolupráce mezi zahradami, jejich celkového rozvoje, zpřístupnění mezinárodních kontaktů, zahraničních zkušeností, společné působení na podnikatele a občanskou veřejnost a v neposlední řadě pomoc při uplatňování poslání zoologických zahrad. Důležitými dokumenty UCSZ jsou etický kodex a stanovy. Díky tomu spolupracuje UCSZ při ochraně specifických i obecných zájmů zoo, připravuje různá stanoviska a podklady zejména k legislativním opatřením. Koncipuje širší programy a strategie, které se týkají ochrany přírody, fauny a životního prostředí a jsou v kompetenci státních orgánů, vědeckých institucí a orgánů místní správy. Podporuje vznik a dohlíží na dodržování chovatelských koordinovaných programů nejen na úrovni Česka a Slovenska, ale také na úrovni mezinárodní. Nepostradatelná je i pomoc UCSZ při sestavování velmi účinných postupů a programů, kterými se zoologické zahrady podílejí na vzdělávání a výchově dětí, mládeže i dospělých. Stará se také o další odborné vzdělávání a růst zaměstnanců zoo a podporuje využití lidského potenciálu pro výzkum a vědecké poznání. Snaží se pomáhat i v oblasti technických a provozních problémů a zastupuje zoologické zahrady na mezinárodní úrovni, míní Jiroušek (2005).

12.1 Odborné komise Unie českých a slovenských zahrad – UCSZ

V roce 2001 byly Valnou hromadou UCSZ schváleny odborné komise a stanoveny jejich pracovní náplně. V současné době pracují dva typy komisí, které se dále dělí dle konkrétního zaměření.

12.1.1 Komise odborné profesní

Jedná se celkem o sedm komisí, v jejichž čele stojí předseda. Tyto komise úzce spolupracují v souladu s doporučeními, předsedou příslušné komise EAZA a koordinují činnost v příslušném oboru členské zoo UCSZ. Jejich práce nadále spočívá v získávání, shromažďování a předávání nejnovějších poznatků z daného oboru všem členským zoologickým zahradám. Svou činnost publikují ve formě zprávy v ročence UCSZ. Dle

Výroční zpráva Zoo Dvůr Králové (2008, str. 178 – 183) a dále dle ZOO Dvůr Králové [online] . [cit. 2015-02-02] Dostupné z: <<http://www.zoo.cz/>>sem patří:

- **komise pro evidenci zvířat** – jedná se o jednotný elektronický sběr dat a vytváření počítačové databáze. V jednání je i další program pro evidenci zvířat – systém Animalia. Ten by umožnil sdílení centrální databáze a výměnu dat mezi jednotlivými zahradami tzv. on – line. Díky tomu by bylo možné vytvořit elektronický deník o změnách ve stavech zvířat.
- **komise veterinárních lékařů zoologických zahrad** - práce veterinárních lékařů v zoo je velmi odlišná od práce běžných veterinárních lékařů. Činnost této komise spočívá ve vzájemných konzultacích a radách, které řeší zdravotní problémy chovaných zvířat.
- **komise pro krmivářství** – komise shromažďuje na základě vzorového formuláře krmné dávky pro zvířata, zabývá se novými metodami, které se týkají možností výroby maloobjemových krmných směsí. Například v rámci programu Zootrition, nabízí Zoo Dvůr Králové možnost rozboru živinových krmných dávek a také pomoc a konzultace při zavádění tohoto programu.
- **komise pro vzdělávání a propagaci** – tato komise se schází jednou ročně. Činnost je důležitá pro práci osvětových oddělení. Vždy se jedná o výměnu zkušeností a koordinaci některých mezinárodních aktivit. Má společný cíl a tím je formování vztahu veřejnosti k přírodě, který je správný a nadřazený osobním a lokálním zájmům. Zasedání této komise není jediným způsobem pro komunikaci mezi pracovníky propagačních a pracovních skupin.
- **komise ekonomická** – co se týká zoologických zahrad, je ekonomika velmi specifická, proto je spolupráce ekonomů nutná. Pravidelně jsou zasílány písemné zprávy o novinkách v účetnictví, daňových tipech a nových zákonech.
- **komise technická** – zaměření této komise je v sledování moderních staveních technologií a materiálů.
- **komise pro ochranu fauny ČR a SR** – jedná se o novou komisy, jejímž cílem je vypracovat seznam druhů zvířat, která patří do určité kategorie zvířat chovaných v dané zoo. Takto zpracované a vyplněné tabulky budou k dispozici všem zoologickým zahradám.

12.1.2 Komise odborné taxonomické

Takto zaměřených komisí je šestnáct a řídí je koordinátoři. Velmi úzce spolupracují s daným koordinátorem EEP a také předsedou TAG/EAZA. Náplní práce je koordinace činnosti v členských zoologických zahradách. Zpracovávají demografické a genetické rozbory jednotlivých druhů zvířat, doporučují optimální sestavení chovných skupin a také vypracovávají metodiku pro chov. Dále monitorují chov daných druhů, shromažďují poznatky ve svém oboru a předávají všem členským zoologickým zahradám. Díky rozhodnutí také zpracovávají plemenné knihy zvířat a publikují zprávy o své činnosti v ročence UCSZ (2011, str.140), dále citováno z Výroční zprávy Zoo Dvůr Králové (2010, str.86 - 92) a Jirouška (2005).

- **komise pro ryby** – jedná se o novou komisi, která svou činnost teprve rozbíhá. Bude řešit minulé, současné, nové trendy a otázku krmení akvarijských ryb. Pozornost bude věnovat také zejména mořské akvaristice. Výroční zpráva Zoo Dvůr Králové (2008, str. 159).
- **komise pro bezobratlé** – jako jediná zoo v ČR, která se více zabývá bezobratlými, je Zoo Plzeň. Vydává časopis Sklípkan, který od roku 2003 vychází i v angličtině. Plzeňská Zoo se snaží být jakýmsi spojovacím článkem mezi evropskými, ale i světovými zoologickými zahradami. Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, [online]. [cit.2015-02-04] Dostupné z:<<http://www.sci.muni.cz/>>.
- **komise pro ploutvonožce** – činnost teprve zahajuje. Výroční zpráva Zoo Dvůr Králové (2008, str. 170).
- **komise pro ptáky** – nedošlo k formálnímu setkání. Výroční zpráva Zoo Dvůr Králové, str. 161).
- **komise pro papoušky** – informace zástupců zahrad o vlastním chovu a odchovu. Výroční zpráva Zoo Dvůr Králové (2008, str. 161).
- **komise pro obojživelníky a plazy** – činnost zahájila v roce 1998, původně měla pět členů, v současnosti je členů osm. Její činnost řeší problematiku chovu obojživelníků a plazů, zejména značení chráněných zvířat, které je nezaměnitelné. Stanovuje i podmínky chovu plazů pro člověka. Komunikuje elektronickou formou. Výroční zpráva Zoo Dvůr Králové (2008, str. 159).

- **komise pro malé kočkovité šelmy** – počátek její existence je v roce 2000. Členové této komise se scházejí každoročně. Práce komise spočívá zejména v získávání přehledu o chovaných zvířatech, koordinaci koncepcí a záměrů jednotlivých zoo. Vychází zejména z doporučení Felid TAGu. Tyto doporučení jsou uvedeny v Regional Collection Plan. Zabývá se i příbuzenskými vztahy koček chovaných v českých a slovenských zoologických zahradách, což je důležité pro sestavování párů, které jsou nepřibuzné. Ve vydávaných Ročenkách jsou uvedeny rodokmeny zvířat a z toho vyplývající doporučení pro vytvoření nového páru. Komise se zabývala oběma druhy našich koček: kočkou divokou (*Felis silvestris*) v roce 2005 a rysem ostrovidem (*Lynx lynx*) v roce 2003. Řešila, jakým způsobem se mohou zoologické zahrady podílet na jejich ochraně a možné reintrodukci. Výroční zpráva Zoo Dvůr Králové (2008, str. 167 -168).
- **komise pro velké kočkovité šelmy** – k nejdůležitějším úkolům komise patří koordinace činnosti všech členských zoologických zahrad, dále shromažďování informací o stavu chovu u jednotlivých chovatelů, ať je to například dovoz, vývoz, páření, narození či úhyn. Stejně jako komise pro malé kočkovité šelmy pracuje s rodokmeny a doporučuje vytváření nových párů tak, aby byla zajištěna co největší genetická kvalita chovu a také nepřibuznost zvířat. Snaží se také o zvyšování odborných znalostí u ošetřovatelů, ostatních pracovníků i zoologů. Výroční zpráva Zoo Dvůr Králové (2008, str. 168 – 169).
- **komise pro žirafy** – pracuje po celé Evropě a koordinuje zejména výměnu samic a samců v našich i evropských zoologických zahradách. Zabývá se problematikou nedostatku plemenných samců vhodných k chovu. Vydala ucelenou historii chovu žiraf v ČR i na Slovensku. Vede regionální plemennou knihu, která je aktualizována a je dostupná jak v tištěné, ta i v elektronické podobě. Výroční zpráva Zoo Dvůr Králové (2008, str. 172 – 174).
- **komise pro antilopy** – snaží se řešit problematiku chovu téměř více než třiceti druhů antilop, chovaných českými zoologickými zahradami, dále i veterinární prevenci, umělé odchovy a mnohá další témata. Současné žhavé téma je chov pakoňů běloocasých, u kterých je třeba ověřit příbuzenské vztahy. Je snaha o to, aby každá samice zabřezla s nepřibuzným samcem. Dalším bohužel

nevyřešeným problémem je i to, co s přebytečnými samci. Výroční zpráva Zoo Dvůr Králové (2008, str. 171 -172).

- **komise pro koňovité** – podrobná rekapitulace chovaných druhů kopytníků. Výroční zpráva Zoo Dvůr Králové (2008, str. 174).
- **komise pro jeleny** – možnost vzájemné spolupráce farmových druhů, ochrana a výživa jelenovitých, chov sobů. Výroční zpráva Zoo Dvůr Králové (2008, str. 176 – 177).
- **komise pro nosorožce** – funguje od roku 2000. Řeší problematiku a novinky chovu nosorožců. Zabývá se neinvazivní metodou výzkumu, spočívající v odběrech trusu u reprodukce schopných samic, ale i metodou invazní, zajišťovanou týmem specialistů, následným odvozem odebraných vzorků trusu do Vídně a koordinuje přesun zvířat. Informuje o chovech nosorožců v jednotlivých zoologických zahradách. Veškerým jednáním komise je vždy přítomen koordinátor EPP. Informace jsou podávány například na internetových stránkách Nosorožci atd. National Geographic, [online]. [cit.2015-02-04] Dostupné z:<<http://www.national-geographic.cz/>>.
- **komise pro slony** – komise nás seznamuje s budováním nových komplexů pro chov slonů, moderními trendy chovu, způsobům výživy a krmení. V neposlední řadě se věnuje i aktivitě zvířat, jako je vyhledávání potravy, ukázkám tréninků a velice důležité přípravě slonů na umělé oplodnění. Samozřejmostí je i pozornost, která je věnována bezpečnosti práce. Je prakticky nemožné vytvořit jednotná pravidla pro práci se slony, která by naprosto vylučovala možnost úrazu. Komise vychází z podmínek jednotlivých zoo, tak, aby se minimalizovalo riziko újmy na zdraví, jak pro chovatele, tak i pro zvířata. Konzultace probíhají během celého roku elektronickou poštou i telefonicky. Výroční zpráva Zoo Dvůr Králové (2008, str. 175 – 176).
- **komise pro poloopice** – pracuje pod vedením UCSZ již od roku 1999, členové komise se setkávají jednou ročně, vždy v jiné zoologické zahradě. Komise vede a zpracovává kompletní přehled o odchovaných a chovaných poloopicích, vše je uvedeno ve sborníku, který obsahuje přehled o všech chovaných zvířatech, překlady odborných článků, zprávy ze zasedání komise na EAZA, ankety zpracované v jednotlivých zoologických zahradách a další důležité

údaje pro chovatele. Koordinátor je po celý rok v kontaktu se členy, konzultuje umělé odchovy a přesuny zvířat. Výroční zpráva Zoo Dvůr Králové (2008, str. 162).

- **komise pro novosvětské primáty** – díky práci komise dochází k pravidelným výměnám zkušeností a konzultacím mezi chovateli kosmanovitých, chovaných v českých i slovenských zoologických zahradách. Řeší se společné chovy různých druhů, používaná krmiva, umělé oplodnění, zařízení vnitřních i venkovních expozic a chovné podmínky. ZOO Olomouc, [online]. [cit.2015-02-04] Dostupné z:<<http://www.zoo-olomouc.cz/ftp/vyrocnizpravy/vyrocnizprava2008.pdf>>.
- **komise pro starosvětské primáty** – v Evropě i v českých zoologických zahradách je skupina OWM – Old World Monkey velmi početná. Mnoho, po celá desetiletí chovaných druhů, je tzv. tradičních, pro návštěvníky oblíbených, atraktivních a s celkově poměrně vysokou edukativní hodnotou. Oproti ostatním skupinám primátů, které eviduje a podchycuje UCSZ, neměli starosvětští primáti svojí komisi. V lednu 2005 bylo evidováno v českých zoologických zahradách dvaatřicet druhů primátů z čeledi kočkodanovitých. Novým taxonem je pro UCSZ kočkodan Dianin ssp. Roloway i ještě ne zcela určený druh u guarézy pláštikové (*Colobus guereza*), či makaka, patřícího do skupiny vepřích makaků. Výroční zpráva Zoo Dvůr Králové (2008, str. 164 - 165).
- **komise pro lidoopy a gibony** – řeší zejména začleňování chovaných zvířat do nových párů a skupin. Pracuje na přípravě přehledu chovných podmínek lidoopů a gibonů v českých a slovenských zoo. Výroční zpráva Zoo Dvůr Králové (2008, str. 166 -167).

13 Zapojení českých zoo do mezinárodních organizací, pracovních skupin a komisí

13.1 Světová asociace zoologických zahrad – WAZA

Dalo by se říct, že předchůdcem WAZA byla Mezinárodní unie ředitelů zoologických zahrad, která byla založena v Basileji v roce 1935, tzv. IUDZG. Tato unie zanikla během druhé světové války a nově začala fungovat až v roce 1946. Na WAZA byla přejmenována v roce 2000. V čele asociace stojí výbor tvořený sedmi členy, dále minulý, současný i budoucí prezident. Nyní má WAZA čtrnáct komisí. Jejím hlavním posláním je spolupráce na globální úrovni, reprezentace společenství v dalších mezinárodních organizacích, jako jsou například IUCN – Světový svaz ochrany přírody, sdílení a šíření znalostí, informací, kooperativní přístupy a řešení daných problémů. Vznikla i internetová stránka ZOOLEX, která funguje jako pomocný a samostatný orgán WAZA. Dále asociace vydává tzv. mezinárodní ročenku, která má velký význam pro všechny zoologické zahrady. Obsahuje aktuální seznam členů, počty zaměstnanců, kontakty, vědecké články a mnohé další důležité informace. World association off Zoos and Aquariums, [online]. [cit.2015-02-04] Dostupné z:<<http://www.waza.org/en/site/zoos-aquariums>>.

Asociace se snaží klast důraz zejména na tyto oblasti:

- **ochranu biodiverzity** – WAZA řídí působení zoo a akvárií z celého světa v oblasti globální ochrany přírody
- **ochrana exsitu** – jedná se o vedení plemenných knih, dále o probíhající záchovné programy
- **ochrana insitu** – asociace koordinuje a podporuje zapojení zoo a akvárií při ochraně přírody, přímo v daném místě jejího ohrožení
- **vzdělávání a výchovu v oblasti ochrany přírody a ekologie**
- **sdílené vědomosti**
- **výzkum v zájmu dalšího zlepšování činnosti**
- **strategický rozvoj, kdy cílem je stanovení priorit**
- **možnost posilování a motivace týmové morálky**
- **dodržování a rozvoj etického kódu při chovu zvířat a jejich pohodu**

V asociaci jsou v současnosti tyto české zoologické zahrady – Chomutov, Jihlava, Ústí nad Labem, Olomouc, Brno, Děčín, Zlín, Liberec a Praha

13.2 Euroasijská regionální asociace zoologických zahrad a akvárií – EARAZA

Organizace začala fungovat po rozpadu Sovětského svazu a původně bylo jejím záměrem udržení spolupráce zoologických zahrad všech bývalých svazových republik. Hlavní slovo má moskevská zoo, která je také nepsanou autoritou. Organizace vydává a řídí vlastní odborné programy. Členské zahrady se podílí na reintrodukčních programech tetřevů či sibiřských jeřábů (*Grus grus lilfordi*). V současnosti má EARAZA jednačtyřicet členů, patří sem i některé české zahrady, které se zapojily do významného chovného programu orlů východních (*Haliaeetus pelagicus*), píše Kiding (2010). V asociaci jsou tyto české zoologické zahrady: Vyškov, Brno, Ohrada, Dvůr Králové, Cheby, Chomutov a Praha. Eurasian regional association of Zoos and Aquariums, [online]. [cit.2015-02-04] Dostupné z:<http://www.wzd.cz/zoo/ASSOC/earaza/earaza_prop.html>.

13.3 Evropská asociace zoologických zahrad a akvárií – EAZA

Jedná se o největší regionální asociaci zoo na světě. Původní počet členů tvořilo 18 institucí z 8 zemí, v současné době je to 289 členů z 34 zemí. Důležitým mezníkem byl pád železné opony, který umožnil vstup do asociace i východoevropským zemím. Cílem je dosažení co nejvyššího profesionálního standardu, zachování genetické rozmanitosti a ochrana ohrožených druhů. Je zřejmé, že být členem EAZA je výhodné, proto všechny zoologické zahrady o členství usilují. Podmínky pro přijetí jsou jasně stanoveny. Přijaty mohou být pouze zoo, které dané podmínky splňují. Díky těmto pravidlům se v posledních letech snížil počet přijímaných členů. EAZA má tyto tzv. vědecké orgány:

- **skupiny poradců (taxon advisory groups, TAG)** – v čele je předseda a několik místopředsedů. Členy se stávají přední odborníci na určitou skupinu zvířat, jejichž úkolem je zpracovat demografické rozbory daného taxonu, genetické rozbory, stav populace in situ či ex situ. Je dobré, že v těchto komisích jsou i přední odborníci z českých zoologických zahrad. Působí zde například RNDr. Rehák (předseda skupiny plazy a obojživelníci), Pavel Brandl

(kočkovité šelmy a malí savci), Zdeněk Bárta (transporty zvířat), Kamil Čihák (plameňáci a brodiví), Petr Čolas (plameňáci a brodiví), Vladislav Jiroušek (plazi a obojživelníci) a mnozí další.

- **evropské záchovné programy (EEP)** – jednoznačně nejdůležitější komise pro chovatelskou činnost Evropské asociace zoologických zahrad a akvárií. V čele je nejzkušenější odborník pro chov daného taxonu. Řídí chov v Evropě, dále spolupracuje s dalšími obdobnými komisemi v ostatních regionech. Sleduje a shromažďuje nejnovější poznatky daného taxonu, jeho populaci v ex - situ in - situ. Je členem EAZA v jejíž ročence publikuje zprávy a v TAGu. Vede plemennou knihu daného druhu, tzv. ESB (Evropskou plemennou knihu). Koordinátoři z ČR jsou například Zuzana Slouková – kočka rybářská (*Prionailurus viverrinus*), Kristýna Tomášová – nosorožec tuponosý (*Ceratotherium simum*), Tomáš Peš – pudu jižní (*Pudu puda*), RNDr. Rehák – hroznýšovec kubánský (*Epicrates angulifer*). V EAZA jsou tyto české zoologické zahrady – Děčín, Ohrada, Plzeň, Liberec, Chomutov, Jihlava, Ústí nad Labem, Olomouc, Ostrava, Brno, Zlín, Dvůr Králové a Praha. European association of Zoos and Aquaria, [online]. [cit.2015-02-05] Dostupné z:<<http://www.eaza.net/about/Pages/Introduction.aspx>>.

13.4 Mezinárodní asociace vzdělávacích pracovníků zoologických zahrad – IZE

Asociaci, která je nevýdělečná, založili v roce 1972 evropští pedagogové zoologických zahrad. Snaží se o co největší využití zoo a akvárií za účelem vzdělávání. Vydává odborné publikace a organizuje vzdělávací konference. V roce 1996 se spolupráce rozšířila i na Světovou asociaci zoologických zahrad a akvárií. Členy jsou – Jihlava, Ústí nad Labem, Olomouc, Ostrava, Děčín, Zlín, Dvůr Králové, Ohrada a Praha, uvádí Jiroušek (2005).

13.5 Světový svaz ochránců přírody – IUCN

Tato organizace vznikla v roce 1948, původní název byl Mezinárodní unie pro ochranu přírody (IUPN), další změna názvu proběhla v roce 1956, na Mezinárodní unii pro ochranu přírody a přírodních zdrojů. Jak píše Jiroušek (2005), naposledy byl název měněn v roce 1990 na Světový svaz ochránců přírody, přičemž byla zachována jeho původní zkratka.

Jedná se o nejdůležitější a největší síť ochranářských organizací. Podporuje, ovlivňuje a pomáhá společnostem po celém světě. Snaží se o snižování chudoby, podporu terénních výzkumů a projektů, sleduje světovou faunu a flóru, zajišťuje udržitelný rozvoj přírodních zdrojů. Má více než 110 skupin různých specialistů. Jednou z nich je tzv. GBSG, která poskytuje výměnu informací a odborných znalostí. International union for conservation of nature, [online]. [cit.2015-02-06] Dostupné z:<<http://www.iucn.org/about/>>.

13.6 Mezinárodní ochranářské kampaně

Podle Jirouška (2005), jsou známé například tyto kampaně:

- **kampaň Maso z pralesa**, (Bushmeat campaign 2000 – 2001) - krize z nadměrného lovu zvířat. Evropská asociace zoologických zahrad a akvárií se velmi ostře ohradila proti vraždění zvířat a obchodu s jejich masem, které není v současné době jen obživou pro místní obyvatele, ale stalo se hlavně výnosným podnikáním. Kampaň byla vyhlášena v září roku 2000 ve formě petice, která byla adresována africkým představitelům a Evropskému parlamentu. Připojilo se i patnáct českých zoo.
- **kampaň Deštný prales**, (Atlantic rain forest campaign 2001 - 2002) - příspěvek evropských zoo k ochraně atlantského deštného pralesa – z poměrně obrovského deštného pralesa zbývají v současné době již jen velmi malé části. Úbytkem přirozeného prostředí jsou ohroženy zvířecí druhy, které zde žijí a jsou hojně zastoupeny v evropských zoologických zahradách. Na pokraji vyhynutí, kriticky ohroženo je osm druhů. Celá kampaň byla zahájena v září 2001 v Praze a měla dvě části. Sbírkovou a informačně osvětovou. V evropských zoo se podařilo vybrat téměř 150 000 eur. Co se týká zoo v ČR a Slovensku, probíhalo seznamování veřejnosti s touto kampaní za pomoci rozhlasového vysílání a internetových stránek.
- **kampaň za záchranu tygrů**, (Tiger campaign 2002 – 2003) - příspěvek evropských zoo k ochraně tygrů. Vyhlášení kampaně proběhlo v Barceloně v září 2002, skončena byla v září 2003 v Lipsku. Měla za úkol seznámit veřejnost s hrozbami, kterým tygři čelí. Jedná se o ztrátu potravy, ztrátu biotopu a také to, že jsou loveni pro ingredience do léčiv a kožešinu. Díky

kampani se lidé dozvěděli, jak mohou pomoci a jak pomáhají zoologické zahrady. Byly plněny tyto cíle:

1. získávání finančních zdrojů na projekty pro záchranu tygrů, v zemích, kde se ještě volně vyskytují
 2. vybudování povědomí veřejnosti o tom, jakou roli hrají evropské zoologické zahrady při ochraně
 3. vybudování povědomí veřejnosti o tom, jak jsou tygři ohroženi. Save tigers now, [online]. [cit.2015-02-06] Dostupné z:<<http://www.savetigersnow.org>>.
- **kampaň za záchranu ohrožených druhů želv**, (Shallshock campaign 2004 – 2005) – ač jsou želvy nedílnou součástí naší planety přes čtvrt miliardy let, hrozí jim v současnosti reálné nebezpečí vyhubení. Zejména v Číně, díky liberalizaci zahraničního obchodu s želvami, se vše dostalo na neudržitelnou úroveň. Díky tomu byla v září 2004 vyhlášena Evropskou asociací zoologických zahrad a akvárií kampaň za jejich záchranu. Jejím cílem bylo, aby se veřejnost soustředila na problém, získat prostředky na jejich záchranu, motivovat a povzbudit zoo k jejich záchraně, píše Jiroušek (2005).
 - **pomáháme slonům** - nákup veterinárního vybavení pro sloní sirotčinec v Pinnawale na Srí Lance.
 - **kampaň Poslední šance na přežití** – cílem projektu, který provádí Zoo Dvůr Králové, je pokus o záchranu nosorožce širokohubého (*Ceratotherium simum cottoni*). Jedná se o mezinárodní projekt ve spolupráci s organizacemi Back to Africa, Kenya Wildlife Service, FFI, keňskými rezervacemi Ol Pejeta, Lewa Conservancy a Fauna a Flora International. Celý projekt probíhá pod záštitou WAZA, citace z Výroční zprávy Zoo Dvůr Králové (2010, str, 207 – 230.).
 - **ne palmovému oleji** – ne produktu olejné palmy, který i my denně konzumujeme.
 - **rok gibbona** - letošní projekt Světové organizace ochrany přírody IUCN, ochrana gibbonů. ZOO Praha, [online]. [cit.2015-02-06] Dostupné z:<<http://www.zoopraha.cz/skoly-a-deti/pro-skoly>>.

13.7 Reintrodukční programy českých zoo (výběr)

- **návrat antilop koňských do Afriky** – ve spolupráci s neziskovou společností Back to Africa navrácí Zoo Dvůr Králové zpět do Afriky antilopy koňské (*Hippotragus equinus*). Výroční zprávy Zoo Dvůr Králové (2007, str. 173).
- **vypuštění samců osla somálského** – jedná se o reintrodukci oslů somálských (*Equus africanus somalicus*) do Džibutska, kde byl osel téměř vyhuben. Komisi EEP byli vybráni osli z evropských chovů, byli vykastrováni a odvezeni do rezervace DECAN. Projektu se účastnila i liberecká Zoo. Výroční zprávy Zoo Dvůr Králové (2009, str. 232).
- **reintrodukce orlosupa bradatého** – Zoo Liberec pracuje v programu návratu orlosupa bradatého (*Gypaetus barbatus aureus*) do Malagy. Výroční zprávy Zoo Dvůr Králové (2007, str. 234 – 235).
- **repatriace supa hnědého a orlosupa bradatého** - program Zoo Ostrava, jedná se o návrat orlosupa (*Gypaetus barbatus aureus*) do Alp a supa hnědého (*Aegypius monachus*) do vybraných lokalit v Evropě, konkrétně do Francie a na Mallorcu. Výroční zprávy Zoo Dvůr Králové (2007, str. 236 - 237).
- **reintrodukce adaxů** – poté co stouply počty adaxů (*Addax*), chovaných v zoologických zahradách, začalo se uvažovat o návratu do volné přírody, zejména do pouštních oblastí v Severní Africe, jako je Národní park Djebil v Tunisu. Program koordinovala hannoverská zoo. V programu je zapojena Zoo Dvůr Králové. Výroční zprávy Zoo Dvůr Králové (2007, str. 196 – 202).

14 Současné poslání zoologických zahrad

Světové zoologické zahrady se rozhodly pod vedením a záštitou WAZA vymezit své poslání. Jedná se o tyto čtyři oblasti:

- ochrana přírody exsitu a insitu
- ekologická výchova
- vědecký výzkum
- rekreace návštěvníků

Ideální je, když jsou tyto oblasti v činnosti zoo zastoupeny pokud možno vyváženě. Většinou však v praxi jedna oblast převládá, či se nějakým způsobem prolínají. Například ekologicko – výchovné působení je součástí rekreační funkce, protože se děje zábavnou a nenásilnou formou a výzkum zároveň slouží k ochraně přírody. Tím, že lidé do zoologické zahrady přicházejí hlavně za rekreací, svým vstupným financují výzkum, ochranu i výchovu. Dnešní zoologické zahrady se snaží i to, aby expozice působily esteticky a splňovaly podmínky pro welfare zvířat. Rozvíjí se tak krmivářství, veterinární péče a další složky. Stále větší tlak je vyvíjen na zoologické zahrady ze strany zřizovatelů, kteří po nich vyžadují ekonomickou soběstačnost. Lidé ve vedení zahrad, tak musí přemýšlet, kam až se dá v tomto ohledu ustoupit a přizpůsobovat expozice i jiným účelům, míní Jiroušek (2005).

14.1 Ochrana přírody

Mnohé vzácné druhy není možné z různých důvodů, jako jsou třeba malé zbytky populace, zachránit před vyhynutím v uměle vytvořených podmínkách za dohledu člověka. Existují tzv. moderní záchranné programy, které kombinují ochranu exsitu a insitu. Jedná se o soubor všech potřebných opatření, které slouží k znovuvytvoření životaschopné populace ohrožených druhů. Na ochraně spolupracují tyto složky: zoologické zahrady a akvária, obory, programy odchovu v zajetí, botanické zahrady, arboreta a semenné banky. Přínosem je zejména možnost pravidelného vypouštění jedinců do přírody (posílení ochrannářského úsilí insitu), získání informací o biologii, biologii druhu a etologii (navrhování nových strategií ochrany insitu), snižování odběru zvířat z volné přírody pro výstavní a vědecké účely a informování veřejnosti o daném druhu. Podle Jirouška (2005), lze tedy rozlišit tyto typy programů:

- **reintrodukční program** (regenerace, znovuzakládání či přemístění) – jedná se o vypouštění a vysazování jedinců odchovaných a vypěstovaných v zajetí, či odchycených ve volné přírodě do oblastí, kde se již delší dobu nevyskytují, kam však historicky patří (např. vlk – Yellowstone národní park, rys - Šumava)
- **posilující program** - jedinci jsou vypouštěni do již existující populace, cílem je zvýšení jejího genofondu a velikosti (např. želvy)
- **zaváděcí program** – jedná se přesun rostlin a živočichů do oblastí mimo jejich historické rozšíření

Většina zoo a akvárií po celém světě již realizuje řadu aktivit, které bychom mohli označit jako složky interně integrované ochranné práce, zejména způsob ochrany jednotlivých živočišných druhů. Zaměřují se: na bezobratlé, na zřízení chovných populací ohrožených a vzácných živočichů, vzácná plemena domácích zvířat, rozvoj ústřední databáze plemenných knih a chovných záznamů. Brání se tím tak i příbuzenskému křížení, inbrednímu křížení a genetickému driftu. Díky tomu a také pro zvýšení reprodukční rychlosti byla vyvinuta řada inovačních technik, jako je umělé oplodnění, umělá inkubace, pěstounská péče, přenos embrya, zmrazování vajíček, embryí, spermií i tkání, píše Jiroušek (2005). Rozvíjí se spolupráce mezi zoologickými zahradami ve výměně, darování nebo zapůjčení zvířat. Co se týká České republiky, byl na zasedání vlády v lednu roku 1995 vyhlášen program s názvem „Příspěvek zoologickým zahradám“, zahrnující i ochranné aktivity. V roce 2003 byl schválen nový zákon, kde je uvedeno, že největším posláním zoo je zachování biologické rozmanitosti a záchrana ohrožených druhů. Na našem území tak vznikla v několika zoologických zahradách záchranná centra. Jedná se o Zoo Praha, Zoo Jihlava, Zoo Plzeň a Zoo Ústí nad Labem, kam jsou umístována zadržovaná zvířata, například z důvodu porušení zákona. Po ukončení správního řízení jsou většinou zařazena do chovných skupin. Perspektivní u nich je, že se dají zapojit i do mezinárodních záchranných programů a mláďata lze využít pro reintrodukci, což posiluje populace volně žijících živočichů, uvádí Vodička a Král (2004).

Mezi ochranné a záchranné úspěchy zoologických zahrad patří odchov gorily nížinné (*Gorilla gorilla*) v roce 1956, záchrana koně Převalského (*Equus przewalskii*) v pražské zoo, rok 1959 a v roce 1972 záchrana přimorožce arabského (*Oryx leucoryx*).

Zoologické zahrady mohou některé druhy ohrožených zvířat chránit i nepřímo, pouze tím, že je představí veřejnosti a vysvětlí jí, jakým způsobem by mohla veřejnost pomoci. Příkladem je panda velká, píše Cherfas (1984).

14.2 Ekologická výchova

Velmi důležitým posláním zoo je v dnešní době výchova dětí a mládeže ve vztahu k přírodě a živočichům, ale i k ochraně životního prostředí celkově. Člověk sám vyhubil obrovské množství druhů zvířat a dál ničí vlastní životní prostředí, píše Kořínek (1999). Je tak důležité zachovat co nejvíce přírody i pro další generace. Zoologické zahrady se snaží především zajímavou a nenásilnou formou představovat široké veřejnosti dobře opečovávaná, zdravá zvířata. Představují je jako nenahraditelnou a jedinečnou složku s kulturní a estetickou hodnotou, která má pro lidstvo navíc i význam vědecký a ekologický. Je proto nutné, upozorňovat návštěvníky na nutnost porozumění přírodě a zvířatům. Péče o ně je přeci nedílnou součástí ekologické výchovy. Platí však jednoznačně, že méně bývá více. Zoologické zahrady by tedy neměly návštěvníky zahltit informacemi o ekologii a nesnažit se ze zoo vytvořit nějakou „ultrazelenou“ zónu. Zoo musí dbát vždy na srozumitelnost, užitečnost sdělení, estetické vyznění a věcnou správnost. V této oblasti jsou, dle Rollera (2011), dva možné způsoby komunikace s návštěvníky:

- a) přímé:** exkurze s průvodcem
 - besedy a přednášky
 - poradny a webové diskuze
 - komponované pořady a soutěže pro děti
 - zájmové kroužky a zážitkové aktivity
 - krátká setkání s chovateli
- b) nepřímé:** webové stránky
 - audiovizuální programy u expozic
 - naučné panely
 - jmenovky zvířat
 - vzhled areálu zoo a expozic

14.3 Vědecký výzkum

Víme, že v průběhu naší historie se poslání, funkce a úkoly pro chov zvířat v zajetí podstatně změnily. V roce 1989 existovalo na světě cca 900 zoologických zahrad a jejich počet bylo velmi těžké registrovat. V dnešní době existují asociace, které zoologické zahrady sdružují a pomáhají jim při plnění jejich funkcí. Dobroruka (1989). Současné zoo jsou především výchovnými institucemi, které provádí vlastní vědeckou práci. Spolupracují s vysokými školami, výzkumnými ústavy, státní ochranou a světovými organizacemi. Je tedy jasné, že zoo jsou v neposlední řadě vědeckovýzkumná pracoviště, která plní řadu úkolů. Ve většině zoologických zahradách se každý rok zpracovávají podklady pro diplomové a závěrečné práce studentů. Víme také, že většina českých zahrad je světovými, moderními institucemi, které beze zbytku naplňují poslání v oblastech, jako je mezinárodní odborná spolupráce a odborný výzkum. Velký podíl na této činnosti nesou zejména větší zoologické zahrady na našem území. Pro názornost uvádím vědeckovýzkumnou práci pražské zoologické zahrady v oblasti veterinárních věd, jak uvádí Jiroušek et al. (2005). Vzdělávání a výchova musí být pro návštěvníky podávána hlavně zábavnou a interaktivní formou, která je vypracována pro specifickou skupinu. Musí mít tzv. nosnou myšlenku, která vede veřejnost ke změně jednání a myšlení. Převzato z Výroční zprávy Zoo Dvůr Králové (2010, str. 123 - 131).

Jedná se o:

- **speciální parazitologická a veterinární studie** - veterináři pražské zoologické zahrady společně s dalšími kolegy z jiných zoo připravili a zveřejnili řadu prací, které se věnují anestézii, parazitologii, imobilizaci a dalším oblastem veterinární péče.
- **výzkumný program ke stanovení profilu vybraných biochemických parametrů z krve zvířat**
- **výzkumný program nazvaný Nové trendy v imobilizaci zvířat**

Dále jak uvádí Jiroušek et al. (2005) v oblasti biologických věd:

- **výzkumný program Perspektiva záchranných chovů**

- **komplexní studium koně Převalského** – mezinárodní plemenná kniha je druhou nejstarší na světě. Byla založena v Zoo Praha, kde je stále vedena. Jedná se o velmi důležitý nástroj v řízení mezinárodních chovných programů. V letech 2003 a 2004 probíhala studie, která byla věnována posuzování exteriéru koní ve spolupráci se Zoologickým muzeem státní univerzity v Moskvě, o které píše Spasskaja a Kůs (2003). V periodiku Gazella pražské zoologické zahrady se objevují i články zahraničních badatelů, kteří se věnují těmto koním, například vědců z Aklimatizační a chovné stanice Askania Nova na Ukrajině. Dále se pražská zoologická zahrada zapojila i do projektu „Strategie na záchranu koně Převalského v Rusku“. Tento projekt je veden specialisty zoologických zahrad v rámci sdružení EARAZA a zaměřuje se na populaci volně žijících koní a ekologickou obnovu původních stepních biocenóz v Orenburské oblasti, píše Kůs (2003).
- **komplexní studium existenčně ohrožených želv** – zoologická zahrada Praha má velmi významné místo a postavení v tomto programu. Vede dvě plemenné knihy želv, podílela se na záchranných akcích a má unikátní kolekci želv. Výzkum se zaměřuje na biologii ohrožených druhů a je prováděn v rámci magisterského studia na Přírodovědecké fakultě UK, Vodička a Král (2003).
- **spolupráce s akademickými institucemi** – jedná se o výzkum i pedagogickou činnost, kdy se odborníci z pražské zoo podílejí na přednáškové činnosti pro studenty zoologie, pracují jako členové komisí pro obhajoby dizertačních prací, zkušebních komisí, vedoucí a oponenti seminárních i diplomových prací. Zoo Praha spolupracuje zejména s Českou zemědělskou univerzitou a dalšími českými odbornými institucemi. Zde její působení nekončí. Podílí se aktivně i na odborné mezinárodní spolupráci orgánů v EAZA, WAZA, TAGu i IUCN, píše Jiroušek et al. (2005).
- **odborná propagace výsledků konzervačních metod a zoologického výzkumu** – zoologická zahrada Praha vydává vlastní periodikum s názvem Gazella, které vychází jednou ročně. Vše co je publikováno v tomto periodiku se objevuje i ve světové databázi zoologických zahrad, tzv. Zoological records. Tím jsou poznatky přístupné vědeckým pracovníkům celého světa, píše Jiroušek (2005).

14.4 Rekreační návštěvníků

Po celém světě slouží zoologické zahrady jako rekreační zařízení pro rodiny, sociální skupiny i jednotlivce a jsou jedním z hlavních prostředků bezpečné a finančně dostupné zábavy pod širým nebem. Jsou bezesporu i jedním z mála podniků, kde se všichni členové rodiny baví stejným způsobem a komunikují mezi sebou. Také pro mladé lidi ve městech jsou zoo a akvária často místem prvního kontaktu s přírodou, neboť v dnešní době žijeme stále více hekticky a ztrácíme veškeré opravdové spojení s volně žijícími živočichy a rostlinami. Právě proto je rekreační funkce zoologických zahrad nesmírně důležitá. Zoologické zahrady by se měly snažit návštěvníkům poskytovat podnětné, přátelské a v neposlední řadě estetické prostředí, bohaté na kvalitní informační systém, obohacené herními prvky pro děti. Prostor s čistými toaletami, odpadkovými koši a možností kvalitního občerstvení, prostředí s dostupností daných informací v přijatelné a pochopitelné formě, prostředí, které duševně obohacuje člověka, píše Attenborough (2004).

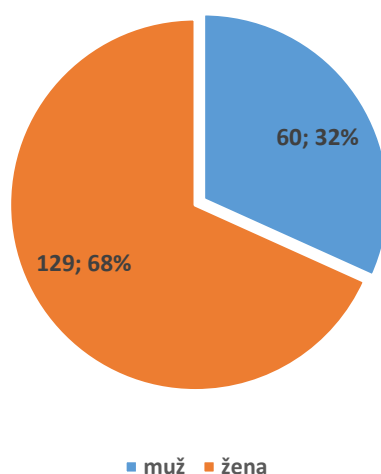
15 Zásady udržitelnosti zoologických zahrad a akvárií

Jak se uvádí v publikaci WZACS – Budoucnost ohrožených druhů zvířat (2005, str.21 - 34), jedná se osm hlavních zásad. Díky nim si mohou zoologické zahrady a akvária stanovit vlastní cíle, které povedou k dosažení udržitelnosti:

- **efektivní využití energie** – důležitá jsou zejména tři R = redukce, renovace a recyklace, dále snížit spotřebu energie spojenou s cestováním a efektivní způsob využití energie uvnitř i mimo organizaci
- **využití ekologicky šetrného odpadového hospodářství** – snažit se o minimalizaci odpadu a rizika znečištění
- **ekologicky šetrné používání přírodních zdrojů** – zajistit zejména, aby nakládání se zvířaty a jejich získávání bylo udržitelné nejen z hlediska ekologie, ale i z hlediska společenského
- **spotřebovat nejdříve místní zdroje** – v souladu s ekologickou praxí maximalizovat poměr služeb a zboží od místních poskytovatelů
- **aplikovat zásady prevence** – analyzovat a získávat informace ještě předtím, než uděláme rozhodnutí
- **přispívat k vyrovnanému rozvoji** – regulovat nákupní politiku, podporovat projekty na ochranu životního prostředí a realizovat činnosti, které vedou k tomuto cíli
- **zvyšovat povědomí a účast veřejnosti** - jít příkladem dalším organizacím a institucím, využívat zdroje pro vzdělávání v rámci zoologické zahrady a tím pomáhat lidem, aby pochopili, co je důležité
- **kdo znečišťuje, platí** – brát tuto zásadu jako opatření správného postupu

16 Výsledky

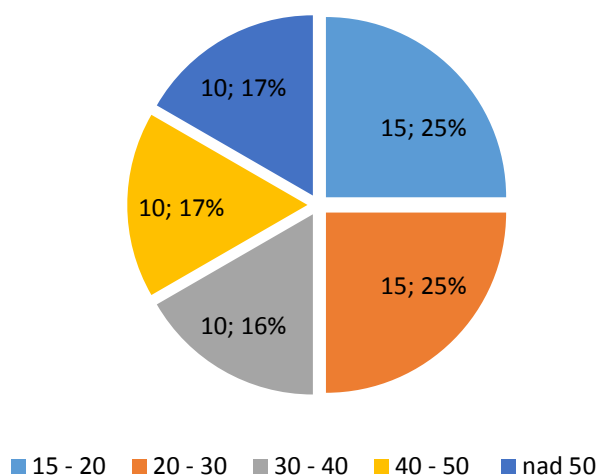
Graf č. 1 – Pohlaví

Bylo rozesláno celkem 300 dotazníků a odpovědělo 189 respondentů, z čehož bylo 129 žen = 68% a 60 mužů = 33%. Předpoklad byl, že z celkového množství tří set odeslaných dotazníků by mohlo být vyplněno muži a ženami přibližně stejné množství, v ideálním případě 150 dotazníků ženy a 150 dotazníků muži. Tato situace však nenastala. Dle došlých a zpracovaných dotazníků je možné jednoznačně určit, že daná problematika zajímá povětšinou více ženy, než muže.

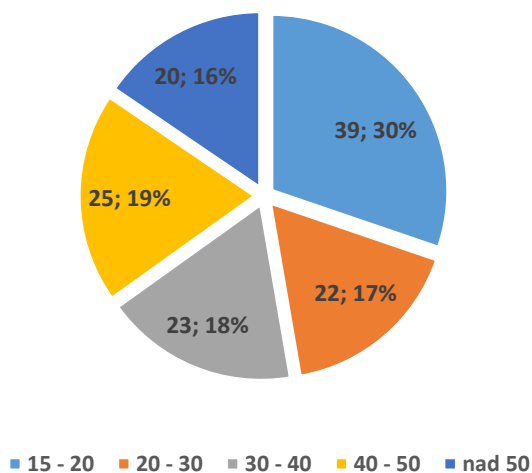
2. Věková kategorie

Graf č. 2a - věková kategorie muži

Po zpracování této otázky, se lze domnívat, že nejaktivněji odpovídali muži ve věkovém rozmezí od 15 – 20 let: 15 dotazníků = 25% z celkově došlých. 20 – 30 let: 15 dotazníků = 25%, 30 – 40 let: 10 dotazníků = 17%, 40 – 50 let: 10 dotazníků = 17% a nad 50 let: 10 dotazníků = 17%.

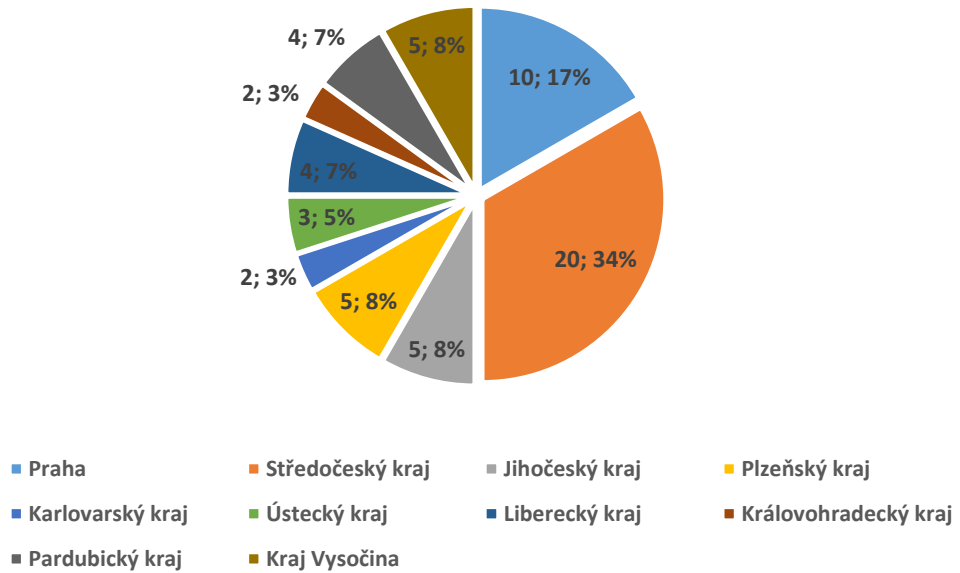
Graf č. 2b – věková kategorie ženy

Z došlých dotazníků vyplývá, že se nejaktivněji zapojila u žen podobně jako u mužů, věková kategorie v rozmezí mezi 15 až 20 lety – 39 dotazníků = 30% z celkově došlých. U dalších věkových kategorií je rozložení poměrně vyrovnané. 20 - 30 let: 22 dotazníků = 17%, 30 – 40 let: 23 dotazníků = 18%, 40 – 50 let: 25 dotazníků = 19% a v kategorii nad 50 let: 20 dotazníků = 16%.

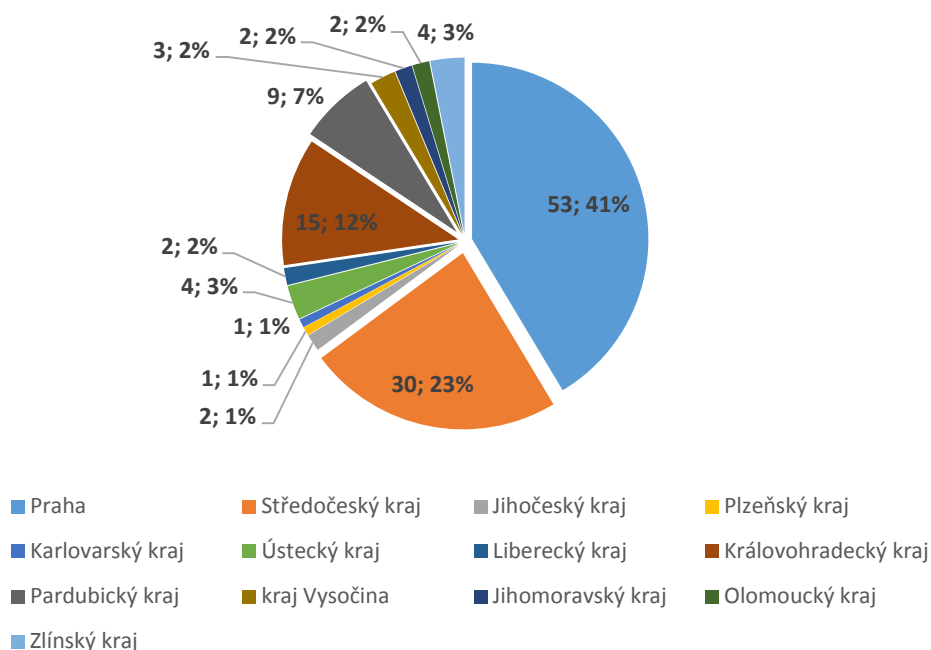
3. Ve které části ČR máte trvalé bydliště?

Graf č. 3a – muži

Převážná část mužských respondentů má trvalé bydliště ve Středočeském kraji – 20 dotazníků = 34%. 10 dotazníků bylo vyplněno v Praze = 17%. Postupně však počty v jednotlivých krajích klesají, většinou se pohybují od 1 do 5 vyplněných dotazníků. Nulovou zpětná vazba je z kraje Olomouckého, Zlínského, Moravskoslezského a Jihomoravského.

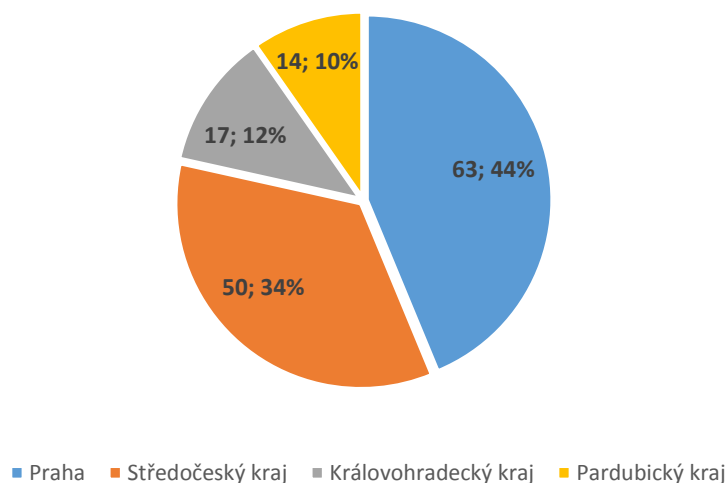
Graf č. 3b – ženy

Jak již bylo uvedeno u předchozí otázky č. 1, ženy se podílely na vyplnění dotazníku aktivněji. Zpětná vazba byla ze všech krajů ČR, vyjma kraje Moravskoslezského. Nejvíce dotazníků se vrátilo vyplněných z Prahy – 53 = 41 %. Na druhém místě je Středočeský kraj - 30 dotazníků = 23 %. Za zmínku stojí ještě poměrně slušné množství dotazníků, které se vrátilo vyplněné z Královohradeckého kraje – 15 = 12 % z celkového množství.

Daná situace ukazuje, jak u mužů i u žen, že v těchto krajích jsou dobře dostupné velké zoologické zahrady, jako ZOO Praha a ZOO Dvůr Králové nad Labem. Díky tomu, lze volný čas strávit návštěvou zoo.

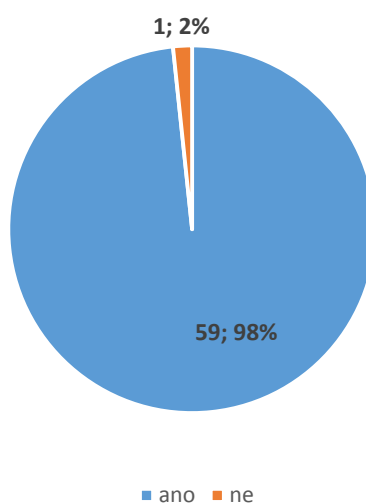
Graf č. 3c – celkový

Graf ukazuje nejsilněji zastoupené kraje. Jednoznačně nejsilnější je Praha, odkud byla zpětná vazba od 63 respondentů = 44%. Následuje Středočeský kraj s 53 vyplněnými dotazníky = 34%. Další silné kraje v celorepublikovém měřítku jsou Královohradecký kraj – 17 respondentů = 12% a Pardubický kraj 14 respondentů = 10%. Což by odpovídalo domněnce, že v těchto krajích jsou zajímavé, pro návštěvníky atraktivní a dostupné zoologické zahrady.

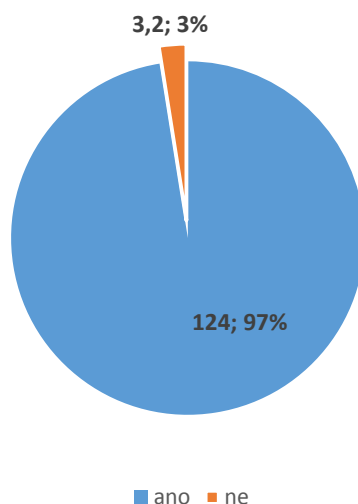
4. Navštívil/a jste v posledních pěti letech nějaké zoologické zahrady?

Graf č. 4a - muži

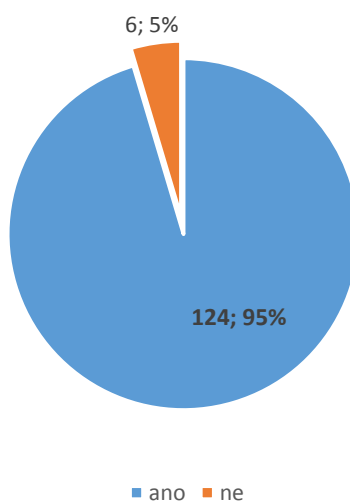
Mužů vesměs odpovídalo méně než žen a z celkového množství došlých dotazníků (60), vyplývá, že pouze jeden z nich nenavštívil za posledních 5 let zoologickou zahradu. Jedná se celkem o mizivé procento.

Graf č. 4b – ženy

U žen je situace podobná jako u mužů. Odpovědělo jich daleko více (129). Co se týká procentuálního vyjádření situace, lze tvrdit, že vychází u obou skupin totožně.

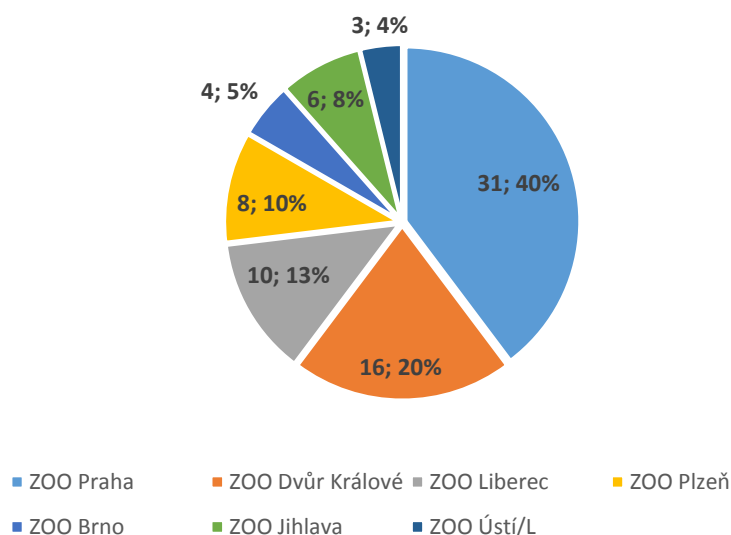
Graf č. 4c – celkový

Z celkového počtu 189 (100%) došlých a vyplněných dotazníků odpovědělo na otázku č. 4 pouze 6 respondentů (6,5%), tak, že nenavštívilo v posledních pěti letech žádnou zoologickou zahradu. Svědčí to o poměrně značné oblibě zoo mezi veřejností.

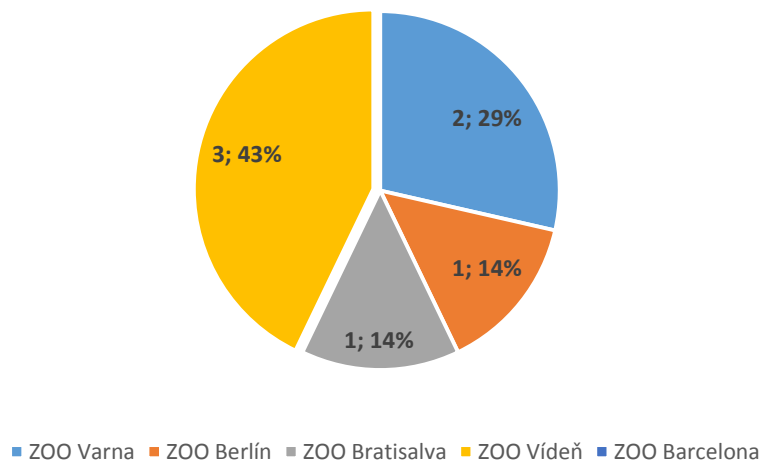
5. Pokud ano, tak české, či zahraniční? Napište prosím, které.

Graf č. 5a – muži (laická veřejnost), ZOO v ČR

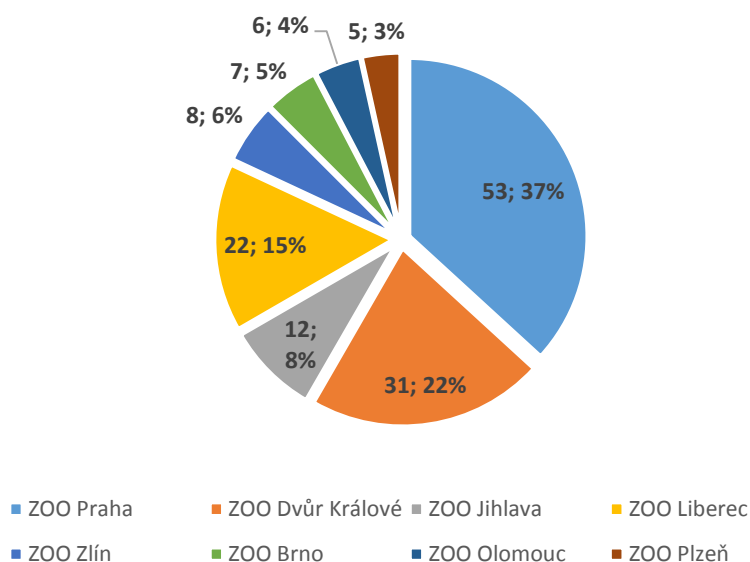
Dá se říct, že u mužské laické veřejnosti jednoznačně dominuje v návštěvnosti pražská zoologická zahrada, kterou ve svých dotaznících uvedlo 31 respondentů = 40%, z oslovených respondentů. Podle očekávání na druhém místě v návštěvnosti je ZOO Dvůr Králové – 16 respondentů = 20%, z oslovených. K navštěvovaným patří i ZOO Liberec, Plzeň, Brno a Jihlava. Respondenti se v malé míře zmiňují také o ZOO Olomouc, Zlín, Ústí nad Labem či Děčín.

Graf č. 5b – muži (laická veřejnost), zahraniční ZOO

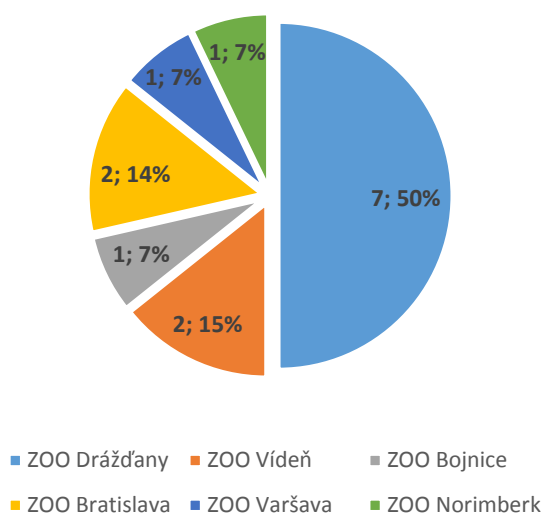
Co se týká návštěvnosti zoologických zahrad v zahraničí, neprojevují respondenti z řad laické veřejnosti velký zájem. Sporadicky se objevily v dotazníku názvy zoo uvedených v grafu. Překvapivé je, že není velký zájem ani o zoo v Bratislavě či ve Vídni, které jsou celkem dobře dostupné. U barcelonské zoo je možné předpokládat, že tyto návštěvy nebyly podniknuty cíleně, spíše v rámci letní dovolené.

Graf č. 5c – ženy (laická veřejnost), ZOO v ČR

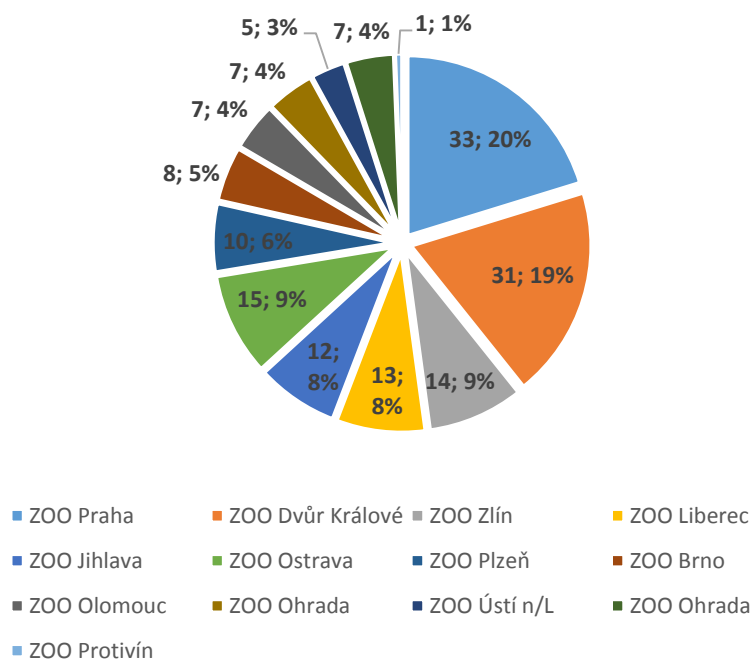
Podobně jako u mužů, tak i u žen z laické veřejnosti dominovala v návštěvnosti pražská zoo, kterou uvedlo ve svých dotaznících 53 respondentů = 37%. Stejně tak na druhém místě je ZOO Dvůr Králové – 31 respondentů = 22%. Poměrně často zmiňovaly ženy i ZOO Liberec – 22 respondentů = 15% a ZOO Jihlava – 12 respondentů = 8%. Občas byly uvedeny ZOO Olomouc, Brno, Zlín a Plzeň.

Graf č. 5d – ženy (laická veřejnost), zahraniční ZOO

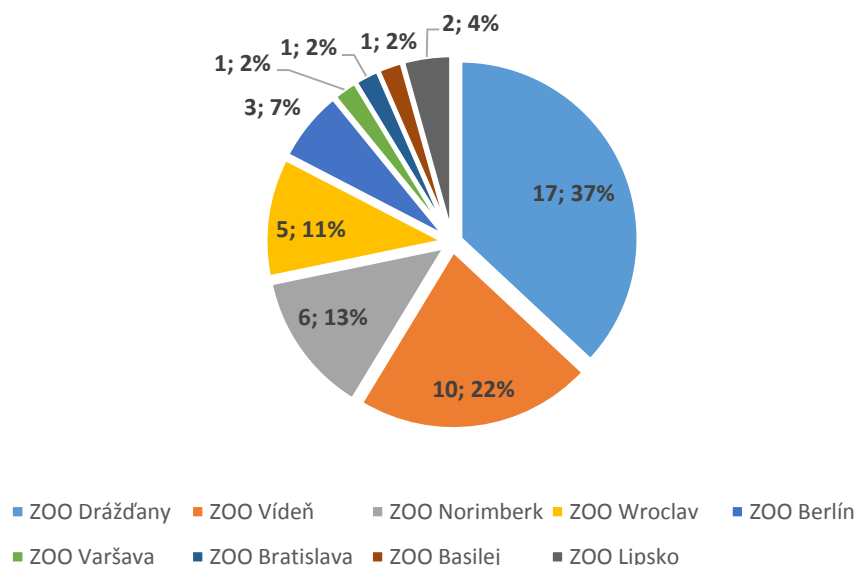
Přeci jen poněkud lépe než muži laici vyšly v otázce návštěvnosti zahraničních zoo ženy. Nejvíce navštěvovanou zoologickou zahradou v zahraničí je v této kategorii jednoznačně ZOO Drážďany, která byla uvedena 7 = 50% z dotázaných respondentů. Dále ženy zmiňují návštěvu slovenských zoo, jako je ZOO Bratislava a Bojnice a polské ZOO Varšava, příjemné ZOO Vídeň a také ZOO Norimberk. Otázkou zůstává, zda je jedná o plánovanou a cílenou návštěvu, či pouze o návštěvu náhodnou, uskutečněnou spíše v rámci jiného programu.

Graf č. 5e – ženy (odborná veřejnost), ZOO v ČR

Na tomto grafu je poměrně dobře vidět rozdíl mezi laickou a odbornou veřejností., Zatímco u laiků se setkáváme s tím, že navštěvují pouze velké a známé zoo, u odborníků je rozptyl nepoměrně širší, viz. zmíněná ZOO Protivín či Ohrada. Přesto i zde vedou v návštěvnosti ZOO Praha, kterou uvedlo 33 respondentů = 21% a v těsném závěsu je ZOO Dvůr Králové – 31 respondentů = 20%. Velice slušně si stojí i Ostrava a Zlín, což mě překvapilo. Tradičně bodují ZOO Jihlava, Liberec, Brno, Plzeň, Ústí nad Labem a Olomouc.

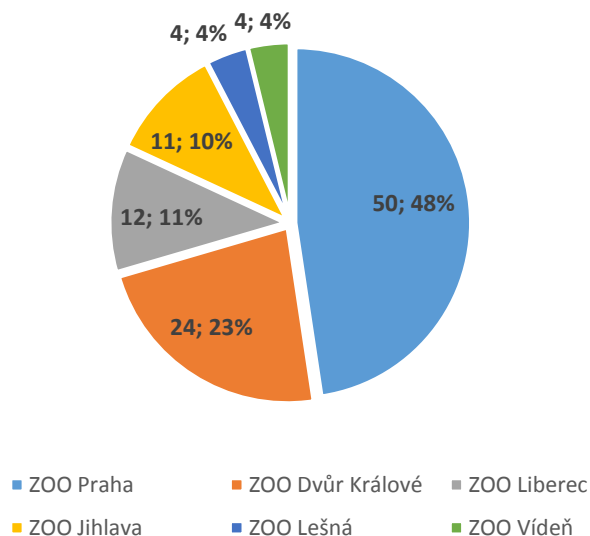
Graf č. 5f – ženy (odborná veřejnost), zahraniční ZOO

Velké oblibu má u odborné veřejnosti, potažmo žen, ZOO Drážďany, která byla uvedena u 17 respondentů = 37%. Další poměrně oblíbenou zoo je Vídeň – 10 respondentů = 22%. Objevují se často i ZOO Norimberk a Wroclav. V menší míře uvádí Bratislavu, Lipsko, Berlín, Varšavu, Basilej a mnoho dalších. I zde je vidět rozdíl. Záběr je nepoměrně širší, než u laiků. U otázky č. 5 byli respondenti rozděleni opět na muže a ženy a dále na laickou a odbornou veřejnost. Z celkově došlých šedesáti dotazníků od mužů bylo třináct odborníků, většinou pracovníků zoologické zahrady, u žen z celkového počtu 129ti dotazníků bylo 39 odborníků, taktéž pracovníků zoo. Poměrně zajímavé se ukazuje, že většina laiků zná a navštěvuje zejména velké a známé zoologické zahrady v České republice. Co se týká zahraničí, tady je již zájem o návštěvu zoo minimální. Jednoznačně tedy vyplývá, že odborníci pohybující se v prostředí zoologických zahrad projevují jiný zájem o mnohem menší a méně známé zoologické zahrady, než laická veřejnost, nejen v České republice, ale i v zahraničí. Na rozdíl od laiků, uskutečňují odborníci návštěvy zoologických zahrad cíleně.

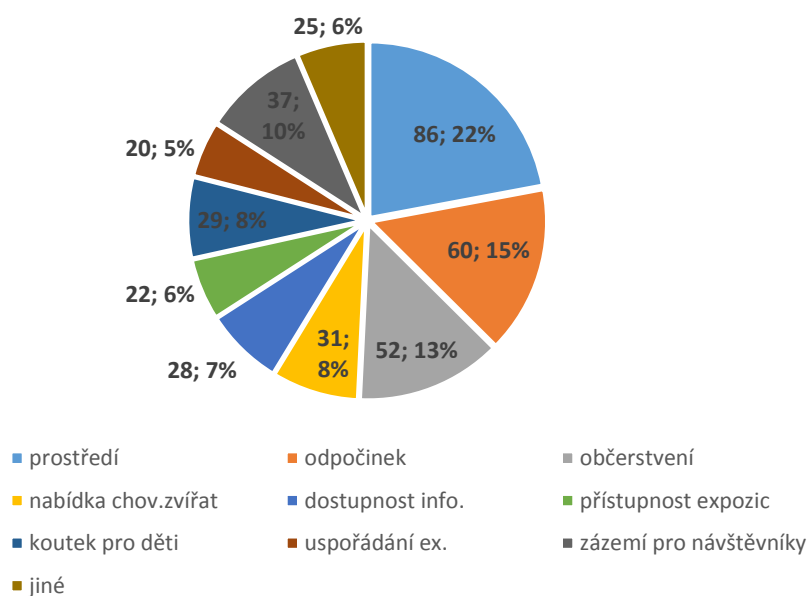
6. Která vámi navštívených zoologických zahrad vás nejvíce oslovila a proč? Vyberte alespoň tři z nabízených možností.

Graf č. 6 - laická veřejnost (nejnávštěvovanější ZOO)

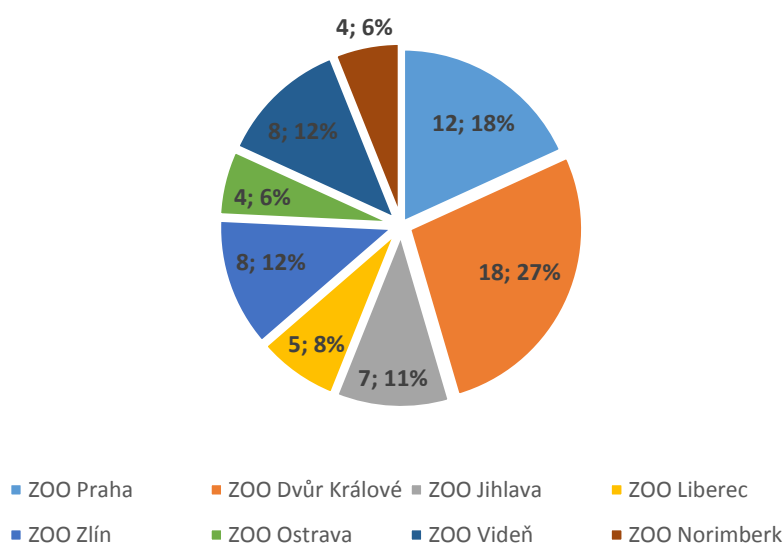
Zcela jednoznačně dle došlých odpovědí je v České republice nejnavštěvovanější zoologickou zahradou ZOO Praha – 50 respondentů = 48%. Na druhém místě dle očekávání je opět ZOO Dvůr Králové – 24 respondentů = 23%. Jak vyplývá z předešlých grafů, vždy se dobře umísťují i ZOO Liberec a Jihlava. Zabodovala i zahraniční ZOO Vídeň. Velmi málo se však objevovaly názvy dalších českých zoologických zahrad.

Graf č. 6a – laická veřejnost (proč vás zoo oslovila)

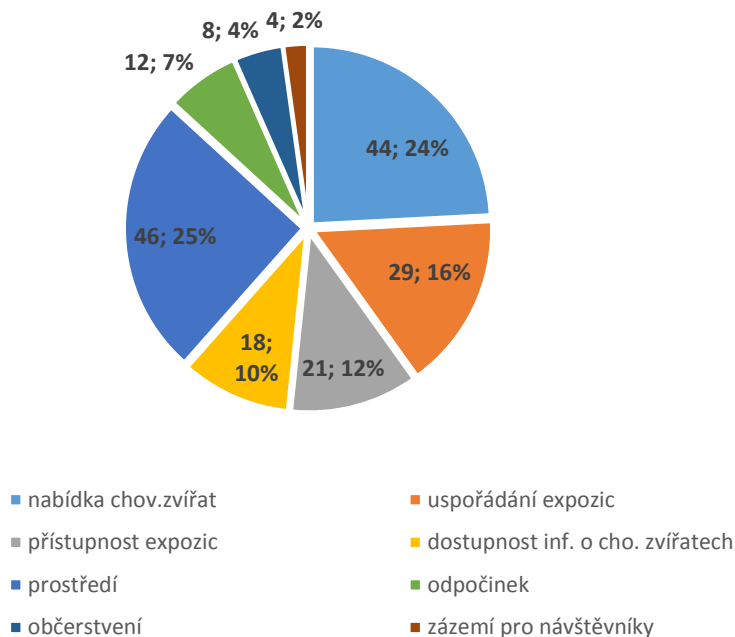
Laická veřejnost zmiňovala nejčastěji ve svých odpovědích vliv prostředí: 86 respondentů = 22%, odpočinek: 60 respondentů = 15%, možnost občerstvení 52 respondentů = 13%, zázemí pro návštěvníky uvedlo 37 respondentů = 10%. Dále 29 respondentů uvedlo jako důležitý tzv. dětský koutek = 8%, dostupnost informací o chovaných zvířatech uvádí 28 respondentů = 7%. Často se také v odpovědích objevilo přístupnost a uspořádání expozic i jiné, kde návštěvníci zmiňují například vystoupené lachtanů v pražské ZOO, či možnost Safari ve Dvoře Králové.

Graf č. 6b – odborná veřejnost (nejnavštěvovanější ZOO)

Odpovědi od respondentů v této otázce korespondují již s výše rozebíranou otázkou č. 4. U odborníků jednoznačně vítězí ZOO Dvůr Králové: 18 respondentů = 27%, na druhém místě ZOO Praha: 12 respondentů = 18%. Další často objevující se zoologické zahrady byly Jihlava, Liberec, Zlín a Ostrava. Ze zahraničních Norimberk a Vídeň.

Graf č.6c – odborná veřejnost (proč vás zoo oslovila)

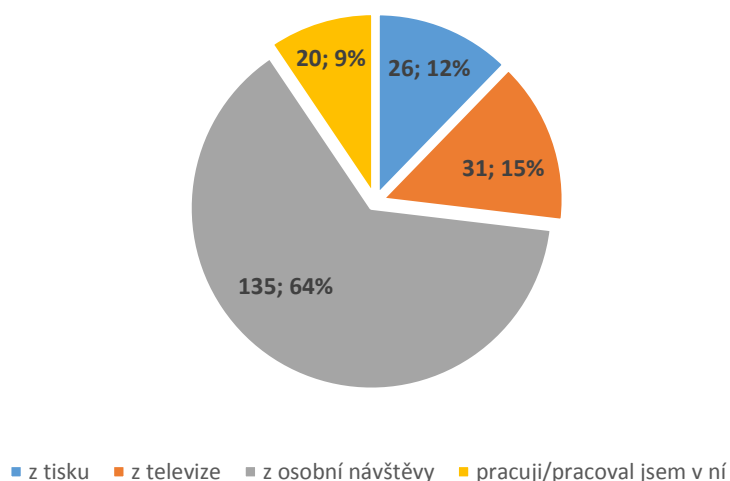

Odborná veřejnost nejčastěji zmiňuje ve svých odpovědích jako prioritní prostředí: 46 respondentů = 25%, nabídku chovaných zvířat: 44 respondentů = 24%, uspořádání expozic: 29 respondentů = 16%, přístupnost expozic: 21 respondentů = 11% a dostupnost informací o chovaných zvířatech: 18 respondentů = 10%.

U otázky č. 6 již začíná být vidět rozdíl v úhlu pohledu na zoologickou zahradu ze strany laické a odborné veřejnosti. Zatímco běžný návštěvník chce kolem sebe příjemné prostředí s možností odpočinku, občerstvení, dětského koutku či lehce dostupných informací o chovaných zvířatech, odborná veřejnost staví na první místo prostředí a nabídku chovaných druhů zvířat. Zajímá se také o možnost přístupu a uspořádání expozic s dostatečným množstvím podaných informací o daném druhu. Míživě se zabývá možností občerstvení a zázemím pro návštěvníky.

7. Znáte ZOO Praha? Odkud.

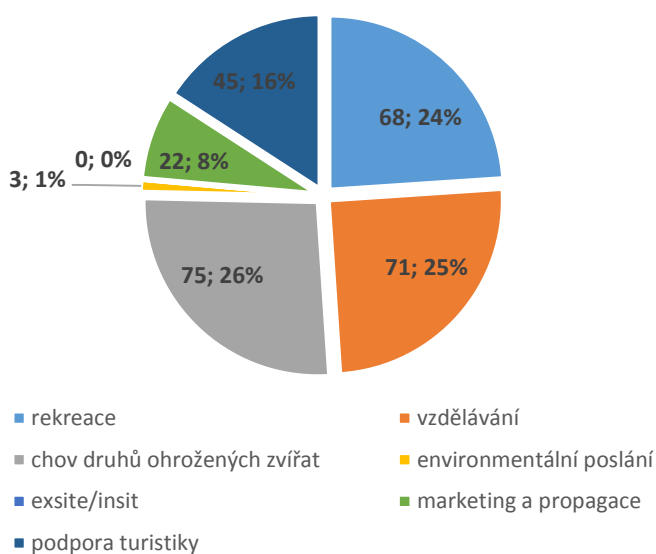
Graf č. 7

Nejvíce respondentů 135 = 64%, zná ZOO Praha z osobní návštěvy, což opět svědčí o její oblíbenosti mezi laickou i odbornou veřejností. Z televize zná ZOO Praha 31 respondentů = 15%, z tisku 26 respondentů = 12% a 20 respondentů = 9% se označilo jako zaměstnanci ZOO Praha.

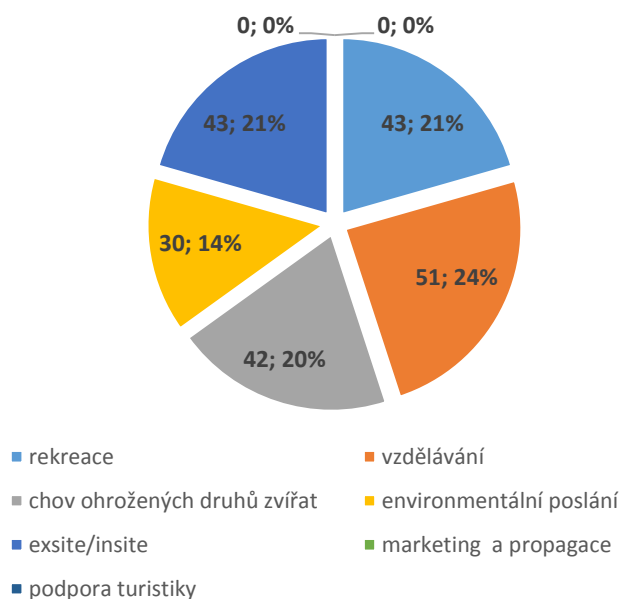
8. Víte jaká poslání plní v současnosti moderní zoologické zahrady? Označte nabízené možnosti.

Graf č. 8 – laická veřejnost

Oslovení respondenti z řad laické veřejnosti nejčastěji uváděli jako hlavní poslání současných zoo chov ohrožených druhů zvířat: 75 respondentů = 26%, vzdělávání: 71 respondentů = 25%, rekreaci 68 respondentů = 24%, podporu turistiky: 45 respondentů: 16%, marketing a propagace: 22 respondentů = 8% a environmentální poslání: 3 respondenti = 1%.

Graf č. 8a – odborná veřejnost

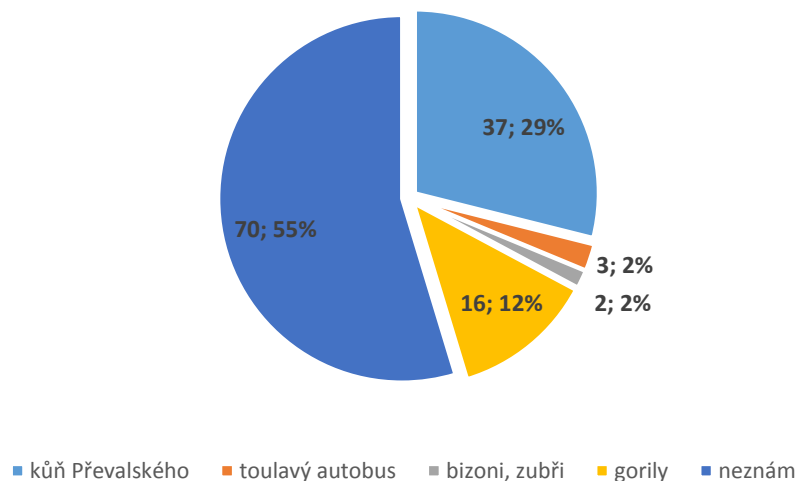

Odborná veřejnost odpovídala takto – vzdělávání: 51 respondentů = 24%, rekreace: 43 respondentů = 21%, exsite/insite: 43 respondentů = 21%, chov ohrožených druhů zvířat: 42 respondentů = 20% a environmentální poslání: 30 respondentů = 14%.

U této otázky je již vidět rozdíl ve znalostech a povědomí o poslání zoologických zahrad mezi laickou a odbornou veřejností. Laici uvádí jednoznačně na prvním místě chov druhů ohrožených zvířat, vzdělávání a rekreaci. Zařazují do poslání zoo i marketing, propagaci a podporu turistiky a zcela opomíjejí environmentální poslání a exsite/insite. Odborná veřejnost ukazuje jednoznačně větší přehled a znalosti v této oblasti. Správně neuvádí a nezařazuje mezi poslání zoo turistiku, propagaci a marketing. Řadí na první místo vzdělávání, poté rekreaci, exsite/insite, chov ohrožených druhů a neopomíjí ani environmentální poslání. Domnívám se, že tato situace zejména u laiků je bohužel stále ještě způsobena nedostatečnou dostupností informací přímo v zoologických zahradách, mediích, ale i v samotném přístupu návštěvníků.

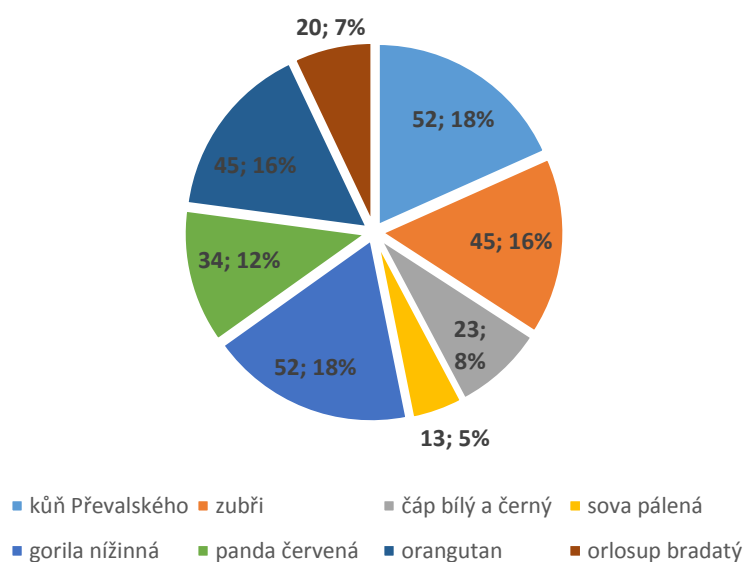
9. Vyjmenujte projekty pražské zoologické zahrady, které znáte.

Graf č. 9 – laická veřejnost

Nejčastěji se objevuje u laické veřejnosti odpověď – záchrana koně Převalského: 37 respondentů = 29%, záchrana goril nížinných: 16 respondentů = 12%, kampaň Toulavý autobus: 3 respondenti = 2% a záchrana bizonů a zubrů 2 respondenti = 2%.

Graf č. 9a – odborná veřejnost

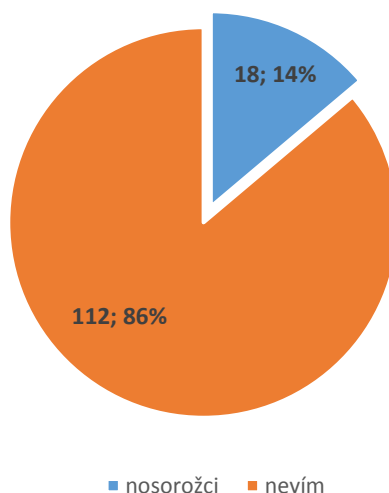

Velký rozdíl ve znalosti dané problematiky u obou oslovených skupin. Odborná veřejnost uvádí toto – záchrana goril nížinných a koně Převalského: 52 respondentů z 52. Dále Projekt na záchranu zubrů: 45 respondentů = 17%, orangutan: 45 respondentů = 17%, panda červená: 34 respondentů = 13%, čáp bílý a černý: 23 respondentů = 9%, orlosup bradatý: 20 respondentů = 7% a sova pálená: 13 respondentů = 5%.

Jasný a markantní rozdíl v této problematice mezi laiky a odborníky. Odborníci se zmiňují i o dalších projektech pražské zoo, jako je záchrana syslů, puštíků a sýčků. Dále i o záchovných programech slonů indických, levhartů, lvíčků zlatohlavých, orangutanů, žirafy Rothschildovy, tučňáků Humboldtových a mnoho dalších. V odpovědích se objevují i zmínky o plemenných knihách nejen koně Převalského, ale i leguána kubánského, hroznýšovce kubánského, želvy černavé, orlície bornejské a evropské plemenné knize ocelota stromového. Laici se zmiňují nejvíce o záchraně koně Převalského a goril nížinných. Zařazují i kampaň Toulavý autobus, která je mediálně známá i díky osobnostem veřejného života, které se do kampaně zapojily. Bohužel nejčastější odpovědí bylo slovo – neznám. Povědomí laické veřejnosti o dané problematice je naprosto mizivé.

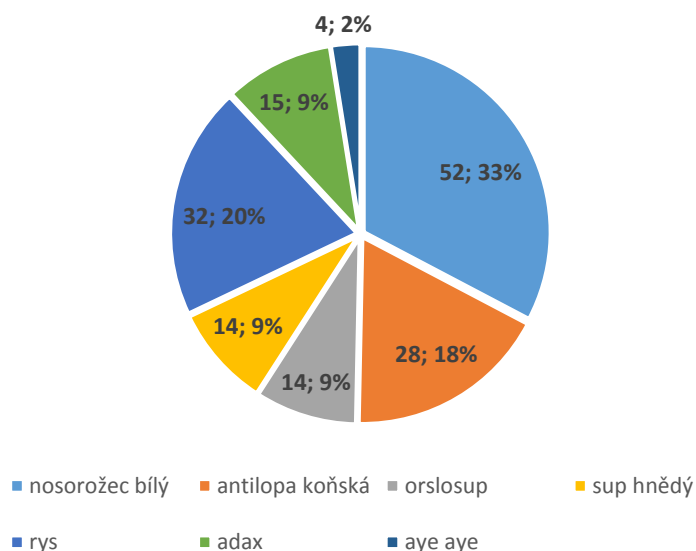
10. Vyjmenujte projekty jiné české zoologické zahrady, které znáte.

Graf č. 10 – laická veřejnost

Nejčastěji zmiňovaným projektem jiné české zoologické zahrady byla záchrana nosorožce bílého díky ZOO Dvůr Králové. Přesto ji uvedlo jen 18 respondentů = 14% ze 130 oslovených laiků. Dalších 112 respondentů = 86% odpovědělo slovem nevím.

Graf č. 10a -odborná veřejnost

Z dotázaných respondentů odpovědělo 52 z 52, že zná program ZOO Dvůr Králové na záchranu nosorožců bílých, Dále se objevovaly odpovědi jako rys: 32 respondentů = 20%, antilopa koňská: 28 respondentů = 18%, sup hnědý a orlosup: 14 respondentů = 9%, adax: 15 respondentů = 9% a dokonce i aye aye: 4 respondenti = 2%. Opět tristní rozdíly ve znalostech dané problematiky mezi laiky a odborníky z řad chovatelů a zaměstnanců zoologických zahrad. Celkem zoufalé je, že laická veřejnost nemá ponětí o aktivitách českých zoo v oblasti záchranných, záchovných či dalších programů. Že neví nic o exsitu a insitu, o environmentálním poslání.

17 Diskuze

Diplomová práce se zmiňuje o hlavních a základních posláních moderních zoologických zahrad. Patří se rekreace, výchovné a vzdělávací působení i v oblasti environmentalistiky a vědecká činnost. S přibývajícím ohrožením světové fauny i flóry vystupuje do popředí záchrana ohrožených a mizejících druhů tzv. exsite a insite. Ví se, že ochranu druhů v exsitu, což znamená mimo původní stanoviště, upravují směrnice. Dále také, že druhová ochrana živočichů v exsitu je podle COM - Komunitární strategie ochrany biodiversity, zajištěna hlavně záchrannými chovy v zoologických, ale i botanických zahradách. Základem tohoto poslání je důležitá právní úprava - Směrnice Rady, Úmluva o biologické rozmanitosti, z 29. března 1999. Důležitou se jeví hlavně první zásada úmluvy a to, že formy života se mají uchovávat zejména tam, kde se přirozeně vyskytují. Jedná se o tzv. ochranu zvířat v insitu. Je možné si položit jednoduchou otázku, zda zoologické zahrady, které se snaží obhájit a odůvodnit svou existenci proti odpůrcům a kritikům chovu zvířat v zajetí, neztrácejí právě toto poslání. Jako problém se ukazuje dnes i to, že mnohé, kdysi velmi vzácné druhy zvířat, které se daří v dnešní době v zoologických zahradách rozmnožovat bez větších problémů. Avšak o odchovaná zvířata už není takový zájem. Před několika lety to byli zejména zvířata jako bizon (*Bison bison*), lev (*Panthera leo*), puma (*Puma concolor*). V současné době se jedná především o záchrana koně Převalského (*Equus przewalskii*), šimpanze (*Pan troglodytes*), zebra evropského (*Bison bonasus*), gorilu nížinou (*Gorilla gorilla*) nebo orangutana sumaterského (*Pongo abelii*). Bohužel se ukazuje, že zoologické zahrady ztrácejí, částečně díky všem okolnostem, motivaci k chovu těchto zvířat. Navíc raději, pokud je budoucnost zoologické zahrady nejistá, zařazují do svých chovů zvířata, o která je zájem, jak ze strany běžného návštěvníka, tak ze strany odborníků a dalších organizací.

Také propojení světa se díky možnostem dopravy změnilo a přineslo velké možnosti při přepravě zvířat. Tím se zvýšilo riziko v přenosu nebezpečných nákaz. Je všeobecně známé, jaké následky měl výskyt ptačí chřipky, kdy byla zavedena velmi přísná veterinárních opatření. Do Evropské unie se nesměli dovážet ptáci z přírody a tato situace měla svůj dopad. Zoologické zahrady měly velmi omezený genofond ptačích druhů a díky tomu některé tyto skupiny vymírají. V současné době se jedná se o návrat orlosupa (*Gypaetus barbatus aureus*) do Alp a supu hnědého (*Aegypius monachus*) do vybraných lokalit v Evropě, konkrétně do

Francie a na Mallorcu. Velmi podobná situace postihla i kopytníky. Zde sehrála svou roli epidemie kulhavky a slintavky. Vše vedlo k zákazu transportů těchto zvířat. Nejen veterinární předpisy komplikují situaci v mnohých zoologických zahradách. K omezujícím pravidlům patří i ochranné zákony a vyhlášky. Ty vznikaly proto, aby zabráňovaly ilegálním odchytům ohrožených druhů a černému obchodu s nimi. Požadavky, které musí zoologické zahrady splňovat například v oblasti chovu daného druhu, se každým rokem zpřísňují a rostou. Přímo ukázkovým příkladem je Washingtonská konference, jejíž cílem a snahou bylo zamezení obchodu s rohy nosorožců, slonovinou či s krunýři karet obrovských (*Chelonia mydas*). Díky tomu, že se stále nedaří vše potlačit a obchod stále bují, se dnes vydává doslova povolení na každé orlí pero do indiánské čelenky zvlášť. Navzdory těmto přísným opatřením je nepochopitelné, že svět zavírá oči a toleruje masakrování delfinů a žraloků rybářskými flotilami, vše za tichého souhlasu vlád jednotlivých zemí. Stejně tak je těžko pochopitelné, že se kytovci dále „zkoumají vědecky“ za pomoci harpunových děl, píše Kůs (2011).

Položme si tedy otázku. Má stále ještě smysl provozovat zoologické zahrady? Je jasné, že s tím, jak přibývá lidské populace, rozrůstají se průmyslové zóny i města a dochází k vytlačování zvířat a rostlin z jejich přirozeného prostředí. Tento případ řeší druhá zásada v Úmluvě o biologické rozmanitosti. Ta říká, že pokud cílové živé organismy a jejich prostředí nelze z jakýchkoliv důvodů zachovat na tom samém místě, začíná pracovat ochrana. Vytváří se záchraná opatření mimo místo přirozeného výskytu. To vše je nejčastěji realizované v zoologických a botanických zahradách, akváriích, arboretech či záchraných stanicích. Cílem je aktivně chránit volně žijící živočichy a zachovat tím biologickou rozmanitost. Co se týká úlohy zoologických zahrad, ta má být posílena tak, aby členské státy přijaly a učinily veškerá opatření k udělování licencí a také dozoru nad nimi. Aby vůbec zoologické zahrady licenci získaly, musí splňovat určité požadavky ze článku č. 3 Směrnice. Jedná se například o účast ve výzkumu, jehož cílem je prospěch pro ochranu daného druhu. Dále chov živočichů v podmínkách, které jim zajišťují ochranné a biologické požadavky pro daný druh. Podpora výchovy veřejnosti zejména vzhledem ke vztahu k přírodě. Vedení průběžné evidenci o chovaných exemplářích. Zoologické zahrady je tak díky tomu možné provozovat pouze na základě získání licence, SMĚRNICE RADY (1999). Pokud se nad tím vším výčtem náležitostí a povinností k provozování zoo zamyslíme, uvědomíme si, že jejich úsilí je dost komplikované. Jako další velmi pozitivní věc se mi ukazuje, že zoologické zahrady neztrácí svůj smysl ve věci podpory výchovy veřejnosti, zejména ke vztahu k přírodě.

Předpoklad je, že člověk je dle všeho údajně nejinteligentnější žijící tvor na Zemi. Na druhou stranu má naprosto ukázkové sebe-destruktivní chování, což dokazuje stavbou přehrad, masivním odlesňováním, znečišťováním vody, těžbou nerostného bohatství, využíváním přírodních zdrojů a dalšími těžko pochopitelnými věcmi. Zaměřujeme se na rychlý zisk, ale zároveň ničíme všechno kolem sebe a ubližujeme tím všem žijícím organismům této planety. I v potravním řetězci se tak díky tomu shromažďují velmi nebezpečné toxické látky. Jsou nejškodlivější právě pro vrcholové predátory. A mezi ně patříme my – lidé. Uvědomujeme si vůbec, že ohrožujeme svou budoucí existenci? Toto téma řeší i Kůs (2011). Myslí si, že zoologické zahrady by neměly fungovat jako Noemovy archy. Samotná záchrana daného druhu není řešením do té doby, dokud nebude mít jistotu, kam se budou moci zvířata v budoucnu vrátit. Je nutné změnit myšlení člověka. V těchto bodech s tímto významným zoologem nezbývá než souhlasit.

Díky dotazníkům, které jsou součástí diplomové práce a které vyplňovali jednak laici a jednak odborníci, se ukazuje, jak malé povědomí o tom všem panuje mezi obyčejnými, klasickými, dalo by se říci „spotřebními“ návštěvníky zoologických zahrad. Celkem je nezajímá přesný program, zaměření jednotlivých zoo, jejich cíle, jejich poslání. Nezajímá je, zda je nebo není daná zahrada členem regionálních, státních, evropských či světových organizací. Nezajímá je, jakou měrou se podílí na záchranných programech, které zvíře reintrodukuje zpět do přírody, či jakým dalším způsobem se podílí na environmentálních opářeních současného globálního světa. Zajímá je pestrost v nabídce chovaných zvířat, lehká dostupnost samotné zoo, dostupnost expozic, v určité míře i dostupnost sdělení o chovaném konkrétním zvířeti, i zda si mohou vzít s sebou svého rodinného mazlíčka. Důležité jim připadá i to, jakým způsobem se mohou v zoologické zahradě občerstvit a zda mohou na chvíli „odložit“ do dětského koutku svou neposednou ratolest. Nepátrají po možnostech návštěvy zoo v zahraničí, pokud se toto nestane neplánovanou akcí v rámci báječné rodinné dovolené. Potvrdila se tedy hypotéza, že zoo jsou pro ně jakousi oázou klidu, kde mohou strávit příjemný den se svojí rodinou a udržují tak kontakt s živou přírodou.

Bohužel, budoucnost některých druhů je čím dál tím více tristní a neúnosná a je nutné jednat rychle. Není čas koukat na to, jak konkrétní živočišný druh vymírá. Je naší povinností pro budoucí generace se alespoň snažit o jeho ochranu a zajistit tak jeho přežití i do budoucna. Doufejme, že lidé snad pochopí díky edukační činnosti, jak křehký je

ekosystém naší planety. Vše je spojeno se vším. Lidé se budou snažit napravit své chování a jednání. Je důležité vědět, že zoologické zahrady jsou vlastně v určitém pojetí archou Noemovou. Jejím cílem je udržet silně ohrožené druhy. Pokud i tento systém selže a lidé ztratí byť jediný další živočišný druh, bude možná pozdě si uvědomit, co člověk svým jednáním způsobil. A rozhodně bude pozdě vzniklou škodu napravit. Přesto všechno, co běžný návštěvník o zoo ani netuší, jsou zoologické zahrady pro lidstvo důležité.

18 Závěr

Ve své diplomové práci se v literární rešerši pokouším o vymezení pojmu zoologická zahrada a seřazuji informace o problematice světové historie zoologických zahrad. Dále představuji zejména zoologické zahrady na území České republiky a v malém množství zoo evropské a světové. Zaměřuji na moderní zoologické zahrady a zejména na jejich význam. Popisuji i poslání různých organizací, které se zabývají ochranou činností, odborných komisí i UCSZ. Z toho všeho mi vyplývá, že důležité poslání zoologických zahrad současnosti je hlavně vzdělávání a výchova veřejnosti. Je nutné, aby se lidé dozvěděli co nejvíce o životě zvířat i za pomoci různých zábavných programů pro dospělé, i když nevím, zda není pozdě, ale zejména pro mládež a děti. Další výbornou pomůckou jsou informační tabule a popisky u jednotlivých expozic o chovaném zvířeti, ale i biotopu, ve kterém zvíře žije. To vše se mi jeví jako naprostý základ. Za neméně důležité považuji vědecké poslání zoo. Tím, že zoologické zahrady spolupracují ve výzkumných programech z oblasti etologie a biologie chovaných zvířat, mohou přispět vědecké komunitě s mnoha důležitými poznatky. Jedná se zejména o informace, které nelze získat pozorováním zvířat ve volné přírodě. Jako třetí v pořadí se ukazuje ochránářský význam zoo. Zoologické zahrady se velmi aktivně podílejí na programech navrácení zvířat zpět do přírody a ochranu genofondu. Ve své práci proto zmiňuji i problematiku reintrodukce, kterou se dnes mnoho zoo zabývá. Díky dotazníkovému šetření a jeho výsledkům nemohu opominout ani význam rekreace obyvatel. Stále je to důležitá součást běžného života lidí. Zoologické zahrady patří jednoznačně k nejnavštěvovanějším kulturním zařízením vůbec. Možná i díky tomu si lidé alespoň v malé míře uvědomují jejich význam. Vnímaví, nadšení a informovaní návštěvníci tak mohou částečně a rádi změnit životní styl svůj a své rodiny. Snad lidé včas začnou uvědoměle podporovat ochranu zvířat, přírody a krajiny. Jak však vyplývá z dotazníkové šetření, jsou zoo stále pro návštěvníky hlavně kontaktním bodem mezi nimi živou přírodou.

Přesto si troufám si říci, že zoologické zahrady a akvária upoutávají pozornost, poučují a inspirují. Za jejich největší poselství však bezesporu považuji snahu o vzbuzování úcty k přírodě.

Seznam použité literatury

1. Dibelková, I., Nováková, M., Procházková, J. 2003. Zvířata: zoologické zahrady, obří akvária, obory, sokolníci, záchranné stanice, města, hřebčín, hrady a zámky. Olympia. Praha. ISBN: 80-7033-785-0.
2. Dmitrijev, J. 1987. Savci známí a neznámí, lovení, chránění. Lidové nakladatelství. Praha. ISBN: 80-7229-025-8.
3. Dmitrijev, J. 1988. Obojživelníci a plazi známí i neznámí, pronásledování, chránění. Lidové nakladatelství. Praha. ISBN: 80-242-1415-6.
4. Dmitrijev, J. 1991. Ptáci známí i neznámí, lovení, chránění. Lidové nakladatelství. Praha. ISBN: 80-7022-096-1.
5. Dobroruka, L.J. 1989. Zoologické zahrady. SPN. Praha. ISBN: 80-04-21177-1.
6. Dobroruka, L., Podhajská, Z., Bauer, J. 1981. Pestrá příroda. Albatros. Praha. ISBN: 80-86033-75-9.
7. Dobrý, J; Hoffmeisterová, R; Kůs, E; Roudná, M. 2006. Úloha botanických a zoologických zahrad při ochraně a reintrodukcii ohrožených druhů. Ministerstvo životního prostředí. Praha. ISBN: 978-1-4051-6309-5.
8. Edwards, E. 2008. Velká kniha o koních. Knižní klub. Praha. ISBN: 978-80-242-2197-7.
9. Fiskens, F., A. 2008. International Zoo Yearbook. The zoological society of London. Volume 42.
10. Fokt, M. 2008. Zoologické zahrady České republiky a okolních zemí. Academia. Praha. ISBN 978-80-200-1620-1.
11. Hanzák, J; Veselovský, Z. 1975. Světem zvířat: díl I. Savci. Albatros. Praha. ISBN 80-7229-025-8.
12. Hoage, R. J., Deiss, W. A. 1996. New worlds, new animals: from menagerie to zoological park in the nineteenth century. The Johns Hopkins university press. London. ISBN: 0-563-20281-5.
13. Cherfas, J. 1984. Zoo 2000: a look beyond the bars. Published by BBC. ISBN: 0-563-20281-5.
14. Janda, J. 1927. Zoo: o zoologických zahradách a životě v nich. Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého. Praha. ISBN: (Brož.)

15. Jiroušek, T. 2005. Zoologické zahrady České republiky a jejich přínos k ochraně biologické rozmanitosti. Ministerstvo životního prostředí. Praha. ISBN: 80-7212-362-9.
16. Jiroušek, T. 2007. Unie českých a slovenských zoologických zahrad. Vlákem do ZOO. Arpa. Dvůr Králové nad Labem. ISBN (Brož.)
17. Kisling, V. N. 2000. Zoo and aquarium history: Ancient animal collections to zoological gardens. CRC Press, New York. ISBN: 0-8493-2100-X
18. Klika, I., a Klimeš, R. 2005. Lidé a zvířata. Historie vzniku a význam zoologických zahrad. Foto ART – Ateliér Regulus. Zlín a Zámek Zlín - Lešná, p.o. ISBN: 80-239-5488-1.
19. Kollár, Š., Pilz, O., Veress, T. 2008. Sprievodca zoologickými záhradami. Zoo Košice ve spolupráci so Zoo Miskolc. ISBN: (Brož.)
20. Kořínek, M. 1999. Zoologická zahrada: knížka pro každého. Olomouc. Rubico. ISBN: 80-85839-29-6.
21. Kůs, E. 1995. Mezinárodní plemenná kniha koně Převalského (International studbook on the przewalski horse). Zoologická zahrada hlavního města Prahy. ISBN: 80-851126-49-4.
22. Marshall, A., D. 1994. Zoo profiles of 102 zoos, aquariums and wildlife parks in the United States. Random House. New York. ISBN: 0-679-74687-0.
23. Roller, Z., 2011. Chovatelství 1.díl – Učební text pro 1. ročník oboru Chovatel cizokrajných zvířat. SOŠ a SOU. Praha. ISBN: (Brož.)
24. Volf, J., Felix, J. 1977. Ještě žijí. Academia. Praha. ISBN: 80-86660-34-9.
25. Volf, J., Felix, J. 1971. Zvířata nad propastí. Academia. Praha. ISBN: 80-7229-025-8.
26. Votruba, M., Peš, T., Pešová, J., Jirásek, T. 2012. Průvodce Zoologickou a botanickou zahradou města Plzně. Zoologická a botanická zahrada města Plzně. ISBN: 978-80-86699-67-7.
27. ZOO Dvůr Králové. Výroční zpráva. 2001.171.
28. ZOO Dvůr Králové. Výroční zpráva. 2007.173.
29. ZOO Dvůr Králové. Výroční zpráva. 2007.196 – 202.
30. ZOO Dvůr Králové. Výroční zpráva. 2007. 196 - 293.
31. ZOO Dvůr Králové. Výroční zpráva. 2007. 236 - 237.
32. ZOO Dvůr Králové. Výroční zpráva. 2008. 210 - 227.
33. ZOO Dvůr Králové. Výroční zpráva. 2009. 232.

34. ZOO Dvůr Králové. Výroční zpráva. 2010. 34 - 40.
35. ZOO Dvůr Králové. Výroční zpráva. 2010. 86 – 92.
36. ZOO Dvůr Králové. Výroční zpráva. 2010. 123 - 131.
37. ZOO Dvůr Králové. Výroční zpráva. 2010. 190 - 248.
38. ZOO Dvůr Králové. Výroční zpráva. 2011. 78.
39. ZOO Dvůr Králové. Výroční zpráva. 2012. 181 - 193.
40. UCZS. Výroční zpráva. 2007. UCSZ. 10.172.
41. UCZS. Výroční zpráva. 2008. 11.159.
42. UCSZ. Výroční zpráva. 2009.12. 232.
43. WZACS. 2005. Budoucnost ohrožených druhů zvířat. 21 – 34.

Internetové zdroje

1. Sbírka zákonů České republiky. Ministerstvo životního prostředí - Legislativa, [online] .[cit.2014-06-10] Dostupné z: <<http://www.mzp.cz/cz/legislativa>>.
2. Vybrané legislativní dokumenty. Česko. Ministerstvo životního prostředí – Právní předpisy, [online]. [cit.2015-02-02] Dostupné z: <http://www.mzp.cz/cz/pravni_predpisy_zoo>.
3. Předpisy UCSZ [online]. [cit.2014-06-10] Dostupné z: <<http://www.zoo.cz/dokumenty/>>.
4. Save tigers now, [online]. [cit.2015-02-06] Dostupné z: <<http://www.savetigersnow.org>>.
5. International union for conservation of nature, [online]. [cit.2015-02-06] Dostupné z:<<http://www.iucn.org/about/>>.
6. European association of Zoos and Aquaria, [online]. [cit.2015-02-05] Dostupné z:<<http://www.eaza.net/about/Pages/Introduction.aspx>>.
7. Eurasian regional association of Zoos and Aquariums, [online]. [cit.2015-02-04] Dostupné z: <http://www.wzd.cz/zoo/ASSOC/earaza/earaza_prop.html>.
8. World association off Zoos and Aquariums, [online]. [cit.2015-02-04] Dostupné z: <<http://www.waza.org/en/site/zoos-aquariums>>.
9. National Geographic, [online]. [cit.2015-02-04] Dostupné z: <<http://www.national-geographic.cz/>>.
10. Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, [online]. [cit.2015-02-04] Dostupné z: <<http://www.sci.muni.cz/>>.

11. ZOO Liberec [online]. [cit.2015-01-10] Dostupné z: <<http://www.zooliberec.cz/media/files/vz-2013.pdf>>.
12. ZOO Plzeň [online]. [cit.2015-01-10] Dostupné z: <<http://www.zooplzen.cz/onas/poslani-zoo>>.
13. ZOO Praha [online]. [cit.2015-01-10] Dostupné z: <<http://www.zoopraha.cz/vse-o-zoo/nase-poslani>>.
14. ZOO Praha, [online]. [cit.2015-02-06] Dostupné z: <<http://www.zoopraha.cz/skoly-a-deti/pro-skoly>>
15. ZOO Ohrada [online]. [cit.2015-01-10] Dostupné z: <http://www.zoohluboka.cz/User_Files/Vyrocnizprava2013.pdf>.
16. ZOO Dvůr Králové [online]. [cit.2015-01-11] Dostupné z: <<http://www.zoodvurkralove.cz/cs/o-zoo/poslani-zoo/>>.
17. ZOO Dvůr Králové [online]. [cit. 2015-02-02] Dostupné z: <<http://www.zoo.cz/>>:
18. ZOO Lešná [online]. [cit.2015-01-11] Dostupné z: <[http://www.zoozlin.eu/projekty-zoo./](http://www.zoozlin.eu/projekty-zoo./>)>.
19. ZOO Děčín [online]. [cit.2015-01-11] Dostupné z: <http://www.zoodecin.cz/doc/vz13_web.pdf>
20. ZOO Brno [online]. [cit.2015-01-12] Dostupné z: <<http://www.zoobrno.cz/o-zoo-brno/vyrocnizpravy/>>.
21. ZOO Ostrava [online]. [cit.2015-01-12] Dostupné z: <http://www.zooostrava.cz/soubory_texty/51_11.pdf>.
22. ZOO Olomouc [online]. [cit.2015-01-12] Dostupné z: <<http://www.zoo-olomouc.cz/app/program-v-zoo/>>.
23. ZOO Olomouc, [online]. [cit.2015-02-04] Dostupné z: <<http://www.zoolomouc.cz/ftp/vyrocnizpravy/vyrocnizprava2008.pdf>>.
24. ZOO Ústí nad Labem [online]. [cit.2015-01-12] Dostupné z: <<http://www.zoousti.cz/ochranarske-projekty/projekty-v-zoo/>>.
25. ZOO Vyškov [online]. [cit.2015-01-12] Dostupné z: <http://www.zoovyskov.cz/externi_soubory/2014/vyrocnizprava_2014_email.pdf>
26. ZOO Chomutov [online]. [cit.2015-01-12] Dostupné z: <<http://www.zoopark.cz/cs/novinky>>.
27. ZOO Hodonín [online]. [cit.2015-01-12] Dostupné z: <<http://www.zoo-hodonin.cz/aktualne/>>.

28. ZOO Chleby [online]. [cit.2015-01-12] Dostupné z: <<http://www.zoochleby.cz/ostatni-temata-5283/>>.
29. Farma Ara Bošovice, [online]. [cit.2015-02-11] Dostupné z: <<http://www.papouscizoo.cz>>.
30. Mořský svět Praha, [online]. [cit.2015-02-11] Dostupné z: <<http://www.morsky-svet.cz>>.
31. ZOO Protivín, [online]. [cit.2015-02-11] Dostupné z: <<http://www.krokodylizoo.cz>>.
32. Zoopark Zájezd [online]. [cit.2015-02-11] Dostupné z: <<http://zoopark-zajezd.cz>>.
33. ZOO Tábor – Větrovy [online]. [cit.2015-02-11] Dostupné z: <<http://www.zootabor-vetrovy.cz/>>.
34. Zoopark na Hrádečku [online]. [cit.2015-02-11] Dostupné z: <<http://www.zoonahradecku.cz/nase-farma>>.
35. ZOO Bojnice [online]. [cit.2015-02-12] Dostupné z: <<http://www.zoobojnice.sk/>>.
36. ZOO Bratislava [online]. [cit.2015-02-12] Dostupné z: <<http://www.zoobratislava.sk>>.
37. ZOO Košice [online]. [cit.2015-02-12] Dostupné z: <<http://www.zookosice.sk>>.
38. ZOO Spišská Nová Ves [online]. [cit.2015-02-12] Dostupné z: <<http://http://www.zoosnv.sk>>.
39. Durrell Wildlife Park [online]. [cit.2015-02-13] Dostupné z: <<http://www.durrell.org>>.
40. Edinburgh ZOO [online]. [cit.2015-02-13] Dostupné z: <<http://www.edinburghzoo.org.uk/>>.
41. The zoological society of London [online]. [cit.2015-02-13] Dostupné z: <<http://www.zsl.org/>>.
42. Wildfowl and Wetland trust national center [online]. [cit.2015-02-13] Dostupné z: <<http://www.wwt.org.uk/>>.
43. Chester ZOO [online]. [cit.2015-02-13] Dostupné z: <<http://www.chesterzoo.org/>>.
44. Whipsnade wild animals park [online]. [cit.2015-02-13] Dostupné z: <<http://www.zsl.org/zsl-whipsnade-zoo>>.
45. Jardin d'acclimatation [online]. [cit.2015-02-13] Dostupné z: <<http://www.mnhn.fr/fr/visitez/lieux/menagerie-zoo-historique-paris>>.
46. Ménagerie du Jardin des plantes [online]. [cit.2015-02-13] Dostupné z: <<http://www.mnhn.fr/fr/visitez/lieux/menagerie-zoo-historique-paris>>.

47. ZOO Amneville [online]. [cit.2015-02-13] Dostupné z: <<http://www.zoo-amneville.com/>>.
48. ZOO Cerza [online]. [cit.2015-02-13] Dostupné z: <<http://www.cerza.com/>>.
49. ZOO Barcelona [online]. [cit.2015-02-13] Dostupné z: <<http://www.zoobarcelona.cat/>>.
50. ZOO Madrid [online]. [cit.2015-02-13] Dostupné z: <<http://zoomadrid.com>>.
51. Antwerp ZOO [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.zooantwerpen.be/>>.
52. Dierenpark Planckendael [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <<http://www.diergaardeblijdorp.nl/>>.
53. ZOO Taronga Pretoria [online]. [cit.2015-02-15] Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Taronga_Zoo>.

Přílohy

Dotazník č. 1 – Poslání moderních zoologických zahrad

1. Pohlaví

- muž
- žena

2. Věková kategorie

- 15 – 20
- 20 – 30
- 30 – 40
- 40 – 50
- nad 50

3. Ve které části ČR máte trvalé bydliště?

- Praha
- Středočeský kraj
- Jihočeský kraj
- Plzeňský kraj
- Karlovarský kraj
- Ústecký kraj
- Liberecký kraj
- Královohradecký kraj

- Pardubický kraj
- Kraj Vysočina
- Jihomoravský kraj
- Olomoucký kraj
- Moravskoslezský kraj
- Zlínský kraj

4. Navštívil/la jste v posledních pěti letech nějaké zoologické zahrady?

- ano
- ne

5. Pokud ano, tak české či zahraniční? Napište prosím, které.

- české.....
- zahraniční.....

**6. Která vámi navštívených zoologických zahrad vás nejvíce oslovila a proč?
Vyberte alespoň tři z nabízených možností.**

Název ZOO:

- prostředí
- nabídka chovaných zvířat
- přístupnost expozic
- uspořádání expozic
- dostupnost informací o chovaných zvířatech

- odpočinek
- koutek pro děti
- možnost občerstvení
- zázemí pro návštěvníky
- jiné.....

7. Znáte ZOO Praha? Odkud.

- pracuji/pracoval jsem v ní
- z tisku
- z televize
- z osobní návštěvy

8. Víte jaká poslání plní v současnosti moderní zoologické zahrady? Označte nabízené možnosti.

- rekreace
- vzdělávání
- chov druhů ohrožených zvířat
- environmentální poslání
- exsite/insite
- marketing a propagace
- podpora turistiky

9. Vymenujte projekty pražské zoologické zahrady, které znáte.

10. Vyjmenujte projekty jiné české zoologické zahrady, které znáte.